

1 Mayıs 1975'te Türkiye işçi sınıfı

Oya Baydar

Lenin, 1900 yılı Kasım'ında yazdığı «Hareketimizin Acil Görevleri» yazısında şöyle diyordu:

«Her ülkede, işçi sınıfı hareketinin sosyalizmden ayrı olarak varolduğu, her birinin kendi yolunda gittiği bir dönem olmuştur; ve her ülkede, bu ayrılık, hem sosyalizmi, hem de işçi sınıfı hareketini zayıflatmıştır. Ancak sosyalizmin işçi sınıfı hareketi ile kaynaşmasıyla, her iki hareket de sağlam temellerine kavuşmuştur. Sosyalizmle işçi sınıfı hareketi arasındaki bu birleşme her ülkede, zaman ve mekân şartlarına göre, tarihî olarak kendilerine özgü yollardan gerçekleşmiştir... Bu çok zor bir sü-

reçtir. Beraberinde tereddütler ve kuşkular getirmesinde şaşılacak bir taraf yoktur.»

Türkiye işçi sınıfı hareketinin tarihini, bildiğimiz ve belgelerine sahip olduğumuz kadarıyla basına yansımış 1872 hareketlerine kadar geri götürebiliyoruz. Hatta, «modern» (kapitalist) anlamda ilk işçilerin, Lonca'ların darbe yemesi, Batı kapitalizminin girişiyle el endüstrisinin çözülmesi, buralarda çabşan zenaatkârların üretim araçlarından kopmaları, devlet ve ordu ihtiyaçlarına bağımlı sanayi dallarında, tekstil kolunda, madenlerde, 18. yüzyılın ikinci yarısında itibaren işçi sınıfının ilk çekirdeklerinin doğmaya başlaması ile, aşağı yukarı 200 yıl önce ortaya çıktıklarını söylüyoruz.

19. yüzyılın ilk yarısı boyunca İmparatorluğun Rumeli-Balkanlar kesiminde ve Anadolu'da, devlet eliyle sanayi kurma teşeb-

büslerinin yoğunlaşması, ücretli emeği, (a-
ğır da olsa) nicel bakımdan bir ölçüde ge-
liştiriyor. 19. yüzyılın ikinci yarısında, ma-
denlerde, özellikle Rumeli'ndeki tekstil en-
düstrisinde, tütünde, geçici «isyan»lar veya
makine tahrip hareketleri şeklinde gelişen
işçi hareketlerinin varlığı da biliniyor. 1845
tarihli ve bütün işçi sınıfı tarihlerinde yer
bulan Polis nizamnamesinde, işçilerin grev
yapmaları, birlik kurmaları yasaklanıyor ve
«ihtilâl»in önlenmesi üzerinde duruluyor.

1845'lerde, İmparatorluk'ta bir «ihtilâl»
ortamı mı vardı? Şüphesiz ki hayır. Ama
Avrupa'yı kaplamış olan ve özellikle Fransa'
da proleter tabanlı olarak gelişen 1848 dev-
rimleri, Rumeli ve Anadolu'daki bazı işçi
işyanları ve direnişleri, özellikle de toprak
ilişkilerindeki çözülme ve kıtlıklar yüzünden
Anadolu'dan gelip büyük şehirleri adeta «is-
tilâ» etmiş olan işsiz kitleleri, böyle bir polis
nizamnamesini gerekli kılmış olmalıdır.

1870'ler, gerek Türkiye işçi sınıfı ve ha-
reketi açısından, gerekse Batı kapitalizmi
açısından dönüm noktası sayılabilir. 1870'ler,
kapitalizmin tekelcileştiği ve emperyalizm ça-
ğının, sermaye ihracı ve bütün diğer görü-
nümüleriyle başladığı bir dönemdir. 1870'ler-
den sonra, Osmanlı İmparatorluğu üzerinde
emperyalizmin etkisi bütün şiddetiyle hisse-
dilmeye başlayacak, bunun somut yansıma-
larından biri, İmparatorluk toprakları üze-
rinde, Avrupa özellikle de Alman ve Fran-
sız sermayelerinin demiryolları, tekstil, Ak-
deniz'de pamuk, gıda sanayii ve benzeri kol-
lardaki yatırımları olacaktır.

Öte yandan, tersaneler, tophane, feshane
vs. gibi ordu ihtiyaçlarına yönelik devlet
endüstrisi de, yabancı sermaye yatırımları
karşısında gerilemekle birlikte varlığını sür-
dürmüştür.

Böylece 1870'lerden sonra, nicel bakı-
mdan «cılız», sınıf bilinci, örgütlenme ve ben-
zeri nitelikler açısından «gelişmemiş» olan
Türkiye işçi sınıfı, yine de varlık haline
gelmiş ve 1872-1880 arasındaki bir dönemde
çeşitli hareketler, protestolar, direnişlerle
varlığını göstermiştir. Bu ilk dönem hare-
ketlerinin «kendiliğinden» gelişen, çoğu, ay-
larca ücret alamamaktan doğan, tümüyle ör-
gütsüz ve Padişah'tan «medet» uman hare-
ketler olduğunu hatırlatmakta yarar vardır.
Bu dönemde tersane işçilerinin 1872, 1874

1876 hareketleri Türkiye işçi sınıfının, o za-
manki deyimle «Osmanlı amelesinin» kayda
değer hareketleridir. Yabancı şirketlerin de-
miryolu ve karayolu yapımlarında çalışan iş-
çilerin, ücret anlaşmazlığı veya Osmanlı
İmparatorluğunun uluslar mahşeri içinde iş-
çiler arasında sermayenin özellikle yaygın-
laştırdığı «ulusal», «etnik» düşmanlıklar yü-
zünden çıkan hareketleri de hatırlanmalıdır.

1880'den sonra, Abdülhamit'in yoğunla-
şan baskı rejimi altında işçi hareketinin de-
gerilediği, en azından gelişme imkânı bul-
madığı sanılıyor. 1908'lere kadar giden bu
dönemde, Osmanlı İşçi sınıfının ilk gerçek
ve sınıf temeline dayanan örgütlenme de-
nemesi 1894'de kurulan «Osmanlı Amele Ce-
miyeti»dir. Daha önce bazı araştırmacıların
varlığını bildirdikleri «Ameleperver Cemiye-
ti» -yaygın bir yanılığın aksine- bir işçi
sınıfı örgütü değil, levanten burjuvazinin kur-
duğu bir çeşit yardım sevenler derneği'dir.
İmalat-ı Harbiye işçilerinin kurduğu Osmanlı
Amele Cemiyeti 1895'de haber alınmış ve
dağıtılmış, bir kısım yöneticileri sürülmüş,
bir kısmı kaçmış ve bunların bazıları, son-
radan işçi hareketleri ve örgütlenmesi için
de yeniden yer almıştır.

Bu dönemde, İmparatorluğun Anadolu ke-
simlerinde ve İstanbul'daki işçi hareketinin
zayıflığı, güçsüzlüğü ve en önemlisi sınıf
bilinci ve örgütlenmeden yoksunluğu yanın-
da, İmparatorluğun Rumeli kesiminde, özel-
likle Bulgaristan-Makedonya da, çok daha
gelişkin ve örgütlü bir hareket varlığını sür-
sürmektedir.

Burjuva demokratik devrimin adımların-
dan olan 1908 Meşrutiyeti, işçi hareketinin
gelişmesi açısından da önem taşır. Yine
Balkanlardaki güçlü işçi sınıfı hareketi, Se-
lanik'ten ve çevresinden yayılarak; Bulgaris-
tan sosyalist hareketinin büyük ölçüde etki-
sinde kalarak; İmparatorluğun İstanbul, İz-
mir gibi önemli merkezlerini sarmıştır. İkinci
Meşrutiyetin ilânından hemen sonra, 1908
Ağustos ve Eylül aylarında, Selanik başta
olmak üzere bütün önemli şehir ve bölgeler-
de, toplam olarak binlerce işçinin katıldığı
grevler ve işçi hareketleri başlamıştır.

Bu iki ay içinde, -olayların sadece bir kıs-
mı olduğu bilinen- 40'dan fazla grev, dire-
niş, gösteri tesbit edilmiştir. İstanbul Tram-
vay işçileri, Aydın Demiryolu işçileri, Sela-

nik Demiryolu işçileri, Bağdat Demiryolu işçileri, Balya-Kara aydın şimendifer işçileri, Selanik tramvay işçileri, Şark Demiryolları işçileri, İstanbul Deniz Ulaştırma havzası işçileri Matbaa işçilerinin grevleri, bu dönemin önemli ve kilit kollardaki grev hareketlerinden bazılarıdır.

1908'in II. Meşrutiyetin ilanını izleyen Ağustos ve Eylül aylarında, İmparatorluğun önemli merkezlerindeki genel görünüm, kendi ölçüleri içinde değerlendirilmesi gereken bir çeşit «genel grev» görünümüdür.

Bu grevler ve direnişler, çoğunlukla çatışmalı ve sert olmuştur. İşçiler karşılıklı «hürriyet, eşitlik, kardeşlik» sloganlarıyla gelen İttihat ve Terakkicileri ve işbirliği etiketli yabancı sermayeyi, özellikle Alman emperyalizmini bulmuşlardır. Zamanın basını, bu hareketlerin endüstriyi ve yabancı sermayeyi baltaladığı çılgınları atarlarken, «yerli amelinin yabancı amele seviyesinde olamayacağını, bu yüzden aynı hakları talep edemeyeceklerini» de savunmaktadır.

İttihat ve terakkinin hareketlere tepkisi, işçilerin karşısına ordu birliklerini çıkarmak olmuştur. En sert ve sonucu bir ölçüde tayınen tepki ise emperyalist güçlerden, özellikle Alman tekelci gruplarından gelmiştir. 15 Ekim 1908'de Alman sermayesinin baskılarıyla, «Tatil-i eşgal Kanunu Muvakkat'i» acele çıkarılmıştır. Dahiliye Nazırı Ferit Paşa, Vekiller heyetinde bu kanunu savunurken, sosyalizmin Osmanlı İmparatorluğu için taşıdığı tehlikeye işaret etmiştir .

1908 Tatil-i Eşgal Kanunu Muvakkat'i, işçi sınıfımızın tarihinde, ilk örgütlenme ve grev yasağı kanunudur. Emperyalist güçler, yani uluslararası finans kapital ve onların yerli işbirlikçilerinin doğrudan ve açık işbirliğiyle çıkarılmıştır.

Sosyalizmin, Osmanlı İmparatorluğu için taşıdığı tehlikeye gelince, 1908'lerde böyle bir gelişmenin, güçlü ve örgütlü bir sosyalist hareketin var olmadığı kesinlikle açıktır. Zaten, esas konumuz olan 1 Mayıs 1975'de Türkiye işçi sınıfının durumunu ele alırken, bu eski tarihlere dönmemizin ve geçmişe bir kuşbakışı bakmamızın tek nedeni; -değil o dönemler, günümüze gelene kadar Lenin'in söz ettiği işçi sınıfı hareketi ile sosyalist hareketin birleşip kucaklaşmasının

tam anlamıyla gerçekleşmemiş olduğunu göstermektedir.

1908 Ekimi'nde «sosyalizm» Osmanlı egemen sınıfları ve ardlarındaki emperyalist güçler için bir «teklife» değildi. Ama bugün, kitlelerin bilinçlenmesini engellemek üzere nasıl «anti komünizm» silahı kullanılmaya çalışılıyorsa, o zamanlar da işçi sınıfı üzerindeki baskılar, «sosyalizm» tehlikesi demagojisiyle maskelenmek isteniyordu 31 Mart (13 Nisan 1909) olaylarından sonra ilan edilen sıkıyönetim, hükümetin bu yoldaki faaliyetlerine çok elverişli bir araç oldu. Bugün olduğu gibi o gün de, işçi hareketlerinin bastırılmasında ve işçi sınıfının örgütlenmesinin engellenmesinde sıkıyönetimden etkili bir silah olarak yararlanıldı. Sıkıyönetim Osmanlı egemen sınıflarının ve ardlarındaki emperyalist güçlerin, özellikle Alman sermayesinin çıkarları doğrultusunda, işçi sınıfı ve işçi hareketleri üzerinde baskı ve engelleri yoğunlaştırdı.

1908 grev dalgası, Rumeli sosyalistlerinin etkilerine rağmen, kendiliğinden bir patlama sayılabilir ve yine sürekli bir örgütlenmeye dayanmamaktadır. 1908'lerde, Balkanlarda, Bulgaristan'daki gelişmiş sosyalist hareketin (sol sosyalistler) etkisiyle Selanik merkez olmak üzere bazı sınıf temeli üzerine kurulu örgütlerin, derneklerin siyasal birliklerin varlığı bilinmektedir. Eylül 1908'de, Bulgar Sosyal Demokrat İşçi Partisi üyeleri, Selanik'de sosyalizm temeli üzerine Türk işçilerin de içinde yer aldığı bir sendika kurmaya girişmişler; aynı dönemde Manastır'da «sınıf bilinci» adlı bir işçi örgütünün kuruluşuna geçilmiş; Ksanti'de, Tütün İşçileri Türk-Bulgar sendikası kurulmuştur.

Balkanlardan kaynaklanan bu girişimler dışında, 1908 yılında İstanbul'da da çok sayıda sendika kuruluşunu (tatil-i eşgal kanunu kapsamına girmeyen işyerlerinde) görüyoruz. Yine 1908 yılında, 1895'de dağıtılmış olan Osmanlı Amele Cemiyeti «Osmanlı Terakkii Sanaayi Cemiyeti» olarak eski yöneticilerden bir kısmıyla yeniden ortaya çıkıyor ve belli bir sürekliliği kanthıyor. Ama bir süre sonra yeniden kapatılıyor.

Bu örgütlenmelerin, o dönemin şartlarında, önemleri ihmal edilemeyecek olsa da, işçi sınıfı hareketine damgalarını bastıkları ve hareketin «kendiliğinden» «sınıf bilincine

oturmamış» niteliğini değiştirebildikleri söylemez.

Emperyalist güçlerin ve yerli işbirlikçilerinin yoğun baskıları dışında, işçi sınıfının nicel nitel durumunun güçsüzlüğü, işçi sınıfı içinde, «etnik bölünmeler» ve bu bölünmelerin özellikle kışkırtılması, bilim temeli üzerinde bir sosyalist hareketin ve örgütlenmenin, hele Anadolu kesiminde gelişmemiş bulunması, işçi sınıfının hareketinin daha ileri boyutlara erişmesini ve sınıf bilinci kazanmasını engellemektedir.

Tatil-i Eşgal Kanunu'na rağmen 1909'da da İdare-i Mahsusa müstahdemini'nin, 8 bin kadar gümrük hammalının, rıhtım amelesinin, Zonguldak maden işçilerinin bütün işçilerinin, Bursa ipek fabrikası işçilerinin grevleri bilinmektedir.

Bulgaristan'da, güçlü bir sosyalist hareket ve güçlenmekte olan bir partinin varlığıyla işçi sınıfı hareketi ile sosyalist hareket buluşmaya, birleşmeye doğru giderken. 1908-1914 arasında, Selanik merkez olmak üzere Bulgaristan sosyalistlerinin etkileri kısa bir süre için Osmanlı işçi sınıfı hareketi ve örgütlenmesi üzerinde de duyulmakla birlikte, kalıcı olamamış, siyasal örgütlenmeye ise varamamıştır.

Yine de 1911-1912 yıllarının, sosyalistlerin, işçi sınıfı hareketiyle bağ kurma çabalarının yoğunlaştığı yıllar olduğunu hatırlamalıyız. Reji (tütün işçileri), matbaa işçileri, terziler'in örgütlenmeleri daha o dönemden sınıf bilinci ve sosyalizm temeli üzerinde kurulmaya başlanmıştır. 1909'da ilk defa sadece Üsküp'de sönük şekilde ve bir eyleme biçiminde kutlanan 1 Mayıs, 1910'da diğer Rumeli şehirlerde de kutlanmış, 1911'de Selanik'deki 1 Mayıs kalabalık ve heyecanlı olmuş, İstanbul'da da ilk defa 1912'de, Pangaltı'daki Belvü bahçesinde «Osmanlı sosyalistleri» da bir grup olarak 1 Mayıs kutlamışlardır.

İşçi sınıfına seslenen ilk sosyalist yayınlar ve gazeteler de bu dönemin ürünüdür. 1913'lerden sonra (Babialı baskın'ndan sonra) yoğunlaşan İttihat ve terakki istibdadı, 1914'de Birinci Dünya savaşının başlaması, Balkan yenilgisinden sonra Balkan sosyalistlerinin, özellikle Bulgar sosyalistlerinin etkisinin azalması, bu kısa dönemli çabalarının ürünlerinin toplanabilmesine engel olmuş,

işçi sınıfı hareketinin sosyalist hareketle birleşmesi yolundaki bu ilk el yordamlı çabalar sonuç veremediği gibi, bir gerileme bile görülmüştür.

1919'dan Cumhuriyet'in İlanına

Türkiye İşçi sınıfının örgütlenmesi, Birinci Dünya Savaşı mağlubiyetinden sonra, 1919'larda yeniden hız kazanır. 1919'lar, sosyalist fikirlerin ve enternasyonale bağlı bir örgütlenmenin nüve halinde de olsa belirdiği yıllardır.

1919 sonrasında, 1908'i hatırlatan yeni bir grev ve işçi hareketleri dalgası görüldü. 1921 yılı, işgal altındaki İstanbul'da bir grevler yılı olur. Aynı yıl, 1 Mayıs, enternasyonal söylenerek, kızıl bayraklarla ve genel bir iş bırakmayla kutlandı.

İşçi sınıfının «ekonomik» özlü hareketlerinin, sosyalizm macerasına akıtılması, yine mümkün olamadı. Bu konudaki İstanbul ve Anadolu'da ki ayrı ayrı gelişmeler, siyasal örgütlenmeler hareketi bütünüyle kucaklayabilecek yapıda ve örgütlülükte değillerdi. Kurtuluş Savaşı burjuvazinin öncülüğünde sürüyordu. Bütün siyasal örgütlenme çabalarına rağmen, işçi sınıfı örgütsüzdü, bölük pörçüktü.

1919-1920'lerde, İstanbul'da, yani işçi sınıfının en fazla yoğunlaşmış bulunduğu bir bölgede gelişen «sol» hareketle (bazı araştırmacıların deyimile Osmanlı Solculuğu) Anadolu'da gelişen sosyalizm, birbirinden oldukça kopuk ve farklı çizgilerdi. Yine Anadolu'da gelişen sosyalizmi de bir yandan Mustafa Suphi ve Ethem Nejat'ta sembolleşmiş Türkiye Komünist Fırkası çizgisi ile, Yeşil ordu ve benzerleri gibi, sosyalizmin biliminden sapmış, 1917 Devriminden etkilenecek «sol motifler»de barındıran, köylü devrimciliğine dayanmaya çalışan, o sıralarda Anadolu'da ve bizzat Mustafa Kemal çevresinde esen «bolşeviklerle yakınlaşma» havasından etkilenen çizgiler ve kuruluşlar olarak iki farklı bölüğe ayırmak doğru olabilir.

İstanbul'da, 1919 - 1920'de, birbirine rakip olarak gelişen, çok özlü «tek cephe»yi birtürlü gerçekleştiremeyen iki sol siya-

sal kuruluş, bir emperyalist ajan olduğu da ileri sürülen Hüseyin Hilmi'nin (Sosyalist Hilmi) Türkiye Sosyalist Fırkası (1909'da kısa bir varlık dönemi daha olmuştu) ve Şefik Hüsnü'nün de içinde yer aldığı 1919 Eylülünde kurulan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'dır.

Bu sıralarda, Türkiye Sosyalist Fırkası, Hüseyin Hilmi'nin gayretleri ve «komploları»yla İstanbul'daki önemli işçi hareketlerini bir ölçüde kontrolü altına almayı başarmıştır. Parti olmasına rağmen, TSF'in eylemleri sendikal eylemler görünümündedir. 1919 ve 1920 yıllarında, grevleri yürütmek, grevci işçilere para sağlamak bakımlarından İstanbul çevresinde etkili ve işçi çevreleriyle, işçi sınıfıyla gerçekten geniş (o döneme göre) ilişkiler içinde olan tek örgüt Türkiye Sosyalist Fırkası'dır. Yönettiği grevlerin başarısı 1920 yazında hergün yüzlerce İstanbul işçisinin TSF'e yazılmaya başlamasına yol açmıştır. Ancak ne teorik-ideolojik açıdan ne de siyasal açıdan hareketi sürükleyebilecek, siyasal rayına oturtabilecek nitelikte olmayan, tümüyle Hüseyin Hilmi'nin maceracı kişiliğine ve karanlık ilişkilerine dayanan ve böylece geçici başarılar kazanan TSF, etkinliğini bir süre sürdürdükten sonra, 1921 sonunda yıkılıp gitmiş, Hüseyin Hilmi'nin sonu da, hayatı gibi karanlık kalmış, 1922'de bir gece sokakta öldürülmüştür. İstanbul'u işgal etmiş olan emperyalist güçler arasındaki çelişkilerden yararlanmış, Fransız emperyalizmine karşı İngiltere'ye oynadığı ve ajanlık yaptığı ileri sürülen Hüseyin Hilmi'nin parlak yılları çok kısa olmuş; sonunda işçi hareketini değil toparlamak, hareketin dağılmasına bile yol açmıştır.

Aynı yıllarda kurulan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası, daha tutarlı bir sosyalist çizginin izleyicisidir. İlk girişimi, başarısız kalan ve asıl Hüseyin Hilmi'nin kontrolündeki İstanbul işçi hareketiyle bağ kurmayı amaçlayan «tek cephe» girişimi olmuştur. Bazı örgütleriyle bağlar kurmaya çalışmışsa da, İstanbul işçi hareketini toparlayamamış ve TSF'den de koparamamıştır. 1921'den sonra Parti ve organı olan Aydınlık dergisi, kökü Anadolu sosyalizminde olan gizli TKP'nin legal yanını temsil eder görünmektedir. Hareketin, Şefik Hüsnü'nün adı etrafında şekillenmektedir. 1922 yılından sonra, hele 1923'

de, Aydınlık'ın kendi kontrolündeki işçi dernekleri vasıtasıyla işçi hareketini birleştirme girişimleri devam eder.

Ankara ve Eskişehir'de 1920'lerde kurulmuş olan Türkiye Komünist Partisi ise, Mustafa Suphi'nin Bakû'da kurduğu Türkiye Komünist Partisinden bağımsız değildir. 1920 sonunda, Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası TKP'nin legalite kazanma çabaları sonucunda ve dönemin siyasal şartlarından yararlanılarak resmen kurulmuş ama iki ay sonra kapatılmıştır.

Çekirdeğini Bakû'daki Mustafa Suphi grubunun oluşturduğu TKP, Ağustos 1920'de komintern'in ikinci kongresinde temsil edilmiş Eylül'deki Bakû Şark Milletleri Kurultayı'ndan sonra da, 10 Eylül 1920'de «Birinci ve Umumî Türk Komünistleri Kongresi» toplanmış, çeşitli grupların bulunduğu Kongrede Mustafa Suphi TKP başkanı seçilmiştir.

Mustafa Suphi'nin Anadolu ile teması, Mustafa Kemal'le yazışmaları ve bir komplo ile, 1921 yılının 28 Ocak'a bağlayan gecesinde 51 yoldasıyla birlikte öldürülmesi bunu izleyen olaylardır.

1921, bütün bu olaylarda, Anadolu'da gelişmekte olan örgütlenmeye karşı ilk ciddi baskıların başladığı, geçici tavizlerin sona erdiği dönemdir. Mustafa Suphi'nin öldürülmesi Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası'nın kapatılıp yöneticilerinin ağır baskılara maruz kalmaları, benzeri hareketlerin baskı altına alınması hep bu döneme rastlar. Aynı sıralarda İstanbul'daki «sosyalist» hareket ve örgütlenmenin daha az baskı altında olduğu söylenebilir. Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın 1921'den sonra Aydınlık etrafında ve TKP ile bağımlı gelişmesi, Anadolu'da yoğunlaşan baskıların da bir sonucudur.

1923'e kadar giden bu dönem boyunca, bir sosyalist hareket ve komünist örgütlenme filizlenmesine rağmen, işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin birliği sağlanmış olmak çok uzaktır. İstiklâl savaşından galip çıkan ve Cumhuriyeti kuran burjuvazinin baskıları ise, daha başlangıçtan, son derece yükündür. Hareketi saptırma girişimleri, «Muvazaa» partileri, baskının da ötesinde burjuva ideolojisinin ve milliyetçi ideolojinin hakimiyeti, İmparatorluktan kopan Balkanlardaki gelişmiş işçi hareketiyle kopmanın

getirdiği zaaf ve işçi sınıfının 1923'de misak-ı milli sınırları içinde kalan varlığının nicel olarak 100 bini aşmaması, temerküzünse madenler ve ulaştırma sektörü hariç son derece düşük olması, işçi sınıfı hareketi ve örgütlenmesi adına hep olumsuz etkenler niteliği taşımaktadır.

Cumhuriyetin İlk Yılları

Cumhuriyetin ilanından sonra, egemen sınıfların ilk icraatı sosyalistler, komünistler, işçi liderleri ve uluslararası çizgiye bağlı sınıf örgütleri üzerinde yoğun bir baskı uygulamak olmuştur. 1925 yılında, Doğu'daki Şeyh Said isyama bahanesiyle ilân edilen olağanüstü dönem ve bir çeşit olağanüstü dönem kanunu olan Takrir-i sükûn Kanunundan sonra baskılar daha da yoğunlaşmış, Aydınlık çevresi dağıtılmış, sosyalistlerin kontrolündeki sendikalar ve birlikler üzerinde baskılar yoğunlaştırılmıştır.

Gerek 1923-1925 arasında, gerekse bütün bu baskılara rağmen 1925'den sonra, hele 1926 ve 1928 yıllarında önemli sayılarda işçinin katıldığı, daha çok demiryolları, tramvay idareleri, rejî, yada sanayii, Zonguldak madenlerinde yoğunlaşan grevler birbirini izlemiş, her olay tutuklamalarla, grevci işçilere karşı silâh kullanılması, yaralama ve ölümlerle bitmiştir. Meselâ 1927 yılında, İstanbul liman işçilerinin grevinde 15 ölü ve yaralı, 350 kadar tutuklu işçi vardır.

Bu dönemde işçi örgütlenmeleri büyük ölçüde Halk Fırkası'nın, yani burjuvazinin eline geçmiş ve «imtiyazsız sınıfsız kitleyiz» düşünceleri aşılarmaya çalışılarak, sınıf mücadelesinin engellenmesi için her türlü baskı tedbiri ve ideolojik saldırı tedbiri alınmıştır. Dönemin tek sınıf bilinci temeli üzerinde gelişen örgütü, Aydınlık çevresinin kontrolünü önemli ölçüde eline geçirdiği «Amele Teali Cemiyeti» dir ki, 1927'de kapatılmaktan kurtulamamıştır. Derneğin kapatılmasından sonra 150 kişi tevkif edilmiştir.

1923 sonrası dönem konusunda, topluca söylenebilecek olan şey, egemen güçlerin baskılarının ve Kurtuluş Savaşı sonrasında bütün güçlenen ve yankı bulan milliyetçi şoven ideolojilerin Türkiye işçi sınıfı hareketi üzerindeki olumsuz etkileri, sosyalist örgüt-

lenmelerin (böyle bir baskı ortamında, hareketin güçsüzlüğü ve bizzat işçi sınıfının nicel güçsüzlüğü de hesaba katılacak olursa) gelişme ve işçi sınıfı ve kitlelere öncülük etme imkânlarından yoksunluğu, buna rağmen, bütün baskılara karşı işçi sınıfı hareketinin durmadığı, durdurulmadığıdır.

1929 Sonrası Dönem

Kapitalist Dünyayı saran 1929 ekonomik buhranı Türkiye'ye de yansdı. Türkiye egemen çevreleri, buhranın bütün ağırlığını emekçi sınıfların sırtına yüklemekten başka bir yol göremediler. İşsizlik büyük bir artış gösterdi. 1931'de işsiz sayısı 100 bini aşıyordu. 1932 yılında, özel sektörde ve devlet sektöründe çalışan işçilerin ücretlerinin indirilmesine girişildi. Birkaç örnek verecek olursak, tekstil'de ortalama 16.6 lira olan ücretler 16 liraya, yünü dokumada, 19.6 olan ortalama ücretler 16 liraya, kağıt sanayiinde ücretler 36.4 liradan 35.3 liraya indirildi. 1930-1031-1932 yılları bütün yasaklamalara rağmen grev yılları oldu. 1932'nin ilk yarısında, sadece İstanbul'da 18 önemli grev görüldü.

1926'dan beri sürüncemede kalmış, Meclis'lerden bir türlü geçememiş İş Kanunu için mücadele de bu yıllarda hızlandı. Bu kanun ancak 1936'da çıkarılabildi ve dönemin CHP Genel Sekreteri Recep Peker tarafından, «Yeni İş Kanunu, sınıfcılık suçunun doğmasına ve yaşamasına imkân verici hava bulutlarını silip süpürecektir» şeklinde tanımlandı. Aynı dönem CHP'nin kendi dümen suyunda, yani burjuvaziyle uzlaşma politikası içinde «sarı» örgütler oluşturmaay çalıştığı dönemdir.

Bu dönemde, burjuva diktatoryasının en ağır biçiminin, işçi hareketlenmesini ve işçi sınıfının ekonomik ve siyasal örgütlenmesini nasıl engellediği açıkça görülür. Bu baskıların yeni bir yoğunlaşma yılı 1938 olmuştur. Bu yıl geniş çapta, «komünist» tevkifatıyla birlikte «sınıf esasına dayanan tüm örgütleri yasaklayan Faşist Cemiyetler Kanunu da çıkarılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında beliren faşist akım ve eğilimler, burjuva diktatoryasının ağırlığı işçi sınıfı

hareketinde de genel bir gerileme yaratmıştır.

Bütün bu dönem boyunca, burjuva diktatoryası bütün baskısını sürdürürken, işçi sınıfı, sendikalar gibi legal siyasal örgütlenmeden de yoksundur. İşçi sınıfı sosyalistleri ve örgütleri ise, çalışmalarını son derece güç şartlar altında, işçi sınıfıyla gerçek bağlar kurmadan, işçi sınıfı ve işçi hareketiyle sosyalist hareketin birliğini sağlayamadan sürdürmektedirler.

1938 yılında, inşaat sektörü hariç, Türkiye'de sanayide çalışan işçilerin sayısı yaklaşık olarak 561 bindir.

Cok Partili Düzene Geçiş

İkinci Dünya Savaşından sonra, Türkiye çok partili düzene geçerken, sınıf esasına dayalı cemiyet kurma yasağı da, 1946 yılında kaldırılmıştır. Türkiye işçi sınıfı hareketi de böylece yeni bir döneme girmiştir.

1946'da çeşitli siyasal partiler kurulurken, Türkiye Sosyalist Partisi (Esat Adil'in Partisi) ve 1920'lerin Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın Dr. Şefik Hüsnü'nün kişiliğinde bir devamı sayılabilecek Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi kurulmuştur. İşçi sendikaları Birliği de TSEKP ile ilişkili olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, 1946 baharında kurulan bu örgütler, aynı yılın Aralık ayında, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kendilerine bağlı bütün kuruluşlarla birlikte kapatılmışlar ve İstanbul Sıkıyönetim komutanı, İstanbul'da gelişen işçi hareketini, ve örgütlenmesini «komünist» ilân ederek mevcut sendika ve sol partileri kapatmış, yayınları durdurmuştur. Böylece sosyalistlerin legal çalışması ve örgütlenme imkânları yine ancak birkaç ayı içeren çok kısa süreli olabilmıştır.

1947 Şubatında, grev ve toplu sözleşme hakkı vermeyen 5018 sayılı Sendikalar Kanunu çıkmıştır. Sendika kurma özgürlüğü tanınmakla birlikte, ilk zamanlar, daha önceki olayların etkisi ve örgütlenme geleneğinin zayıflığı yüzünden, işçi sınıfımızın, bir dönem sendikalara girmekten kaçınmış, sendikalaşmaya rağbet göstermemiş olması ilgi çekicidir ve o yıllarda sayıları sadece endüstride 600 bini aşmış olan işçilerin zayıf sınıf

ve örgütlenme bilincinin somut belirtisidir. Uzun bir baskı döneminden sonra, subjektif nitelikler bakımından hareketin 1947'lerde, Cumhuriyet öncesinden ve 1925-1926'lardan daha geri bir noktada olduğu bile söylenebilir.

CHP, işçi sınıfı hareketini içerden ele geçirmek, örgütlenmeyi kontrolü altına almak için, bizzat sendika büroları kurmaya, sendikalaşmayı teşvike başlamıştır. 1948 yılı içinde 73 sendika ve 1 sendikalar birliği kurulmuş, tüm işçilerin yüzde 8'ini oluşturan 52 bin işçi bu örgüte üye olmuştur.

Aynı yıllarda DP de sendikalar içindeki çalışmalarını hızlandırmış, CHP'nin sendikalardaki etkinliğini 1950'lerde sona erdirmiştir. Böylece sendikalaşmanın, ekonomik örgütlenmenin burjuvazinin güdümünde gelişmesi olayı sürüp gitmiştir. 1950 seçimlerinde, DP'nin en çok oy aldığı «dar» bölgeler, aynı zamanda işçi sınıfının en yoğun bulunduğu bölgelerdir. Aynı sonuçlara 1954 ve 1957 seçimleri için de varmak mümkündür.

İlk işçi Konfederasyonu olan Türk-İş, işçi sınıfının örgütlenmesini ve mücadelesini, burjuvaziyle uzlaşma içinde ve burjuvazinin kuyruğunda Amerikancı bir sendikacılık anlayışı içine hapsedmiştir. 1952'de resmen kurulan Türk-İş'in üye sayısı 1955'de 190 bine ulaşmıştır.

1950-1960 arası yıllar, Türkiye işçi sınıfı hareketi açısından, burjuvazinin devrimci sınıfsal hareketi şiddetli baskı altına alması, sosyalizmin gelişmesine en küçük fırsat tanımaması en küçük bir legal mücadele imkânı vermemesi; işçi sınıfını, Türk-İş vasıtasıyla, işçi sınıfının siyasal hareketinin gelişmemiş olmasından, siyasal örgütünün yaygın çalışma imkânı bulunmayışından yararlanarak emperyalizmin ortağı egemen güçlerin kuyruğuna takması, yedek gücü ve oy deposu haline getirmesi dönemi sayılabilir.

Ama 1950-1960 arası, aynı zamanda, Türkiye'de montajcılık biçimiyle de olsa, bütün dışa bağımlılığı içinde de olsa, sanayinin geçmişe oranla daha hızlı geliştiği yıllardır. Bu, işçi sınıfının nicel gelişmesine zorunlu olarak yol açarken, bir yandan da işçi yoğunlaşmasına, temerküze neden olmuştur. Küçük bir örnek veriresek, 1927 yılında 100'den fazla işçi çalıştıran işyerlerinin tüm işyerlerine oranı yüzde 0.24'ken, 1968 yılında

bu oran yalnız imalat sanayiinde (ki istih-
raç'ta çok daha yüksektir) yüzde 16'ya u-
laşmış, bu büyümenin önemli bölümü 1950-
1960 arasında gerçekleşmiştir. Sendikalaşma
oranında da benzeri artışlar olmuştur. 1950'
lerde sendikalı işçi sayısı 50 bini ancak aşar-
ken, 1955'de bu sayı 190 bine varmış, 1960'da
300 bini bulmuştur.

Bu nicel gelişmeler niteliğe yansiyacaktır
şüphesiz. Üstelik de, Demokratik Parti dö-
neminin ekonomik uygulamaları, kapitalist-
leşmeyi hızlandırma, emperyalizmle daha
yakın ilişkiler, ortaklıklar kurma politikası,
1956'dan sonra hızlanan enflasyonist gidiş ve
ekonomik bunalım, işçi sınıfına da yansımış;
işçi sınıfının güçlükleri artmış, hayat ve ça-
lışma şartları ağırlaşmıştır. Bağımlı ve çar-
pık kapitalist gelişmenin hızlanması, köylük
bölgelerden, kırlardan şehirlere akını büyük
ölçüde hızlandırmış; kırlık bölgelerin kapalı
ekonomisi çatlamış, pazar ekonomisine ge-
niş ölçüde geçişin sarsıntıları daha hızlı du-
yulmaya başlamış; bir ölçüde sanayi, bü-
yük ölçüde hizmet sektörlerinde işçi sayısı
artış göstermiş, toplum yapısındaki deği-
şme belirginleşmiştir.

1960 Sonrası

1960 sonrası, nisbî bir özgürlük ve demok-
rasi ortamı sayılabilir. 1961 Anayasasının
demokratik nitelikleri ise inkâr edilemez.
Bu Anayasa bütün kısıtlamaları ile birlikte
çeşitli burjuva demokratik özgürlükler ya-
nında, işçilere grev ve sendika kurma hakla-
rını da getirmekteydi.

1960 sonrasında, Türkiye işçi sınıfı, bir
yandan 1950 sonrasında da daha hızlı bir
nicel gelişme dönemine girerken, bir yan-
dan da «sınıf bilinci»ne yani «kendisi için
sınıf olmaya doğru kitle olarak en önemli a-
dımını atmıştır. Türkiye İşçi sınıfı, Cum-
huriyet sonrasında, ilk defa 1963 yılında çı-
karılan Toplu Sözleşme grev ve lokavt kanu-
nu ve Sendikalar Kanunu ile yani 274-275 sa-
yıılı kanunlarla, örgütlenme ve grev yapma
özgürlüğünü -yine de kısıtlı olmakla birlikte-
bir ölçüde elde etmiştir. (Aynı yasaların lo-
kavtı da kabul ettiğini ve pek çok yetersizliği
bulduğunu unutmamalıyız.)

1960 sonrasında, uzun yıllar 'tabu' sayıl-
mış sosyal konularda tartışmalar da başla-

mış ve önceleri ilerici aydınlar ortamında
yankı bulmuştur. Tabu kavramlardan olan
«sınıf» kavramı yaygınlaşmaya, «sosyalizm»
üzerinde konuşulmaya yazılmaya başlanmı-
ştır. Bu sıralarda, genel bir sosyal adalet kav-
ramını ve sloganını aşmayan, el yordamıyla
yürüyen bu tartışmalar, bir süre sonra ye-
ni boyutlara ulaşacaktır.

1961 yılında önce 12 sendikacı tarafın-
dan, belki de İngiliz İşçi Partisi ve benzer-
leri modeli daha doğrusu özlemi üzerinde
kurulan Türkiye İşçi Partisine, bir yıl sonra
aydın aşısı yapılmıştır. Sendikalizm ve par-
lamentarizm temeli üzerine kurulan TİP, yi-
ne de, bir yandan 1966, 1967'lere kadar sos-
yalist potansiyeli toplayabilen bir siyasal ör-
güt, öte yandan da işçi sınıfının siyasal bi-
linçlenmesinde, işçi sınıfının siyasal hareke-
tinde önemli bir adım olmuştur. Denebilir
ki, Cumhuriyet öncesinde ve sonrasında, hiç
bir sosyalist siyasal örgütlenme TİP'in ka-
zandığı yaygınlığı, desteği ve kitlelere açıl-
mayı kazanamamıştır. TİP, 1965'de, parla-
mentarizme büsbütün gömülüp, hareketin ve
işçi sınıfının gelişmesinin yeni taleplerine ce-
vap veremez hale gelene kadar, gerek sos-
yalizmin meşruiyet kazanmasında, gerekse
işçi sınıfına ilk defa yaygın olarak siyasal
iktidar hedefi göstermekte önemli görevler
yüklenmiştir.

Bununla birlikte, Türkiye'de artık nicel
bakımdan, objektif şartlar bakımından olduk
ça gelişmiş ve hızla gelişmekte olan işçi sı-
nıfı hareketinin, bu dönemde de sosyalizmle
buluştuğu söylenemez. TİP daha çok bir
küçük burjuva, burjuva aydın hareketi ola-
rak kalmış, işçi sınıfının öncüsü, işçi kitle-
lerine öncülük eden ve emekçilerin sosyal mu-
halefetinin, odaklaştığı örgüt haline gelemey-
miştir.

Dönemin işçi sınıfı hareketlerine ve ge-
nel olarak 1960-1970 arası Türkiye işçi sınıfı-
nın durumuna biraz daha ayrıntılı eğilmeye
çalışalım.

1960'da Türk-İş'in üye sayısı 283 bin ci-
varıdır. Türkiye işçi sınıfının nicel varlığı
ise, ortalama bir hesap ve değerlendirmeye
çeşitli sektörlerde 1,5 milyon bulmaktadır.
Türk-İş, Amerikan tipi sendikacılığı savu-
nan, liderleri Amerika'da «kurs» görmüş,
sermaye ile uzlaşmanın açık çıktırkanlığını
yapan yapısını bu dönemde de korumuş, ko-

münizme karşı mitingler tertip ettirmiş, işçinin haklarını veren özel teşebbüsle birlikte olduğunu açıklamış, işçi sınıfının siyasal hareketini reddetmiş ve «partiler üstü politikacılık» yutturmacası altında sermaye yandaşlığı yapmayı koyulaştırmıştır.

Nitekim 1961'den TİP'i kuran 12 sendikacı, aslında Türk-İş'in bu çizgisi karşısında siyasal hareketin gerekliliğinden yana sendikacılarıdır.

Grev ve sendika kurma haklarının Anayasa'da yer almasından sonra, İstanbul'da Sarayhanede yapılan mitinge 200 bin işçi katılmış ve Anayasa'daki hakların kanunlaştırılmasını istemiştir. Bu miting o zamana kadar görülmemiş boyutlara ulaşan bir hareket olmuştur. 1962 yılında, Türkiye Yapı İşçileri Sendikası'nın örgütlediği ve 5000 kişinin katıldığı «Açların yürüyüşü» Ankara'da T.B.M.M. önünde çatışmayla sona ermiş, 300 kişi tutuklanmıştır. 1961-1963 arasında 40'dan fazla işçi hareketi görülür. 1963 yılında şanlı Kavel grevi, 1960 sonrası grevlerinde bir dönüm noktası sayılabilir. Grevi ülkenin çeşitli yerlerindeki işçiler, aydınlar desteklemişler ve sınıfsal dayanışmanın örnekleri verilmiştir.

24 Temmuz 1963'de, 274 ve 275 sayılı yasalar yürürlüğe girmiştir. 1965 seçimlerinde, seçimlere katılan Türkiye İşçi Partisi Meclise 15 Milletvekili sokmuştur. 1967'de Türk-İş içinde beklenen ve kaçınılmaz ayrılma meydana gelmiş ve Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) TİP'li sendikacılar tarafından TİP paralelinde bir Konfederasyon olarak kurulmuştur.

Bütün bu dönem boyunca, egemen sınıfların, ordudan da yararlanarak işçi hareketlerini şiddetle bastırma girişimleri, işçi sınıfının bilinçlenmesinde etken olmuştur. Mart 1965'de, Zonguldak'daki grevler sonucunda, Zonguldak, askeri hareket bölgesi ilan edilmiş; orduya «ateş aç» emri verilmiş, «vur emri» sonunda iki işçi ölmüş, 10 işçi yaralanmış, yüzlerce işçi tevkif edilmiştir. 1966 İzmir Tekstil işçileri grevinde de iki işçi polis kurşunlarıyla ölmüş, polisle işçi arasında çatışmalar çıkmıştır.

1968 yılı, Türkiye'de işçi ve emekçi hareketinin kabarma, yükselme yıllarındandır. Türkiye işçi sınıfı bu dönemde sermayeye karşı mücadelesinde yeni yöntemler, yeni

direniş metodları geliştirmeye başlamıştır. İlk fabrika işgali 1968 haziranında Derby'de gerçekleşmiştir. Aynı ay, öğrenci hareketlerinin büyük ölçüde yoğunlaştığı ve anti emperyalist mücadelenin hızlandığı, daha geniş kitlelere ajitasyon ve propaganda götürülmeye çalışıldığı aylardır. Öğrenci gençliğin işçi sınıfıyla somut bağlar kurmasının ilk etkili örnekleri Haziran ayı Üniversite ve fabrika işgallerine rastlar. 1968'i izleyen ve 15-16 Haziran 1970'de düğümlenen işçi hareketleri, grevler, direnişler, işgaller şeklinde büyük bir kararlılık içinde sürer. Aynı dönemde, TİP sosyalist kadrolarda etkinliğini bir ölçüde yitirmiş ve Türkiye'de örgütsüzlük anarşisi gelişmeye başlamış olmakla birlikte, sosyalist kadroların işçi sınıfıyla yaygın bağlar kurması da hızlanmaya başlamıştır. Ancak sosyalist hareketin dağılımı, bölünmüşlüğü, işçi sınıfı çizgisine ve işçi hareketinin uluslararası birliğe düşman çizgilerin varlığı, çeşitli provokasyon unsurları, göşist eğilimler ve bunların hepsinin başlıca sebebi olan sağlam bir işçi sınıfı partisinin bulunmaması, bütün grupsal ve bireysel çabalara, bütün subjektif «iyi niyetlere» rağmen, ve işçi sınıfı hareketinin kazandığı hızla, nüve halinde de olsa siyasal bilince rağmen, sosyalizmle işçi sınıfı hareketinin gerçek birliğinin yine sağlanamamasında başlıca neden olmuştur.

Ancak 1970 sonrası dönem 1970'li yıllar: 1 milyon 200 bini aşan sendikalı işçi; sadece sanayide küçük işyerleri, çıraklar, sigortasız, sendikasıız çalışanlar dahil işçi sınıfının 300 milyona varan nicel varlığı, 1960-1970 arasındaki bine yakın (elimizde veri bulunan 762 hareket) harekete katılmış 1 milyonu aşkın işçi ile, fabrika işgallerine, üretimi ele almaya (Alpagut) varan kararlı direniş biçimleri ile, yoğunlaşan grevlerle, TİP ve DİSK olayları ile, sosyalist kadroların işçi sınıfıyla sıcak bağ kurmaya başlamalarıyla, örgütsüz ve çok başlılık zaaflarını taşısa da, çeşitli çocukluk sapmalarıyla malül olsa da, sosyalist hareketin geçmiş dönemlerle oranla hızlı gelişmesiyle, sosyalist düşünce ile işçi sınıfı mücadelesinin kaynaşması yolunda, geçmişe oranla en önemli dönüm yılları oldu.

Bu gelişme 15-16 Haziran 1970 işçi olaylarında düğümlendi.

15 - 16 Haziran

Direnişleri

15-16 Haziran 1970, Türkiye İşçi Sınıfı tarihindeki en önemli tarihlerden biridir. Hareketler katılan işçi sayısı (100 bine yakın, en az 80 bin), hareketlerin gelişmesi, çatışmalar, istekler ve sloganlar, sonuçlarıyla, 15-16 Haziran olayları, Türkiye'de daha sonraki gelişmeleri, hatta 12 Mart 1971'i etkilemiş, sosyalist kadroları sarsmış ve işçi sınıfının ekonomik mücadele sınırlarını aşmakta olduğunu göstermiştir. O zamana kadar işçi sınıfının varlığı, objektif, sübjektif şartlar tartışmaları bu hareketlerden sonra bir ölçüde durulmuş, hayat yanlışların üstesinden gelmiştir.

15-16 Haziran direnişleri, 1970'de yoğunlaşmış işçi hareketlerinin bir patlama noktasıdır. Aynı zamanda da, işçi hareketinin son iki yıllık gelişmesi karşısında «yeni tedbirler isteyen» egemen sınıfların, yerli ve yabancı tekelcilerin, sınıf bilinci temeli üzerinde gelişecek bir örgütlenme ve sendikacılık hareketini baltalama girişimlerine verilmiş bir cevaptır. 1969-1970 yıllarında, bugün (1975) görülene benzer bir gelişmeyle, işçilerin DİSK sendikalarında örgütlenmeleri hızlanmış, Türk-İş, gelişmelere ayak uyduramayan yapısıyla, kendi içindeki anlaşmazlıklarla ve DİSK'e kapırmakta olduğunu gördüğü üyeleriyle geleceği belirsiz bir örgüt halini almaya başlamıştı. İktidarla Türk-İş ortaklığı hemen devreye girdi ve 274-275 sayılı kanunların değiştirilmesi, sendikalaşma özgürlüğünün kısıtlanması böylece DİSK'in gelişmesine engel olunarak, işçi hareketinin Türk-İş'in sermayeyle uzlaşma çizgisi içine hapsedilmesi yolunda çabalara girildi. Artık işçi sınıfının toplumda gerçek bir «güç» olduğunu ve bu gücün ekonomik mücadeleden siyasal mücadeleye doğru hızla gitmekte olduğunu gören egemen güçler, bu önüne geçilmez gidişi kanun maddeleriyle engelleme çabasındaydılar.

Bu çabalara işçi sınıfının cevabı İstanbul-İzmit bölgesinde onbinlerce işçinin yürüyüşe geçmesi ve işçi hareketini engellemeyi hedefleyen girişimlere karşı çıkmaları oldu. İstanbul ve İzmir'te 120'ye yakın, İzmir'de ise 20 büyük fabrikanın işçileri 15 Haziran günü hep birlikte, direnişe geçtiler. İstanbul'

da işçilerin buluşmasını engellemek üzere köprüler açıldı, vapur seferleri durduruldu. İşçiler yine de buluştular ve büyük bir sel gibi aktular. Üzerlerine ordu birlikleri ve polis salındı. İşçiler onbinlerle yürüdüler. Olaylar, ardından Anadolu'ya, Adana'ya, Bursa'ya, İzmir'e, Zonguldak'a yansıdı.

Hareketler şiddetle bastırılmak istendi. 17 Haziran'da İstanbul'da Sıkıyönetim ilân edildi. Pek çok işçi ve sendikacı tutuklandı. Hareketlerin ardından işten çıkarılan işçi sayısı sadece İstanbul'da 5 bini aştı.

Artık tek tek fabrikaların, tek tek işyerlerinin işçilerinin tek tek patronlara karşı mücadelesi döneminin aşılma noktası olduğu, hem işçi sınıfı, hem de egemen güçler tarafından görüldü. Direnişler, yürüyüşler sırasında kullanılan sloganların sendikal hakları aşığı, sömürüye karşı, emperyalizme, yani iç ve dış sömürü ortaklığına karşı boyutlara ulaştığı görüldü. Hareketi Kontrolü altına alabilecek bir merkezi siyasal otorite, işçi sınıfının öncü gücü yoktu. Bu bakımdan da, yine, sosyalist hareketle işçi sınıfı hareketinin gerçek anlamda birleştiği söylene- mezdi. Ama buna yaklaşılabilecek yeni bir döneme geçildiği de görülmüyordu.

12 Mart Sonrası ve Faşizm

1971, 12 Mart muhtırası egemen sınıfların kendi iç çelişkilerine ve çıkmazlarına, ekonomik dar boğazlarına çare bulma ve en büyük engel olarak gördükleri sol hareketi, sosyalist bilinçlenmeyi ve özellikle işçi sınıfının ekonomik demokratik mücadelesinin artık siyasal mücadele boyutlarına erişmesini engelleme girişimiydi. Gerçekten de faşist baskılar işçi sınıfı sosyalistleri, sosyalist kadrolar, ilericiler, devrimciler üzerine görülmedik bir ağırlıkla yoğunlaşırken, işçi sınıfının ve demokratik köylü hareketinin yoğun olduğu 11 ilde ilân edilen sıkıyönetimler, bütün grevleri, bütün işçi direnişlerini, ekonomik demokratik mücadele adına, emekçi halk mücadelesi, işçi sınıfı hareketi adına ne varsa hepsini durdurdu. Siyasal örgütler, sol ve sosyalist dernekler örgütlenmeler kapatıldı. Sendikalar sindirildi, toplu sözleşmeler silâhların gölgesinde, emirlerle yapıldı. İşçi çıkarmalar arttı, işçi kara listeleri hazırlandı.

Egemen güçler, işçi sınıfı hareketinin sosyalist hareketle kaynaşmasını, buluşmasını en kritik bir dönemde bir kere daha şiddetle engellediler. İşçi sınıfının öncü partisi var olmadığı, hareketin sürekliliği sağlanmadığı, örgütlenme zayıf olduğu ve sosyalist hareketin bütün çocukluk hastalıkları ve sapmaları kol gezdiği için, bu baskı bir ölçüde etkisini gösterdi. 1971-1972 yılları suskunluk, hareketin geri çekilmesi yılları oldu. Bu dönemde faşist baskılar ve tekelciler lehine ekonomik gidiş, geniş emekçi kitleleri etkiledi. Somut bayatlama yansıdı. 14 Ekim seçimleri, emekçi kitlelerin ve demokratik güçlerin 12 Mart rejimine «reddiye» leri, faşizmi sert bir şekilde reddetmeleriydi.

Ama gerek işçi sınıfı hareketi, gerekse sosyalist kadrolar, önemli yaralar almışlardı. Bunda, burjuvazinin baskısı, terörü kadar kendi dağılıklarının, örgütsüzlük anarşisinin, güçlü işçi sınıfı partisinin bulunmayışının, örgütlenme geleneğinin güçsüzlüğünün, kadroların yetersizliğinin, hareket içindeki yanlış çizgilerin önemli payı vardı.

Bu yüzden, 14 Ekim seçimlerinde, örneğin faşizmden çıkan Yunanistan'da görüldüğü gibi işçi sınıfı partisinin siyasal mücadelesinde hemen yer alması, işçi sınıfının alternatif olması, işçi sınıfının bağımsız çizgisini temsil etmesi mümkün olamadı.

İşçi sınıfı sosyalistleri büyük bir çoğunlukla, kendi siyasal örgütlerinin bulunmadığı bir dönemde, burjuva demokrasisinin sınırlarının genişletilmesi, 12 Mart rejiminden çıkılması adına CHP'yi desteklerlerken, işçi sınıfı da, kitle olarak «düzen değişikliği» vaad eden tekelciliğe, çıkar çevrelerine, azınlık tahakkümüne karşı sloganlar atan CHP'ye oy verdi.

İşçi sınıfının bağımsız siyasal çizgisinden ve bağımsız siyasal partisinden en küçük bir taviz verilemezdi. Bu partinin bir an önce kurulması, işçi sınıfını, kendi dışındaki sınıfların (eninde sonunda burjuvazinin) kuyruğuna takma çabalarının önüne geçilmesi gerekiyordu. 16 Haziran 1974'de, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi kuruldu. Ve özellikle işçi sınıfı içinde örgütlenmesini sürdürmeye başladı.

.....

Bu kuşbakışı gelişme, bizi götüre götüre,

yazının başlangıcına, Lenin'den alıntıya götürüyor. Türkiye'de, objektif ve subjektif şartlar bunca yıldır, sosyalist hareketle işçi sınıfı hareketinin gerçek anlamda buluşmasına, tek bir meceradan güçlüce akmasına ve işçi sınıfının iktidara yönelmesine imkân vermemiş. Örgütlenme eksiklikleri, özellikle burjuva diktatoryasının belki pek çok ülkeden çok daha ağır baskıları ve dayandığı milliyetçi şoven propagandanın Kurtuluş Savaşına yaslanan kökleri; işçi sınıfının siyasal örgütlenmesinin, büyük ölçüde bu baskı yüzünden çok uzun dönemler legal çalışma imkânı, kitlelere açılma imkanı bulamaması; illegal çalışmada kadrosuzluk; objektif şartların elverişsizliği; örneğin işçi sınıfının nicel bir güç haline gelmesinin bile ancak 1950, ve asıl 1960'lardan sonra mümkün olması, subjektif şartların olumsuzluğu, yani işçi sınıfının bilimine dayanan örgütlenmenin zaafı, sendikal hareketinin en etkili olabileceği bir dönemde burjuvazinin dümen suyundan gelişmesi, İşçi Sınıfının Partisinin henüz güçlü olmaması, hareketin zaaflarını meydana getiriyor.

Ve bugün, 1 Mayıs 1975'de, olunması gereken noktadan çok daha geride, ama umut ve azmimizden hiçbirşey kaybetmeden, «Türkiye'de işçi sınıfı hareketiyle sosyalist düşüncenin birleşmesi, aynı mecradan akması dönemine yeni giriyoruz. Artık bu dönem gelmiştir» diyoruz. Ve bu dönemin, beraberinde kuşular, tereddütler getirmesine şaşmıyoruz. Bu sürecin zor, hatta belki «1900'ler Rusya»sından daha zor olacağını biliyoruz.

Türkiye'de bu zor sürecin gerçekleşmesinde, bugün tamamlamamız gereken en büyük eksiklik için subjektif yanındır. İşçi sınıfı ekonomik - demokratik mücadelesini aşip siyasal mücadeleye girişmeye ve bu mücadelesini sosyalizm temeli üzerine kurmaya hazırdır. Bu yüzden, 1975 1 Mayıs'ında işçi sınıfı sosyalistleri olarak, üzerimize daha büyük sorumluluklar düşmektedir.

Bazı Küçük Rakamlar

Daha sonraki bölümlerdeki bazı yorumlara ışık tutması bakımından, birkaç küçük rakam ve istatistik veri aktaralım.

1975 yılında, işsiz sayısının 1 milyar 600

bini aştığı resmen bildiriliyor. Bunlar açık işsizler. Gizli işsiz sayısı ise 1972'de iki milyonu aşmıştı.

1975 yılında Türkiye işçi sınıfının nicel varlığını, sanayi, hizmetler ve tarımdaki «tarım işçileri» dahil, yaklaşık 4 milyon tahmin etmek mümkün. Küçük ve büyük tüm işyeri ve atölyeleri de kapsayan bu rakamın 3 milyonu sanayi ve hizmetlerde, 1 milyon kadarı da tarımda yer alıyor.

1975'de sendikali işçi sayısı, abartmalı rakkamlar bir yana bırakılırsa iki milyona ulaşmış durumda.

1975'de sigortalı işçi sayısı 1 milyon 750 bini buluyor.

Yurt dışında toplam işçi sayısı (turist işçiler dahil) 1 milyonu aşmakta.

1971'den bu yana, işçilerin «gerçek» ücretleri düşüyor. 1969'da reel ücret 29.8'di, 1970'de 30.4'e çıktı. 1971'de 28.5 oldu. 1972'de 27.8'e düştü. 1975'de tahmini hesaplara göre 26.6 civarında seyrediyor.

1975 yılının ilk üç ayında pahalılık yüzde 29. civarında arttı.

1975'in ilk üç ayında ücret artışları ortalama yüzde 19'u geçmedi.

SSK'ya kayıtlı işçilerin, ortalama günlük ücretleri, 1972'de 41 liradan 1973'de 49 liraya, 1974'de 57.7 liraya ve 1975'in ilk dört ayında 60 liraya çıktı (hepsi ilk dört ay üzerinden hesaplanmıştır ve brüt ücretlerdir.)

Bir de tablo verelim: 1964'den 1975'e gerçek ücret artışları, yani satın alma gücündeki değişmeler de şöyle bir seyir izlemiştir:

1964	6.4
1965	4.5
1966	4.3
1967	3.5
1968	4.9
1969	8.3
1970	0.8
1971	-5.1
1972	-1.4
1973	-3.9

Yoksullaşmanın arttığı, hele sermayenin saldırısının yoğunlaştığı ve faşizme varan 1971'den sonra gerçek ücretlerde, işverenlerin bütün yaygaralarına rağmen düşme olduğu görülmektedir.

1 MAYIS 1975'DE TÜRKİYE İŞÇİ SINIFINA BAKIŞ

1 Mayıs 1975'de, Türkiye işçi sınıfının işekmek-hürriyet kavgası, yeni bir yükseliş döneminde.

1970 yılı 15-16 Haziran'ında, artık yeni bir döneme girdiği Haziran olayları ve sonrasıyla açıkça ortaya çıkan Türkiye İşçi Hareketi ve Türkiye işçi sınıfının, ekonomik-demokratik-siyasal mücadelesinin gelişmesi, 12 Mart 1971 müdahalesi ve onu izleyen faşist uygulamalarla bir ölçüde kesintiye uğratılmıştı.

Siyasal örgütlenmenin yetersizliği güçsüzlüğü, hatta «yokluğu üç yıla yakın bir süre hareketin gerilemesine, büyük ölçüde susmasına, ama bir yandan da için için kaynamasına neden oldu. 1971, 1972, 1973 yıllarında sıkıyönetimlerin grev yasaklamaları yanında, işverenlerin de işçileri «sıkıyönetim»le tehditleri, toplu sözleşmelerinse çoğunlukla sonucu önceden belli şekilde, silâhların gölgesinde yapılması sürdü gitti.

En bilinçli işçilerin, işçi sınıfı militan-

larının, sosyalistlerin tutuklu buldukları, yada dağınık oldukları bir dönemde, baskılara rağmen kitle hareketleri, kitle patlamaları görülmedi.

15-16 Haziran'da, sermayenin içine gerçekten korku salmış ve onu faşizme varan sert tedbirlere sürüklemiş olan kararlılığın ve hareketin yükselişinin, üç yıla yakın süren faşizm ortamında susması ve gerilemesi, siyasal örgütlenme eksikliği ve sendikalarda gözlenen (özellikle DİSK'te) «geri çekilme» hesaba katılacak olursa, şaşırtıcı değildi. Ayrıca, Türkiye işçi sınıfı, 12 Mart dar besini, işçi sınıfı hareketinin sosyalizmle birleşmeye doğru gittiği tarihi anda yemişti.

Bu yüzden, 12 Mart sonrasında, sosyalistler, devrimciler ve az sayıda işçi önderi ve çeşitli sol ve sosyalist örgütler, kuruluşlar üzerinde yoğunlaşan baskılar yanında, Türk-İş ve DİSK gibi büyük işçi kuruluşları üzerinde, önemli bir somut baskı görülmedi.

Türk-İş konusunda böyle bir baskı zaten

gereksizdi. Çünkü, Türk-İş'in sermaye kuyrukçuluğu politikası, 12 Mart döneminde de, 12 Mart rejimi kadrolarına güven veriyor, en küçük bir anti faşist kıpırdanışı görülmüyordu. Türk-İş içinde 1970'lerden beri süren ve başta «Partiler üstü» sendikacılığa karşı bir tepki olarak gelişen «sosyal demokrat» muhalefet, yanına bir ölçüde bazı «bağımsız» büyük sendikaları almış olmakla birlikte gelecekteki bir muhtemel CHP muhalefetine işçi sınıfı içindeki kolu olmaya hazırlanmaktan öteye geçmiyordu. 1970'lerde, bazılarının umut bağlanmış oldukları bu muhalefetin Türk-İş'in sonradan (1975'de) tabanın zorlamasıyla geleceği bir noktayı aşamayacağı çabuk görüldü. DİSK ise, «canavarı uyandırmayalım» taktiğinin izleyicisi olarak görülüyor, faşist dönemi kendi içinde mümkün olduğunca az hasarla atlattırıyor ve bunun gereği olarak da gitgide bariz şekilde sağa kayıyordu.

DİSK yöneticilerinin bir kısmının kendisini son yılların (12 Mart sonrası) gelişmelerinden soyutlama çabası, «Konfederasyonu kurtarma» sloganı ve akileştirmesi pasif bir çizgi izlenmesine, faşizmin hışmına uğramış devrimciler, sosyalistler, örgütlerle araya kalın hatlar çizilmesine, küçük bir örnek gerekirse, zaman zaman teşkilat içinde, «Sosyalistlerin çeşitli kanatlardan işçi sınıfı devrimcilerinin propaganda ve ajitasyonlarını hedef alan, hatta zaman zaman bu gibi propagandaları 12 Mart'ın gelmesine neden olan anarşist faaliyetler ve bozgunculuk olarak niteleyen uyarıların dağıtılmasına kadar varıyordu. Böylece, güç döneminde, siyasal örgütlenmenin bulunmadığı, işçi sınıfının örgütlü bağımsız çizgisinin temsil edilemediği bir dönemde, halâ pek çok işçinin umut bağladığı sendikal örgüt durumunda olan DİSK de geri adımlar atmaktan öteye gidemiyordu. Bu DİSK tabanında ve DİSK'in bilinçli yöneticileri ve temsilcileri arasında tepki doğurmakla birlikte, DİSK yönetiminin 1973 sonbaharından itibaren gitgide bariz hale gelen bir şekilde CHP'ye kaymasına ve «Güven» bu çizgide görmesine engel olamadı.

CHP'nin 1973'ü izleyerek, işçi sınıfının bağımsız siyasal örgütünün güçsüz olduğu, sosyalist hareketin ve kadroların dağınık olduğu bir dönemde, sosyal muhalefetin odak

noktası haline gelmesi, DİSK'in eski işçiden yana devrimci sendika» ünüyle birleşince, ve işçi sınıfı devrimcileri için de DİSK tek alternatif işçilere hedef gösterilen alternatif olma durumunu, (doğru bir taktik olarak) korumaya devam ettikçe, 1974'den itibaren DİSK'in yeniden güçlenmesi, 12 Mart öncesi daha doğrusu 15-16 Haziran öncesi gözlenen, ekonomik örgütlenmenin odak noktası haline gelmeye başlaması yeniden gündeme girdi.

Türk-İş'in taban kaybetmesi hiç değilse gelişmemesi ise 1974 sonlarına varıldığında açıkça gözlenen bir olgu haline geldi ve Türk-İş'te yeni eğilimler doğurdu.

1974 yılı başlarından itibaren yeniden daha geniş ajitasyon ve propaganda imkânlarına sahip olan işçi sınıfı sosyalistleri, 12 Mart sonrası ilk dağınıklığını ve suskunluğunu üzerlerinden attılar. 1974 yazında siyasal af kısmen de olsa gerçekleşti. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Haziran ayında kuruldu. Örgütlenme konusunda çalışmalar hızlandı ve tartışmalar yoğunlaştı.

1973, 14 Ekim seçimlerinde, siyasal tercihleri büyük ölçüde CHP'den yana eğilim göstermiş olan işçi sınıfının siyasal bilinçlenmesinin CHP boyutlarını aşmaması için hiçbir neden yoktu. Bu durum işçi kitlesi için söz konusu değilse de, gerek 12 Mart öncesinde, gerekse 12 Mart sonrasında işçi sınıfı çizgisini benimsemiş ve en elverişsiz şartlar altında bile sürdürmüş olan bilinçli işçilerin, yaşanmış deneylerden alınan derslerle daha kararlı, daha uzun soluklu bir mücadeleye aday oldukları görülüyor, siyasal örgütlenmenin gereğinin kavrandığı biliniyordu.

Artık işçi sınıfı öncülüğü sosyalist kadrolar arasında tartışma konusu olmaktan çıkmıştı. Öte yandan önündeki bütün elverişsiz şartlara, sol hareketin bölünmüşlüğünden doğan engellere rağmen, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin işçi üye oranının yüksekliği ve bu işçilerin «işçilik» bilinci değil, «sosyalist» bilinç taşımakta olmaları, genç işçi kadroların örgütlenmeye gösterdikleri ilgi, bir dönem süreceğe benzeyen CHP'ye «umut» bağlama ve işçi sınıfının bağımsız çizgisini daha sonraki gelişmelere bırakma eğilimlerine rağmen, geçmiş dönemlerle kıyaslandığı

ğında, oldukça ileri bir adım ve bilinçlenme olarak görünüyordu.

1974, 1975 yıllarına gelindiğinde, bu genel çerçeve içinde, Türkiye İşçi Sınıfının mücadelesi özellikle şu noktalarda yoğunlaşıyordu.

— İşçiden yana, ilerici sınıf sendikalarında örgütlenme mücadelesi: Sendika seçme özgürlüğü; yani «referandum»u yasalaştırma mücadelesi...

— Patronların büyük tehlike halini alan topluca veya tek tek işten atma çabaları karşısında direniş.

— Hayat pahalılığının hızla artışı karşısında, bu artışları karşılayabilecek, mutlak yoksullaşmayı önleyebilecek ücret artışları ve ekonomik haklar için direniş.

— İşyerlerinde her türlü doğrudan ve dolaylı patron baskısına karşı direniş...

Ekonomik-demokratik mücadelesini bu noktalarda yoğunlaştırarak sürdüren Türkiye İşçi Sınıfı, bugün mevcut objektif ve subjektif şartlar da hesaba katılırsa, yani sermaye baskısının yoğunlaşması, sürekli enflasyon, Milliyetçi Cephe iktidarı, geçmiş yıllardan edinilen deneyler, nicel güçlenme, daha fazla işçi önderinin yetişmiş olması, çok daha bilinçli ve kararlı bir «genç işçi kuşağı»nın 12 Mart'tan sonra üretime katılmış bulunması, bütün dağılmışlığına rağmen sosyalist kadroların işçi sınıfı öncülüğü ve işçi çalışmasında artık ayrılıkları bulunmaması, (Türk-İş ve DİSK'in itildikleri yeni noktalar) siyasal mücadeleye atılmaya, ve siyasal bilinç kazanmaya, dün'den çok daha hazır ve yakındır.

Öte yandan, sermayenin, bir yerde sıkı yönetim, bir yerde panzer, bir başka yerde sıkıyönetim yasağı, polis dayaağı, baskı altında toplu sözleşme, bir diğer yerde yoğun ekonomik güçlükler, yoksulluk, işsizlik olarak, yani işçinin günlük hayatında yansıyan baskısı, ekonomik-demokratik mücadelenin bir avuç aydın ve öğrencinin mücadelesi olmaktan çıkıp başta işçi kitleleri olmak üzere emekçi kitleler büyük ölçüde yansımaları, işçi sınıfının sermaye baskısını her an kendi üzerinde duymasına, daha hızlı bilinçlenmesine neden olmaktadır.

İşçi sınıfının bağımsız siyasal örgütlenmesinin güçsüzlüğü, bu aşamada, hareketin gerçek rayına güçlüce oturması önündeki

başlıca engeldir. Yine bu dönem, daha etrafıca görmeye çalışacağımız gibi, Türkiye'de kendine özgü bir sosyal demokrat çizgi tuturmaya ve tekelciler düzeninin bekçiliğini, «sosyal barış» içinde, bu yoldan yapmaya aday CHP'nin henüz «denenmemiş» bulunması, Türkiye İşçi Sınıfının bir ölçüde CHP'yi izlemesine, onun kuyruğuna takılmasına ve Batı'da, işçi sınıfı hareketini bağımsız çizgisinden ve mücadelesinden saptırıp sermayeyle uzlaşmaya sürükleyen sosyal demokrat akımın, geçici bir süre için de olsa, Türkiye işçi sınıfı hareketini etkilemesine yol açabilir.

İşte bu yüzden, önümüzdeki dönemde, işçi hareketiyle sosyalist düşüncenin birliğini sağlamak ve işçi sınıfının mücadelesini kendi bağımsız çizgisine oturtmak, tüm işçi sınıfı sosyalistlerine düşen görevdir.

1975 1 Mayıs'ında, işçi sınıfımızın Ekonomik-Sendikal mücadelesi

Daha önce verdiğimiz birkaç rakam, işçi sınıfımızın ekonomik mücadelesi konusunda ipuçları veriyor. En kısa yoldan söyleyecek olursak, 1 Mayıs 1975'de bağımlı ve çarpık kapitalist düzenin içinde çırpındığı bunalmış, bir yönüyle artan hayat pahalılığı ve milyonlara varan işsizlikle somutlanırken, öte yandan patronların büyük güdültüler kopardıkları ve pahalılığın başlıca sebebi olarak gösterdikleri işçi ücretlerindeki artış, fiyat artışlarının çok gerisinde kalıyor. Çeşitli kaynaklarda farklı farklı ifade edilen, ücret ve fiyat artışları ortalaması, 1975 yılının ilk dört ayı için, fiyatlardaki artış yüzde 29, ücret artışları yüzde 19 civarında sayılabilir.

Türkiye'de Tekelci kapitalizmin gelişmesinin ayrılmaz parçası olan bu durum, sadece işçi sınıfı üzerinde değil daha geniş emekçi kitleler üzerinde etkisini göstermektedir. Ancak hayat pahalılığının en yoğun olduğu şehir bölgelerinde yaşayan işçilerin ekonomik sıkıntılara daha fazla maruz kalmaları yanında, yaptıkları iş, toplu çalışmaları, sınıf yapıları gereği, bu sıkıntılarının bilincine daha fazla varmaları ve daha toplu tepki gösterebilmeleri, mümkün olmaktadır.

Son bir yılda, «en iyi toplu sözleşme» o-

larak yansıtılan toplu sözleşmelerin getirdiği ekonomik haklar, ücret zamları bile, top-
tan yüzde 29'a varan enflasyon hızını, ve zo-
runlu ihtiyaç madelerinde, gıda, yakacak,
konut, giyim'de yüzde 50'ye bile varan pa-
halılığı karşılamaktan uzaktır. İşçi ailesin-
den daha fazla ferdin çalışması zorunluluğu
doğmakta, ancak 2 milyona yakın işsiz bu-
lunduğu ve işsizliğin gerçek bir sosyal afet
halini aldığı bir yapıda, sürekli işte çalış-
mak, iş bulmak mümkün olamamaktadır.

1975 yılında, sermaye-emek çatışması, bel-
ki bugüne kadar olan en yüksek noktasına
çıkmıştır. Artık «imtiyazsız sınıfsız kitle» e-
debiyatına ne işçilerden ne de işverenlerden
inanın, kanan, hatta bu edebiyatı kullanan
yoktur. Emek-sermaye çatışması, bütün aci-
masızlığıyla sahnededir ve bir yandan tekel-
leşmenin hızlanması, öte yandan bağımlı ka-
pitalist ekonominin bunalıma girmesi ve bu
bunalımın sermayeyi büsbütün hırçınlaştır-
masıyla bu mücadele önemli boyutlara ulaş-
maktadır.

Birkaç küçük örnek verecek olursak, en
uzun süren grevlerin 1974'ün 1975'e devretti-
ği bazı grevler olduğunu söyleyebiliriz. İş-
verenlerin milyonlarca lirahk kayba razı ol-
dukları, buna karşılık belki kendilerine da-
ha aza mâl olacak toplu sözleşmeleri, emek
sermaye çatışmasında yenik düşmemek ve
daha ilerde başka tavizlere gitmemek, yani
sınıf olarak geri çekilmemek için imzala-
maktan kaçındıkları görülmektedir. İşveren
sendikalarının ağırlığı ve üyeleri üzerindeki
kontrolü bu dönemde birden artmıştır. Öyle
ki, işveren sendikaları içinde, zaman zaman
işçilerle toplu sözleşmede uzlaşmak isteyen
ve kayıplarını düşünerek lokavt kararına
karşı çıkan küçük işverenler, karşılığında İş-
veren kuruluşlarının kendilerine «sınıf da-
yanışmasını» hatırlatan tehditlerini bulmak-
tadırlar.

İşveren kuruluşlarının, sendikalarının
kendilerini bu derece ortaya koymalarına ve
doğrudan müdahalelerine geçmiş dönemlerde
rastlanmadığı söylenebilir.

Yine, 1974-1975 yılı lokavtlar ve lokavt
tehditleri yılı olmuştur de diyebiliriz. Lo-
kavt'ın yaygın ve kamuoyunda yankı bulan
bir olay haline gelmesi 1971'den sonra hızla-
narak 1975'de vurgulanmıştır. İşverenler, en
küçük bir hareket ve direniş karşısında «lo-

kavt» silâhını kullanmaktan çekinmemekte-
dirlir.

İşveren sendikaları, diğer sermaye ku-
ruluşları, özellikle bunalımın çok yoğun ol-
duğu tekstil kolunda, giderek bilinçlendiğini
ve mücadelelerinin yükseldiğini gördükleri
işçilere karşı hiç bir alanda geri çekilme-
meyi ilke haline getirmişler, bunun için
nispeten güçsüz patron üyeleri destekleyecek
bir fon kurmuşlar, ve sıkıyönetimin yardım-
larından da büyük ölçüde yararlanmışlardır.
Yine işçi sendikalarının kontrolünü «emin»
kişilerin elinde tutma çabaları da yoğunlaş-
mıştır.

Evvel, 1 Mayıs 1975'de, emek-sermaye ça-
tışması hızlanmıştır. Bu durum işçi sınıfımı-
zın ekonomik mücadelesine yansımakta, gün-
delik sıkıntularla bir kat daha bilinçlenen ve
sömürü düzeninin içyüzünü görmeye başla-
yan işçi sınıfı daha etkili bir ekonomik mü-
cadele vermenin yollarını aramaktadır.

Uzayan grevler, sendikaların yaptıkları
sözleşmeleri işçilerin yetersiz bularak gi-
riştikleri direnişler, tabandaki huzursuzluk-
lar, sürekli grev patlamaları, en azından grev
kararları ve sıkıyönetimin artık adeta gele-
nekselleşen grev yasakları, yoğunlaşan eko-
nomik mücadelenin başlıca göstergeleridir.

Egemen sınıfların çıkmazı, engelleneme-
yen enflasyon, kısmi ve «erken seçim» yatı-
rımına dönük geçici tedbirlerle asla önleme-
meyecek, önlenemeyeceği görülen hayat pa-
halılığı ve işsizlik, ekonomik mücadeleyi ö-
nüzdeki günlerde daha da kızıştıracak, ser-
maye, yeni tedbirler arama peşine düşecektir.

Bu yeni tedbirlerin-mevcut ekonomik du-
rum ve düzende-işçiye daha fazla pay ver-
meye yönelik olamayacağı; yani, yeni eko-
nomik haklar sağlayamayacağı, yoksullaş-
mayı engelleyemeyeceği düşünülecek olursa,
daha çok baskı tedbirlerine yönelineceği, son
örnekleriyle de açıkça görülebilmektedir.

1 Mayıs 1975'de, işçi sınıfımız şu gerçe-
ği bütün açıklığıyla görmüş ve kavramış
durumdadır. Tutarlı ve sonuç alıcı bir eko-
nomik mücadele ancak «sarı» olmayan, sı-
nıf sendikalarıyla mümkün olabilecektir.
Patronların kurdurduğu işyeri sendikaları-
nın, sarı sendikaların ve Türk-İş çizgisinin
sermaye yanlısı yüzünün açıkça ortaya çık-
tığı ve işçi sınıfımızca tanındığı yıl 1975 ol-

muştur diyebiliriz. Daha doğrusu, 1975 yılında, «sarı sendikacılığa karşı mücadele», artık sendikaların kendi aralarındaki bir mücadele olmanın sınırlarını çoktan aşmış işçi tabanına yansımıştır. 1 Mayıs 1975'te, yılın bütün önemli işçi direnişlerinin sendika seçme özgürlüğüne dönük olduğunu söyleyebiliriz.

1975 1 Mayıs'ında, Türkiye İşçi Sınıfı, gerçekten de «sarı sendika» ağını parçalamak için mücadele etmektedir. Mücadelesinin odaklaştığı, yoğunlaştığı noktanın, bu olduğunu yanlış payı olmaksızın söyleyebiliriz.

Sadece mücadele geleneğine sahip, işçi sınıfının yoğun olduğu büyük endüstri şehirlerinde değil, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde, birçok işyerinde, işçiler kendi istedikleri, sarı olmayan, kendi sınıf sendikalarını örgütlemek ve kabul ettirmek için mücadele vermektedirler. SENDİKA SEÇME ÖZGÜRLÜĞÜ: REFERANDUM HAKKI İÇİN MÜCADELE Türkiye işçi sınıfının mücadelesinin 1975'de ulaştığı aşamayı gösteren bir noktadır.

Referandum mücadelesi

15-16 Haziran direnişine, sermaye yanlısı, işçiyi sermayeye teslim etme politikasının öncüsü Türk-İş'te açılan gediklerin, Türk-İş'in işçi hareketi üzerindeki egemenliğinin ve ağırlığının sarsılmakta olduğunu, sermaye tarafından görülmesi sonucunda 274-275 sayılı kanunların değiştirilerek, sendikalaşma özgürlüğünü engellemek, sarı Türk-İş'i güçlendirmek adımı, yol açmıştır.

İşçilerin kendi sınıf sendikalarında örgütlenmelerini, DİSK'i güçlendirmelerini, devrimci sendikaların güçlenmesini engellemeyi amaçlayan kanun değişikliğini Meclis'lerde egemen sınıfların, sermayenin sözcüleriyle birlikte, Türk-İş'in sözcüleri de savunmuştu.

15-16 Haziran direnişi, Türkiye İşçi Sınıfının, sendika özgürlüğünü yok eden ve aslında Türkiye İşçi Sınıfının ekonomik mücadelesini engellemeyi, saptırmayı, sermayenin kuyruğuna takmayı, demokratik ve sınıyasal mücadelesini ise daha baştan baskı altında tutmayı, imkân dışı bırakmayı amaçlayan bir tasarrufa karşı işçi sınıfımızın bi-

linçli direnişiydi. Sermaye için ilk büyük «tehlike ışığı» oldu. Ve sermaye, sonradan sürekli olarak başvuracağı sıkıyönetim uygulamasına başvurdu.

Bir yandan, bu olaylarda, işçi sınıfının kararlılığını ve mücadele bilincini gören sermaye, öteyandan sonraki gelişmelerin planlarını da hazırlamaya başladı.

12 Mart ve sonrası, işçi sınıfının mücadelesinde bir kesinti ve bir ölçüde de gerileme yarattı. Ama, 12 Mart sonrası ekonomik-demokratik baskıları, sosyal muhalefetin artışı, bütün baskılara rağmen, sermayenin işçi sınıfı içindeki beşinci kolunu güçlendirmede. 274-275 sayılı kanunların Anayasaya aykırılığı Anayasa Mahkemesi tarafından onaylandı. Türk-İş'in zaman zaman «sert» görünümü çıkışlarına kimseler kanmadı. Türkiye işçi sınıfının kendi sınıf sendikalarında örgütlenme azmi, denebilir ki, 12 Mart sonrasında, bütün bir dönemin sarı sendika faciasını ve rezaletlerini de yakından tanıyarak, arttı.

1974'de hareketler yeniden hız kazanırken ve 1975 yılında, Türkiye işçi sınıfı hareketi yeni bir yükseliş dönemine girerken, sendika özgürlüğü için mücadele, referandum hakkı için mücadele, son ayların bütün grev ve direnişlerinin temel nedenini meydana getiriyor.

1974 yılında İskenderun'da 15 bin işçi sendikal hakları için yiğitçe direndi. Bir kaç ay sonra referandum hakkı için direnin Ülker işçilerine Panzerler saldırdı.

1975 yılı girerken, İstanbul'da Kartal çevresindeki ağaç işçileri, çeşitli işyerlerinde Türk-İş'e bağlı Ağaç-İş'ten çıkıp DİSK'e bağlı Asis'e geçmek için mücadele veriyorlardı, İnsa ve 'Epengle'de sendika seçme özgürlüğü, kendi sendikalarına üye olma hakkı ve işyerinde işçilerin seçtikleri, destekledikleri sendikanın tanınması için mücadele sürüyordu. 1975'in ilk günlerinde, Turizm-İş'e geçmek isteyen işçilerin öğrenci yurtlarındaki direnişleri, Çukurova Plastik Sanayiinin DİSK'e bağlı Lastik-İş'e geçme mücadelesi, İzmir'de Kımtaş işçilerinin direnişi, Demir Döküm'de DİSK Maden-İş'e karşı sarı Otomobil-İş'in çıkarılmak istenmesi üzerine başlayan direniş, Beko Teknik'te Maden-İş'in yetki alması ile biten direniş, Ankara'da NACE Makine Sanayii işçilerininin DİSK'e bağ

lı Maden-İş'e geçmeleriyle sonuçlanan direniş, Northern işçilerinin sarı Tek-Met-İş'ten çıkıp Maden-İş'e geçmek için yürüttükleri direniş, Elka işçilerinin direnişi, Bursa'da onbinlerce otomobil işçisinin direniş, Ereğli Demir Çelik'de referandumla Maden-İş'in yetki almasına varan gelişmeler, Beko teknik, Kartal Kaplama, Carlton Oteli, Ünilever, Sedef düğme, Presiz Metal. Teknik Kimya, MKE. Adana tekstil fabrikalarında referandum hakkının fiilen elde edilmesine varan direnişler, sendika seçme özgürlüğü mücadelesinin sadece bir kısmı, küçük parçalarıdır.

1975, 1 Mayıs'da, Türkiye İşçi Sınıfı, özellikle son altı ayda yoğunlaşan, meselâ bir Epengle direnişinde olduğu gibi adeta referandum mücadelesinin sembolü haline gelen direnişlerle referandum hakkını yasal olarak olmasa bile fiilen elde etmiştir.

Türkiye İşçi Sınıfı tarihinde önemli bir olay olan, yeni bir döneme geçişin belirtilerinden sayılabilecek ve önümüzdeki günlerde sermayenin, Milliyetçi Cephe iktidarının saldırılarına uğrayacak ve muhtelemen geri alınmasına çalışılacak bu kazanılmış hak üzerinde durmakta yarar vardır.

Referandum hakkının, yasalaşmamış olmakla birlikte, bugün artık iş mahkemelerinin yetki anlaşmazlıklarının çözümünde bu yolda karar almaya zorlanmaları, mecbur kalmaları ile, fiilen yürürlüğe girmesi olayını daha yakından inceleyelim. Çünkü referandum hakkı, gerçekten de işçi sınıfımızın mücadele ile «söke söke» aldığı bir haktır.

Referandum hakkı yani işyerinde yetkili sendikamız, işçilerin serbest iradelerine dayanan oylarıyla tesbit edilmesi istemi, 12 Mart öncelerine de giden, DİSK'in özellikle üzerinde durmuş olduğu, Türk-İş'inse yavaşladığı bir yoldu.

Sarı sendika baskısının son yıllarda artması; işyerlerinde patronların, işçi sınıfının uyanış ve bilinçlenmesi karşısında sarı sendikalar kurmaya veya mevcut sarı sendikaları beslemeye özel önem vermeye başlaması; sarı sendikaların hele 12 Mart sonrası baskı döneminde türlü şekillerde «işçiyi satması» olayının açığa çıkması; işçi sınıfının bilinçlenme sürecinin gelişmesi, referandum mücadelesine hız ve ciddi bir kitle tabanı kazandırdı. 1974 yazında referandum

hakkı için mücadele çeşitli işyerlerinde yoğunlaşmış, direnişler başlamıştı. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi bir «referandum» kampanyası başlattı. Bu kampanya ajitasyon toplantıları, referandum propagandası, afişleme referandum hakkı için direniş olan işyerleriyle ilişki, destek biçiminde gelişti. Referandum kampanyasına 18 demokratik kuruluş ve sendika da katıldı. Bu kampanya sırasında ve referandum mücadelesinin doruk noktasına ulaştığı günlerde, Büyük konfederasyonlar genel bir susus içindeydiler. DİSK, Parti'nin başlatmış olduğu kampanyayı destekler gibi görünmemek için, Referandum hakkını ilk defa DİSK'in gündeme getirmiş olduğunu ileri sürerken, ve bununla yetinirken, Türk-İş ilk defa referandum'dan korkmadığını açıklamak zorunda kaldı. Zaten sürmekte olan, geniş bir tabanı bulunan, Türkiye işçi sınıfının 1974 yılı sonu 1975 başında en önemli mücadele konusu haline gelmiş olan referandum çerçevesindeki kampanya etkisini gösterdi ve TSİP'in kampanyasından sonra referandum mücadelesinin hızlandığı somut olarak görüldü.

TSİP'in ve 18 kuruluşun referandum kampanyası, Ekim ayında başlamış ve TSİP teşkilatının bulunduğu bütün illere yaygınlaştırılmıştı. Ankara'daki toplantılar İzmir mitingi ve yürüyüşü, İstanbul toplantıları bu kampanyanın parçaları oldu.

İlk defa Ekim ayında, Adana'daki tekstil işyerlerinde, taa 1970'lerden beri süren huzursuzluk, yetki anlaşmazlığı, Adana İş Mahkemesi tarafından, referanduma başvurularak çözümlenmek istendi. Bu, işçi sınıfının referandum mücadelesinin vardığı bir nokta, attığı bir adımdı. Ancak, o andan itibaren, sermaye yeniden devreye girdi. Artık engelleyemeyeceğini bildiği referandum hakkını hiç değilse saptırması mümkün görünüyordu. Adana İş Mahkemesine bir gün içinde karar değiştirerek, «gizli oy açık tasnif» «açık irade beyan»na çevirdi; böylece referandumu yozlaştırmış, sahteletirmiş oldu. Bunun sonucunda yapılan sözde oylamalarda, her türlü kumpaz, oyun, adam satın alma, baskı, sermaye terörü, tehdit devreye girdi. Yine de, Tekstil sendikasına girmek için yıllardır mücadele veren onbinlerce Çukurovalı işçinin önemli bölümü, kendi istediği sendika lehinde oy kullandı. Paktaş ve

Sümerbank, Bossa sözde referandumlarını Teksif kazandı, ama diğer bazı işyerlerinde Tekstil'in kazanmasına sermayenin bütün o-yunları ve baskıları engel olamadı.

Sahte referandum'un açığa çıkması ve bundan sonra referandum mücadelesinin bu türlü tuzaklar da hesaba katılarak daha bilinçli sürdürülmesi üzerine, daha dün kadar «referandum» dendi mi tüyleri diken diken olan Türk-İş, Meclis'e sevketmeye hazırlandığı 20 Kanun tasarısı arasına «Referandum»u da aldı. Oysa, daha önce referandum'un kanunlaşmasını engelemek için her türlü çabayı sürdüren yine Türk-İş'ti. 1974'de Türkiye işçi sınıfının mücadelesi ve tabanın baskısı bu «yılların sarı konfederasyonu»nu Mahkemesinin kararı, sermaye baskısı altında referandum'u sahteletiren açık irade beyanı hükmüne rağmen önemliydi. Bunu Makine Kimya Endüstrisindeki yetki uyumsuzluğunun yine mahkeme kararıyla referandumla çözümlenmesi izledi.

1975 Ocak ortalarında, İstanbul'da 600 işçinin çalıştığı Beko işyerinde işçiler yetkinin sarı Cevher İş'e değil, DİSK'e bağlı Maden-İş'e verilmesi için direniyorlardı. İstanbul 8. İş Mahkemesi, BEKO uyumazlığı için «gizli oy açık sayım»la referandum yapılmasını karar bağladı ve bundan böyle benzeri iş uyumsuzluklarında aynı yola gidilmesini de tavsiye kararı olarak aldı. Bu gerek referandum mücadelesinin gerekse BEKO işçilerinin zaferi oldu. İşyeri Maden-İş'e yetki tanıdı. 1975 yılının ilk 40 günü içinde, Bölge Çalışma Müdürlüğüne gelen 5 yetki uyumazlığı iş mahkemelerine intikal ettirildi ve mahkemeler bu uyumazlıklar için «gizli oy açık tasnifle referandum» kararı aldılar. Çalışma Bakanlığı bir genelge ile alınan referandum kararlarının vakit geçirilmeksizin uygulanmasını istedi. Bunun ardından, sözünü ettiğimiz Beko referandumu, Kartal fabrikasında Ağaç-İş'in silinip yerini DİSK'e bağlı Asis'in aldığı referandum, Carlton referandumu, Sun'i Sedef ve Ünilever referandumları yapıldı ve hepsinde çoğu DİSK'e bağlı sendikalar kazandı. Nihayet, Bursa'da binlerce işçiyi ilgilendiren otomotiv sanayiindeki referandumları da, OYAK-RENAULT, MAKO, ve TOFAŞ'da DİSK'e bağlı Maden-İş kazandı. Bunu izleyen

Erdemir referandumunda, (Ereğli Demir Çelik'de) de binlerce işçi Maden-İş'i seçti.

Türkiye işçi sınıfı, 1975, 1 Mayıs'ına Sarı Sendika ağımlı parçalamakta çok önemli bir adım atarak geldi. Referandum hakkını fiilen aldı. TSİP'in referandum afişlerinde yazdığı gibi, gerçekten de söke söke aldı.

Bu referandumların bir başka önemli yanı, referandum sonuçlarıydı. Çukurova'daki açık irade beyanına dayanan sahte referandumlar bir yana, DİSK sendikaları katıldıkları, yani taraf oldukları referandumların hepsini kazandılar. Yine DİSK'e bağlı olmayan ilerici sendikalar, referandum sonucunda kazanan taraf oldular.

1975 yılında DİSK'in aldığı referandumları kısaca, bir fikir vermesi için sayalım: Beko, Kartal Kaplama, Carlton, Ünilever, Presiz Metal, Erenköy Verem Savaş Dispanseri, Teknik Kimya, ET ve Balık Kurumu, İmar İskân Bakanlığı, Mersin Tüdaş Konserve, Tofaş, Mako, OYAK-RENAULT, Erdemir v.s...

Bu sonuçlar ve diğer gelişmeler DİSK'teki belli bir yükselişin, aslında, Türkiye işçi sınıfının mücadele ve bilinç düzeyinin vardığı yeni bir aşamanın habercisidirdiler.

İşten çıkarmalara karşı direnişler

1 Mayıs 1975'de Türkiye işçi sınıfının mücadele ve direnişlerinin önemli bir kısmı, aslında sarı sendika ağımlı kurtulma mücadelesinden ayrılamayacak olan, işten çıkarılanlar için direnişlerdir. İşçi sınıfımızın sendikal (ekonomik) mücadelenin önemini kavraması yeni bir olay olmamakla birlikte, mücadelenin kazandığı yeni boyut, yani sarı sendikalardan, işveren örgütlerinden kurtulup kendi sınıf sendikalarında örgütlenme mücadelesi, 1974-1975 yılında güçlendi. İşçiler sendikasız işyerlerinde sendika örgütlenme, sarı sendikaların bulunduğu işyerlerinde de kendi haklarını koruyabilecek sendikalara geçme, bu sendikaları seçme mücadelelerini yoğunlaştırdılar. Tercihleri ise büyük ölçüde DİSK sendikalarına oldu. Bu durum karşısında, emek-sermaye çatışmasının böylesine yoğunlaştığı ve sermayenin yeni baskılara hazırlandığı bir dönemde patronlar işyerlerindeki en bilinçli işçileri, örgütlenme çalışmalarına katılan işçileri, temsil

cileri, devrimci sendikaları örgütlemeye çalışan işçileri işten atmaya başladılar. Pek çok işyerinde sürmekte olan direnişler işten çıkarılan işçilerin yeniden işe alınması için işçilerin sürdürdükleri eylemlerdir. Ve işçi sınıfı dayanışmasının en güzel örnekleridir. 1 Mayıs 1975'e girerken halâ sürmekte olan Cumitaş, Nobel, Tuğbay, Eczacıbaşı direnişleri bunun en son örnekleridir.

Daha önceki pek çok direnişte, referandum hakkı için mücadele eden işyerlerinde, direnişin başlıca nedenlerinden biri de buydu.

1975'in ilk aylarında, en başta bir bunalm ve tıkanıklık dönemine girmiş olan tekstil işkolu olmak üzere, işten çıkarmalar, 15-16 Haziran'dan sonra görülen düzeye olmasa bile, onun yakınlarına ulaştı. Türkiye çapında birkaç örnek verecek olursak, Örsçelik, Horsan Tarım Aletleri, İvaz İmalat, Urla Belediyesi, Aziz Tuğla, Rimsan, Hayri Boran tersanesi, Gözde Giyim, Altıntel, Ak çorapçılık, Akgül Demir Çekme, Türkeli Optik Cam, Asteks İplik, Karaca Cumitaş, Northern, Tuğbay, Nobel, Eczacıbaşı'nda sendikal mücadeleye katıldıkları için «kara liste»ye alınıp işten çıkarılan işçilerin sayısı yüzleri aştı. Epengle işçileri de bir daha (referandum'da kendi sendikaları kazanmış halde) işlerine alınmadılar.

Özellikle işverenlerin en iyi örgütlenmiş oldukları tekstil işkolunda, işçi önderlerinin adları bulunan «kara liste»ler resmen patronların elinde dolaşmaktadır. Ancak, patronların büyük kısmı, işten çıkardıkları işçilerin yerine aldıkları yeni işçilerin de aynı direnişlere katıldıklarını görmektedirler.

Yeni direniş biçimleri

12 Mart öncesinde, özellikle 1968-1969 yıllarında, işçi sınıfının yükselmiş bulunan mücadelesi, grevler dışında yeni direniş biçimleri getirmişti. İşyerlerinin işgali bu biçimlerden biriydi, 12 Mart sonrası dönemde, hareket büyük ölçüde geri çekildi. İşçi sınıfının mücadelesinin yeni bir yükseliş dönemine varmakta olduğu günümüzde, bir başka direniş biçiminin yaygınlaştığı görülüyor.

Bu yeni direniş biçimi «açlık grevi», işçilerin verdiği adla «ölüm orucu».

1975 yılında sendika seçme özgürlüğü daha çok da işten atılmayı veya işten atılan işçi kardeşlerinin durumunu protesto için, işçilerin ölüm orucuna yatmaları sıkcana görüldü. İzmir'deki ölüm orucundan sonra, İstanbul'da Karaca'da, İstanbul Matbaasında, İzmir Sosyal sigortalar kurumunda, Ankara'da Şekerbank'da, İstanbul'da Tuğbay ve Nobel'de «ölüm orucu» son başvuru olan bir yol oldu.

Düşük örgütlenme seviyesi, güçsüz sendikaların işçi çıkartmalar karşısında elleri kolları bağlı kalışları, emek-sermaye çatışmasının yoğunlaşması karşısında başvuru olan bu yolun, bir iki örnek dışında fazla etkili olabildiği görülmedi.

Türkiye işçi sınıfı 1975, 1 Mayıs'ında yeni ve etkili direniş biçimleri ve yolları arıyor. Örgütlü ve diğer işyerleriyle dayanışma içinde bir mücadelenin patronu sonunda direteceğini kendi mücadelesi içinde görececek ve görüyor.

Sermayenin tedbirleri

İşçi sınıfının mücadelesi sürerken ve görünüşte yukarıda özetlemeye çalıştığımız noktalarda yoğunlaşırken, sermaye de yeni tedbirler veya öteden beri başvurduğu tedbirleri yeniden uygulama peşindedir.

1974, 15-16 Haziranında İsdemir'de direnen 15 bin işçiye büyük bir baskı ve terör uygulandı. Binlerce işçi işten atıldı. Sermayenin işçilere kamuoyunda yankılar yapan ilk «Panzerli» saldırısı 1974 yazında referandum hakkı için direnen Ülker işçileri üzerine olmuştu. Bu sadece bir başlangıç oldu.

1974 kışında ve 1975'in geçtiğimiz aylarında, sermaye işçi sınıfının ekonomik demokratik mücadelesi üzerine saldırılarını her yönden yoğunlaştırdı.

Bu saldırıları, başlıca: «sıkıyönetim», «lokavtlar», «işçi çıkartmalar», «işçi önderleri, bilinçli işçiler üzerine baskılar» olarak özetleyebiliriz.

Sıkıyönetim ekonomik demokratik mücadelemize engel oluyor

Sıkıyönetim, Kıbrıs olayları bahane edilerek ilân edildiği sırada, dönemin Başbakan Bülent Ecevit, sıkıyönetimin sadece dış

sorunlarla ilgili olduğunu, içerde demokratik hak ve özgürlüklere ilismeyeceğini bildiriyordu. Aradan geçen süre içinde sıkıyönetimin başlıca uygulamaları grev ve direniş yasaklamak, gösteri ve yürüyüş yasaklamak, afişleme ve her çeşit işçi sınıfı propagandaını yasaklamak oldu. İrmak hükümeti döneminde işçi sınıfının en yoğun bulunduğu demokratik hareketin en canlı olduğu dört ildeki sıkıyönetim belirli bir şekilde işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin ekonomik-demokratik mücadelesini engellemeye başladı, nihayet İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1975 Nisan ayı sonunda bir bildiri yayımlayarak, işçi sınıfımıza bir 1 Mayıs «hediyesi» verdi: 1 Mayıs'tan itibaren bütün direniş, grev ve benzeri eylemleri yasakladı. Böylece gerçek yüzünü, bir kere daha ortaya koydu. Sıkıyönetimin kimlerin çıkarına hizmet ettiğinin halkımız tarafından açıkça anlaşılması için bu yasaklamaya bile gerek kalmamıştı. Çünkü son zamanlarda, işçi sınıfımızın ekonomik demokratik mücadelesi atığı her adımda karşısında sıkıyönetimleri bulmuştu.

Birkaç örnekle kısaca gözden geçirelim ve 50 yıllık Cumhuriyet tarihinin yarısında fazlasını sıkıyönetim, altında geçirmiş olan Türkiye halkının ve Türkiye işçi sınıfının, 1974 yazı, 1975 başlarında sıkıyönetimin ne gibi engellemelerine maruz kaldıklarını görelim.

Dönemin ilk grev yasaklaması, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının Sosyal-İş sendikasının Ziraat Bankası Genel Müdürlüğündeki grevi yasaklaması oldu (14 Eylül 1974). Bunu, İzmir Bölgesi Sıkıyönetim Komutanlığının, İzmir'deki altı sendikanın grev uygulama kararına izin vermemesi izledi (24 Eylül 1974) Yine İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı Genel-İş sendikasının 9 gündür süren grevini durdurdu. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı MKE'deki grevi durdudu. (3 Kasım 1974) 5 Kasım 1974'de Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı bir bildiriyle bütün demokratik eylemleri ve grevleri, iş yavaşlatmayı, boykotları yasakladı. 6 Kasım 1974'de Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Ankara Gaz Maske Fabrikasında çalışan 250 işçiyi, sıkıyönetim yasağına karşı geldikleri gerekçeyle gözaltına aldı. Komutanlık 25 Ocak 1975'de Millî Prodüktivite merkezindeki gre-

ve izin vermedi. 16 Şubat 1975'de İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Cerrahpaşa'da işçilerin direnişini yasakladı. 20 Şubat'ta, halkın seyahat özgürlüğünü kısıtladığı gerekçesiyle, 7 bine yakın işçiyi kapsayan İETT grevini ve her türlü direniş yasakladı. İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının en önemli grev yasaklama kararı, tekstil işkolunda gerek Teksif gerekse Tekstil sendikalarının almış olduğu ve tabanın zorladığı grev kararının uygulanmasını yasaklaması oldu. Tekstil işkolunda başlamış olan grevleri durdurdu. Bu yasaklama kararı 60 binden fazla işçiyi ilgilendiriyordu. Yine, Tekstil sendikasının tabanın sorularına cevap vermek, kaynayan işçilere açıklama yapmak üzere düzenlediği ve ilânları verilen kapalı salon toplantısı sıkıyönetimce yasaklandı ve tekstil işkolundaki anlaşmalar Merkez Komutanlığındaki uzun tartışmalardan sonra, Sıkıyönetim Komutanlığının araya girmesiyle imzalandı. Adana Sıkıyönetim Komutanlığı ne zamandır yürürlükte olan grev ve direniş yasağını daha da yağınlaştırdı ve bütün afişlemeleri, bildiri dağıtımını yasakladı. Sosyal-İş'in aldığı grev kararı, İstanbul, Adana, Ankara, Mersin'de Sıkıyönetim Komutanlıklarınca yasaklandı. Genel-İş'in grevi yasaklandı. İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Eczacıbaşında, 9 işçi kardeşlerinin işten atılmasını protesto için direnen işçilerin direnişlerini yasakladı. Direnişe 1185 işçi katılıyordu. İşçilerin direnişlerini sürdürmeleri üzerine İstanbul Sıkıyönetim Savcısı 23 işçi ile, onları «azmettirdiğini» ileri sürdüğü Petrol İş Sendikası Genel Başkanı için dava açtı. Nihayet, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı bir bildiriyle 1 Mayıs'tan itibaren bütün işçi direnişlerini, grevleri yasakladı.

Böylece, sermayenin istediği «dikensiz gül bahçesi» yaratılmış, sıkıyönetim görevini yerine getirmiş oluyordu. İşçi sınıfımızın mücadelesinin, 12 Mart sonrası suskunluğundan sonra, yeni bir yükseliş dönemine girmesi engellenmek isteniyordu. Dikkati çeken nokta, yasaklanan önemli grevlerin, direnişlerin hiçbirinin «kamu menfaati» gerekçesiyle haklı gösterilebilecek işkollarında olmaması, büyük sermayenin, parabalalarının işyerlerini içermesiydi. Bu konuda en büyük örnek İstanbul ve Adana'da tekstil işkolundaki işçi hareketlerinin yasaklanmasıydı.

Gerçekten de 1975 yılında önemli bir bunalım içinde olan ve Milliyetçi Cephe'de iktidarında çıkarları özellikle temsil edilen tekstil işverenleri, «özellikle» korunmaktaydı.

Sıkıyönetim aracı, 1 Mayıs 1975'de ege men sınıfların elindeki en etkili silâhlardan biri olmaya devam ederken, şu gelişme de gözden kaçırılmamalıdır. 12 Mart sonrası dönemde işçi sınıfımız sıkıyönetimin ve faşizmin gerçek yüzünü kendi somut hayatında yaşayarak yavaş yavaş görmüştür. Bu dönemde, özellikle işçi sınıfının ekonomik demokratik mücadelesine yönelik sıkıyönetime, sermayeye ve faşizan baskılara karşı bilinçlenme, her yasakta biraz daha hızlanmaktadır. Nitekim, tekstil işçilerinin, kimya sanayi işçilerinin tepkilerini, sendikalarının engellemesi bile giderek güçleşmiştir. Direnişlerin kolay kolay duracağı dikensiz gül bahçesinin yaratılabileceği beklenemez.

İşverenin bir başka silâhi lokavt

Büyük toplu sözleşme dönemlerinde, yaygınlaşan grev kararları karşısında, Anayasa'nın tanıdığı bir hak olmayan, 275 sayılı kanunda gerici-faşist bir madde olarak, sermayeye yontan bir madde olarak sahte burjuva eşitliği gerekçeleriyle yer alan «lokavt» gündeme girer.

Lokavt, sermayenin işçiyi aç bırakma, işsiz bırakma «hakkı»dır kısacası. Geçtiğimiz dönemlerde lokavtların, 1971'den sonra grev sayısında azalma görülürken çoğaldığı gözlenmiştir. 1973 yılında önemli grev kararları alınmış, bir kısmı uygulanmış, lokavtları kınayan ve Türkiye'nin dört bir yanından gelen onbinlerce işçinin yer aldığı bir yürüyüş Bursa'da yapılmıştı. 12 Mart sonrasının ilk büyük işçi hareketiydi.

Lokavt kararları ve tenditleri 1975 yılında da yoğunlaştı. Büyük toplu sözleşmeler dönemine giren tekstil işkolunda sendikaların aldıkları grev kararlarına karşılık, patronların hemen lokavt tehdidini savurdıkları ve lokavt kararını ilân ettikleri görüldü. Tekstil işkolu dışında da, çeşitli işyerlerinde, patronlar açık veya gizli lokavt ilân etmeye başladılar.

Tekstil işkolundaki grev kararları ve sendikaların grev kararlarının ciddi olduğunu, yakında uygulamaya konulacağını, özellikle

tabandan gelen baskıyla belli etmeleri üzerine, Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu ve Tekstil İşverenleri sendikası başkanı Halit Narin, «Sendika birkaç işyerinde grev uygulamasına giriştiği anda, ona bütün işyerlerinde başlatacağımız Genel lokavt'la karşılık vereceğiz» dedi. Böylece «gene grevin yasaklanmış bulunduğu Türkiye'de genel lokavt hakkından söz etti. Kimse de çıkıp ne diyorsun demedi. Tekstil işkolunda toplu sözleşme görüşmeleri yaklaşık olarak 5 aydır sürüyor ve hiçbir sonuç alınmıyordu. Böyle bir durumda sendikaların grev kararına sermayenin cevabı lokavt oluyordu.

Sıkıyönetim yasaklarında «dostlar alışverişte görsün» kabilinden grev yasaklamaları yanında çoğunlukla lokavtlar da yer almakla birlikte,, grev, direniş, işçi sınıfının her türlü mücadelesi engellendiği, anda, lokavta zaten gerek kalmadığı, mücadelede işçi sınıfının elinin kolunun bağlandığı düşünülecek olursa, bunun da kamuoyunu saptırmaya yönelik bir aldatmacadan ibaret olduğu anlaşılır.

Böylece 1 Mayıs 1975'de Türkiye işçi sınıfı «lokavt» silâhının, her an kolaylıkla karşısına dikildiğini görüyor. Lokavt silâhı, bazan da 17. maddeye dayanarak işyerindeki işçilerin büyük çoğunluğunu işten çıkarma ve yerlerine yeni işçi alma şeklinde «örtük» bir görünüm kazanıyor.

1975 1 Mayıs'ında, Türkiye işçi sınıfının önündeki en önemli mücadele hedeflerinden biri de lokavtın kalkması mücadelesi oluyor.

İşten çıkarmaları gördük. Sermayenin işçi sınıfı üzerindeki baskıları daha pek çok yoldan sürüyor. İş Kanununun 13., 17. 21. maddeleri, 274-275 sayılı kanunların boşlukları, yetersizlikleri baskılara imkân veren çeşitli yasa boşlukları. Ama bunun ötesinde, sermayenin örgütlülüğü, işçi sınıfı karşısına tam bir dayanışma içinde çıkması, devlet güçlerini elinde bulundurması da baskıları, ekonomik demokratik ve giderek siyasal mücadeleye yönelik engelleri artırıyor.

Ekonomik örgütlenme-sendikalar

1 Mayıs 1975'de Türkiye işçi sınıfının irili ufaklı çeşitli nitelikte ve yapıda sendi-

kalarda sendikalaşma oranını, yaklaşık ve tahmini olarak tüm ücretlilerin yüzde 40'ı civarında olduğu söylenebilir. Bu konuda çok çeşitli rakkamlar verilmektedir. Örneğin Üçüncü beş yıllık plan, sendikalaşma oranını 1971 için yüzde 29.6 tahmin ederken (sendikalı işçi sayısının çok düşük bir tahminine dayanıyor) Çalışma Bakanlığının verileri aynı yıl 2 milyon 300 bini aşkın sendikalı işçi ile aynı oranı yüzde 58 civarında hesaplıyor.

Gerçekte, Çalışma Bakanlığının verilerin de sendikaların bildirdikleri üye sayısı esas alındığından ve özellikle 1971'de 274-275 sayılı kanunlar değiştirilirken bütün sendikalar üye sayılarını gerçek rakkamdan çok yüksek gösterdiklerinden böyle bir sonuca varılmış oluyor.

Türkiye'de, sendikalaşma oranında bir artış olduğu, ekonomik örgütlenmenin hızla geliştiği ve sendikalı işçi oranının birçok ülkeye, hatta Avrupa ülkesine göre yüksek olduğu bir gerçektir. Ancak bu oranın yüzde 50'nin, hatta yüzde 40'ın üzerinde olduğu ciddi verilere dayanılarak ispatlanamaz.

Türkiye'de pek çok ücretli, kamu görevlileri, memurlar, öğretmenler, teknik elemanlar, sendikalaşma hakkında yoksundurlar. Tarım'da sürekli veya geçici tarım işçilerinin sendikal örgütlenmelerinin son derece zayıf olduğu, Tarım-İş Kanunu'nun bir türlü çıkamadığı bilinmektedir. Öte yandan, sanayi ve hizmetlerde de, ancak orta ve büyük işyerlerinde işçiler sendikalaşabilmektedirler. 10 işçiden az işçi çalıştıran yerlerde hem işverenin baskısı daha ağır olmakta, hem «hepimiz aileyiz» gibi sermaye demagogileri ve «paternalizm» eğilimleriyle işçilerin sendikalaşmasının önüne geçilmekte, hem de çoğunlukla güçlü sendikalar böyle küçük işyerlerinde örgütlenmeyi tercih etmemekte, küçük işyerlerine fazla önem vermemektedirler.

1 Mayıs 1975'de, Türkiye işçi sınıfı sadece sendikalaşmak değil, işçi sınıfının çıkarlarını savunan sendikalarda örgütlenmek mücadelesini sürdürmektedir.

Bu konuda genel eğilim, işyeri sendikalarından, patron sendikalarından ve çoğunlukla Türk-İş'e bağlı sendikalardan koparak DİSK sendikalarında örgütlenmektir.

DİSK'e bu genel yöneliş nereden doğ-

maktadır. DİSK, 1975 baharında, neden yeniden bir çekim merkezidir?

Bu soruyu kısaca «DİSK, 12 Mart öncesi çizgisiyle, tabanındaki devrimci birikimle, bilinçli işçilerin ve sosyalist kadroların tercihlerini yönelttikleri, «sarı» olmayan, ilerici çizgide bir örgüttür.» diye cevaplandırmak mümkündür.

1974 yılına 13 sendika ile giren Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, yıl içinde birçok sendikanın katılma isteği ile karşılaşmıştır. DİSK'e katılma kararı alan, kimi katılan, kiminin katılmasına imkân tanımayan bu sendikaların özellikle tabanları katılma olayını zorlamıştır. 1974 içinde DİSK'e en önemli katılma Sosyal-İş'in ve Tekstil Sendikalarının katılması oldu. Bunun dışında, Asis Has-İş, Özgün Haber-İş, Tek-Sen, Devrimci Toprak işçileri, Çapa-İş, Bay-Sen İş, DİSK'e katıldılar. İrili ufaklı katılmalar yanında sürekli katılma talepleri de devam ediyor.

Bütün ayrıntılardan soyutlayacak olursak, DİSK'e katılma istekleri, bütünüyle Türkiye işçi sınıfının «sarı ağ» parçalama çabalarının bir parçasıdır.

DİSK'e bu eğilim karşısında Türk-İş yöneticileri büyük ölçüde telaşlandılar.

1975 Mart'ında Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç'un konuşmaları, demeçleri, Alelacele toplanan Türk-İş temsilciler meclisinde alınan, daha doğrusu «ahnamayan» kararlar, Tunç'un daha önce de görülen bazı «keskinlik»lerine, bu defa daha net siyasal tercihlerin eklenmesi tesadüf değildi.

1975'in Türk-İş'i, daha doğrusu Halil Tunç'u, sosyal demokrasinin Türkiye Şubesi olmaya heveslenen CHP'ye açık bir yakınlık gösteriyor ve yıllardır değişmeyen ilkesini, yani «partiler üstü sendikacılık» yutturmacasını değiştirmeye bile yanaşıyordu. Bir siyasal kuruluşun gerekli olduğunu, ama Don Kişot'ça hareket etmeyeceklerini söylüyordu Tunç. Birkaç gün önce Ecevit'le uzunca bir görüşme de yaptı. Milliyetçi Cephe'nin kuruluşundan hemen önceye raslayan bu temaslara ve temaslara sonunda Tunç'un konuşmaları, oldukça manidardı. Artık tekelcilerin bir bölümü gibi Tunç da Ecevit CHP'sine güvenmeye başlamıştı. Hızla kaymakta, kaynamakta olan tabanı tutabilmenin, DİSK karşısında gücünü korumanın yolunun «partiler

üstü sendikacılıkta olmadığını, kitlelerin hızla politize oldukları bir dönemde, Amerikan tipi sermaye sendikacılığının bu ilkesinin yerine yeni bir ilkenin geçirilmesinin gerektiğini kavramıştı. Bu yeni ilke de olsa olsa, kitlelerin oylarını ve desteğini çekebilen, «sosyal barış» öneren ve sınıf mücadelesini reddederek aslında Türk-İş'in temel ilkelerine hiç de «ters» düşmeyen CHP olabilirdi.

Tunç'un bir başka hesabı da, bu yolla, Konfederasyon içinde 1970'lerde «bela» olmuş sosyal demokrat CHP'li kanadı ehlileştirerek, «gerektsiz» bir muhalefeti içinde eriterek susturmaktı.

Yine aynı günlerde, bütün Mart ve Nisan ayı boyunca, Milliyetçi Cephe hükümetinin hazırlık günlerinde Tunç, genel grevden, lokavt yapılan işyerlerinin işgali ve işçiler tarafından yönetilmesine kadar varan «keskin» direniş ve eylem biçimleri tehdidi savurup durdu. Ama Tunç'un bu türden tehditleri yeni değildi, işverenlerin Cumhurbaşkanı'na biçimsel bir «şikâyet» mektuplarının ötesinde fazla yankı yaratmadı. Tunç, bu tehditleri savururken, bir yandan da «sermayeye» yine göz kırpmaktan geri kalmıyor ve kendi tabanını tutmak üzere DİSK'e karşı manevra yaptığını, konuşmalarının arasına DİSK kelimesini de sıkıştırarak söylüyordu.

Gerçek olan, işçi sınıfı tabanındaki uyanış ve bu uyanışın DİSK'e meyletmesiydi.

Öte yandan, 1 Mayıs 1975'e dayandığında DİSK cephesinde ne var?

Çeşitli işyerlerinde DİSK sendikalarına geçmek, DİSK sendikalarına yetki kazandırmak için verilen mücadele, işçiler arasında DİSK sendikalarına karşı gözlenen eğilim, işin bir yüzüdür. Madalyonun öteki yüzü ise, Genel kurulunun Mayıs 1975'e ertelemiş olan DİSK'in durumudur.

DİSK olayı başlıbaşına bir araştırma konusu olabilir. Burada kısaca değinecek olursak, 1975'in DİSK'i, tabanında Türkiye işçi sınıfının en bilinçli, en ileri önder unsurlarını barındırmaya devam eden, ancak üst Yönetim kadrolarının önemli bir bölümüyle CHP «kuyrukçusu» bir politikayı izlemiş ve izlemekte olan bir kuruluşur.

12 Mart sonrasında DİSK'de hızlı bir sağa kayış olduğu, bunun bir yandan da suskunluk olarak yansıdığı inkâr edilemez. 14

Ekim seçimlerinde, birçok işçi sınıfı sosyalisti yanında DİSK de, örgüt olarak CHP'yi destekleyeceğini bildirdi. Gerçekten de DİSK'e bağlı işçilerin önemli kısmı bu politikayı güttüler.

Ancak, 14 Ekim 1973'den sonra da DİSK tavrını değiştirmede. Aradan geçen bütün olaylardan sonra da DİSK yönetimi çeşitli vesilelerle CHP'yi destekleme politikasını sürdürdüğünü açıkladı. Ve giderek bu destekleme politikasının işçi sınıfının bağımsız çizgisinden taviz vermeyen bir «ceph» politikasının parçası değil de, doğrudan doğruya DİSK yöneticilerinin önemli bölümünün CHP'ye «kaymış» veya CHP çizgisinde yerlerini bulmuş olmalarından kaynaklandığı görüldü. Örgütün kendi içinden bu tavra tepkiler gelmedi değil, ama bu tepkiler beceriklice «nötralize edilebildi. Bu arada, Genel Kurul Mayıs'a ertelendiğinden, DİSK'e CHP yanlısı, yönetimleri CHP'lilerin elinde sendikalar alınması, diğer müracaatların kabul edilmemesi gibi yollara da gidildi. DİSK'e yeni ve kucak açılarak katılan önemli örgütlerin -yakın günlere kadar- CHP eğilimli oldukları çok açıktır. Üstelik, DİSK'in en eski sendikalarının, örneğin Lastik-İş'in yönetiminde de artık CHP ağırlığını duyurmaktadır. DİSK'in temel sendikası olan Maden-İş'in ve DİSK'in Genel Başkanı Türkler'in çizgisi de gitgide belirmiş ve Ecevit'de karar kılmıştır. CHP'lilik bir yana bırakılsa bile, söz konusu unsurların «sosyalist» olmadıkları, sosyalizmin bilimi ve ilkelerinden uzak oldukları, sosyalizmi tıpkı sermaye ideolojileri gibi «devlet faşizmi» olarak niteleyebildikleri de bilinen bir gerçektir.

Bütün bunlara rağmen, bugün DİSK, Türkiye işçi sınıfı yanında, bütün sosyalist kadroların, işçi sınıfı devrimcilerinin de sahip çıktıkları, sahip çıkmaları gereken bir örgüttür. İçindeki uzlaşmacı tutumlar ve çizgilerle mutlaka hesaplaşılmalı ve güçlendirilmelidir.

Öte yandan DİSK yöneticilerin CHP'ye yanaşma, Türk-İş'i «ötekiler»e bırakıp, DİSK'i CHP'nin sosyal demokrat sendikası haline getirme, «üçüncü Konfederasyona» gerek bırakılmadan DİSK'i «üçüncü Konfederasyon» a dönüştürme çabaları ve özlemleri iflas etmiştir. Ecevit'in tercihinin «tabanıyla, temsilcileriyle, hatta yönetiminin

bir bölümüyle asla tam anlamıyla «tekin» olmayan DİSK'e değil, Türk-İş'e yönelmiştir. Yabancı ülkelerdeki Türk İşçilerinin sorunlarıyla ilgilenmek üzere Alman Sosyal Demokrat Partisiyle Ecevit'in vardığı anlaşmada taraf olmaya, işe katılmaya DİSK'i değil Türk-İş'i çağırmıştır.

İşte 1 Mayıs 1975'de Türk-İş'in ve DİSK'in durumu budur. Ve DİSK böyle bir ortamda genel kurulunu yapacak, muhtemelen de gelecek günlerde önemli gelişmelere sahne olacaktır. DİSK içinde CHP kuyrukçusu, sosyal demokrat, uzlaşmacı, sosyal barışçı eğilimlerin yok edilmesi, DİSK tabanındaki ve yönetimindeki hangi eğilim ve çizgiden olursa olsun bütün sosyalistlere düşen ve Türkiye işçi sınıfı hareketini de önemli ölçülerde etkileyecek bir görev olmaktadır.

1 Mayıs 1975'de, Türkiye işçi sınıfının siyasal mücadelesi

Sosyalist düşünce ile işçi sınıfının hareketinin buluşmasının, Türkiye'de günümüze kadar tam anlamıyla gerçekleşemediğini, ancak yeni yeni bu döneme girildiğini baştan beri belirttik. Bu, aynı zamanda işçi sınıfının bağımsız çizgisinde gelişen bir siyasal hareketin de güçlü olmaması anlamına geliyor.

Türkiye işçi sınıfının tarihine kısaca bakarken gördüğümüz gibi, işçi sınıfının öncüsü ve işçi kitlelerini sürükleyen bir siyasal örgütlenme görmüyoruz. Kitlelere 1960 sonrasında en fazla yayılabilmiş ve 1960 sonrasında sosyalizmin meşrulaşmasında, yaygınlaşmasında önemli görevler görmüş TİP de, işçi sınıfının örgütlenmesini gerçekleştirememiş, ancak yer yer bilinçli sosyalist işçilerin yetişmesine yardımcı olmuştu.

12 Mart'a TİP'in de büsbütün güçsüzleşmiş olduğu bir örgütsüzlük anarşisi içinde vardı ve bu durumun acı sonuçları, 12 Mart sonrasında yansıdı. Merkezi siyasal disiplinin var olmaması, kendini faşist dönemde çıkışta da gösterdi. İşçi sınıfının siyasal örgütü hemen oluşamadı ve işçi sınıfı sosyalistlerinin tam bir toparlanması sağlanamadı. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, ancak Haziran 1974'de kuruldu. İşçi sınıfıyla bağlar

kurmasına, üye çoğunluğunu işçilerin meydana getirmesine, önce işçilerin yoğun bulunduğu bölgelerde örgütlenmesine ve çalışmalarını hızla sürdürmesine rağmen, sosyalist kadrolardaki bölünmüşlük gerçek anlamda ortadan kalkmadı. Yeni parti girişimleri ve söylentileri ortaya çıktı. Bütün bunlar, yine, hareketin henüz büyük ölçüde işçi sınıfına mal olmamasından, küçük burjuva tabandan ve hastalıklardan kurtulamamasından kaynaklanıyordu.

14 Ekim seçimlerinde, işçiler hele şehir merkezlerinde, endüstri bölgelerinde büyük çoğunluğuyla CHP'ye oy verdiler. Daha sonraki kısa iktidar döneminde belediklerini bulamadıysa da, CHP'nin uzun süreli iktidar olamayışı ve kısa zamanda muhalefete düşüşü, bir kısım «umut»ların diri kalmasına yol açtı. Sosyalist hareketin dağınkılığı, siyasal örgütün henüz yeterli ölçüde güçlü olmayışı, Kıbrıs olaylarının yarattığı dar milliyetçi (şoven) hava, 12 Mart öncesi işçi sınıfı çizgisi dışında kalan çizgilerin işçi sınıfı üzerinde yarattığı olumsuzluklar, işçi kitlelerinin CHP'yi desteklemekte olmasının başlıca nedenleridir.

Ancak, CHP'nin çizgisi işçi sınıfı dışında bir çizgidir ve işçi sınıfının en bilinçli unsurları bunu çok iyi bilerek, kendi siyasal örgütlenmelerini güçlendirmeye koşmaktadır. Bunları, yarın, muhtemel bir CHP iktidarından sonra daha başkaları izleyecek ve sermayenin işçi aristokrasisi yaratabilecek ve sürekli besleyebilecek güçte olmadığı Türkiye'de, kısa dönemde bir sosyal demokrat hareketin işçi sınıfını sürükleyip götürmesi mümkün olamayacaktır. Bu noktada işçi sınıfı sosyalistlerine son derece büyük görevler düşmektedir.

1 Mayıs 1975'de Türkiye işçi sınıfının siyasal örgütlenmesi henüz güçsüzdür. İşçi sınıfının sesi her yerden gelmekle birlikte, kitlelerin baskı ve sömürüye karşı mücadelesi her yandan yükselmekle birlikte meselelerin can damarı olan «örgütlenme», «işçi sınıfının bağımsız öncü örgütünü» oluşturma henüz güçlüce rayına oturmamış. İşçi sınıfının öncü örgütü doğrultusunda atılan adımlara, partinin varlığına rağmen daha yapılabilecek iş kalmıştır.

İşçi sınıfının, sömürüye karşı sesini, sosyalizm doğrultusunda, bağımsızlık, demokra-

si, sosyalizm için, tek bir yumruk olarak yükseltmesi, henüz mümkün olamamıştır.

İşte bu, sosyalizmin işçi sınıfı hareketiy-le kaynaşmasıdır. Adımlar atılmıştır. Yarım yüzyılı aşkın bir zamandan beri atılmış olan maya tutmaktadır. Ama bu süreç güç ve çok yönlü mücadeleli olacağına benzemektedir.

İşçi sınıfının iktidara yönelik siyasal örgütlenmesi, yani işçi sınıfının üçlü mücadelesinin can damarı olan siyasal mücadele, ö-nündeki pek çok engeli aşmak zorundadır.

1 Mayıs 1975'de işçi sınıfının ve tüm iş-çi sınıfı sosyalistlerinin temel ve ertelenmez görevi, işçi sınıfının bağımsız siyasal örgüt-lenmesini güçlendirmek, ilkeli birliğe kavuş-turmak, sağlam temeller ve işçi sınıfının bili-mi üzerine oturtmaktır.

Kolay olamayacağını biliyoruz. Ama mut-laka olacağını ve bu süreçte üzerimize dü-şen görevi de biliyoruz.

1 Mayıs 1975'de acil görevlerimiz

— Acil görevimiz, işçi sınıfının yükselen ekonomik-demokratik mücadelesini yönlendir-mek, sınıf sendikalarını güçlendirmektir.

— İşçi sınıfımızın sınıf dayanışmasını ve uluslararası işçi sınıfının parçası olduğu bil-incini en sarsılmaz bir şekilde yerleştirmek-tir.

— İşçi sınıfımızın siyasal örgütlenmesi-nin güçlülüğünü ve birliğini, mutlaka ve mutlaka sağlamaktır.

Öte yandan, 1 Mayıs 1975'de Türkiye e-mekçi halkı ve Türkiye işçi sınıfı, sermaye-nin, sömürücülerin, egemen sınıfların yeni bir saldırısıyla karşı karşıyadır. Milliyetçi Cephe bir yandan işçi sınıfının ekonomik mü-cadelesini baskı altına alarak, öte yandan tırmanış içinde olan faşist uygulamalarla ekonomik-demokratik mücadeleyi engelle-me-ye çalışarak, kazanılmış olan mevzileri eli-mizden almak isteyecektir.

1 Mayıs 1975'de, Türkiye işçi sınıfı, ka-zanmış olduğu ekonomik demokratik mevzi-lerden, örneğin ücret zamları ve sosyal hak-lardan, referandum hakkından, direniş hak-kından bir milim bile fedakârlık etmeye, bir milim bile geri çekilmeye razı olmama-lıdır.

Sermaye saldırısının karşısında geri çe-kilmeni, yeni bir gerileme ve suskunluk dö-neminin sonuçları samıldığından da ağır ola-caktır. İşçi sınıfımız, sermayenin en gerici kesimlerinin iktidarına karşı bütün haklarını kullanmalı ve direnmelidir.

Öte yandan, işçi sınıfımız, acil ekonomik talepleri olan referandumun yasalaşması, lokavtın kalkması, yüksek asgarî ücret, iş-ten çıkarmaların engellenmesi, ücret zamları, işsizlik sigortası, hiçbir mercinin ve kişi-nin grevleri yasaklama hakkı olmaması, ge-nel grev, siyasal grev, dayanışma grevi hak-ları, işçi memur ayrımının kalkması ve bü-tün çalışanlara sendikalaşma ve grev hakkı tanınması, gibi talepleri uğruna mücadelesi-ni kesintisizce sürdürmelidir.

Bu arada da, bütün toplumun, bütün e-mekçi halk kitlelerinin de öncüsü olduğunun bilinciyle, demokratik mücadeleyi de ön plana almalı, faşizme karşı, Milliyetçi Cep-henin faşizm özelemlerine ve faşizmin tır-manışına karşı, bütün anti demokratik yasa ve uygulamalara karşı ve en acil olarak da sıkıyönetimin bir an önce kaldırılması için mücadele etmelidir.

Önümüzdeki günler sermayenin saldı-rısının yoğunlaşacağı güç günler olacaktır. Bu güç günleri, ancak işçi sınıfı dayanışma-sı içinde, mücadeleden vazgeçmeden ve geri çekilmeden, hepsinden önemlisi, bağımsız si-yasal örgütlenmemizi güçlendirerek ve insa-nın insana kulluğunun ortadan kalktığı bir dünyanın kurucuları olacağımızın bilinciyle aşabiliriz.

1 Mayıs 1975'de Türkiye işçi sınıfı yine direniyor

1 Mayıs 1975'de Türkiye işçi sınıfı daha güçlü.

1 Mayıs: İşçi sınıfının Uluslararası birliği ve dayanışması

İLKE

Çok değil on yıl öncesine kadar Nisan ayının son günlerinde siyasi poliste izinler kaldırılırdı. Aynı günlerde yaşıma başımı almış, yüzünde zulmün, işkencenin, uzun hapis yıllarının izlerini taşıyan bazı adamlar küçük çantalarını hazırlar, çoluk çocuğu ile bir kaç gün için vedalaşırlardı. Sonra 1 Mayıs gelir çatar. 1 Mayıs: «Bahar ve Çiçek Bayramı.» İzinleri kaldırılmış siyasi polisler, küçük çantalarını hazırlamış namuslu adamları bir iki günlüğüne Emniyet 1. Şube nezarethanelerinde misafir ederlerdi. Sorgusuz sualsiz. Sebepsiz, gerekçesiz...

Kimi 1 Mayıs'larda bir fabrika duvarına, bir gecekondu kapısına, bir elektrik direğine alelacele yazılmış bir slogan okunurdu:

«Bütün ülkelerin işçileri birleşim!»

Ve hepsi o kadar. Türkiye burjuvazisinin, 1 Mayıs'ın üstüne girdiği ağır bir sis, yıllar yılı sürüp gitti. Sevinilmelidir ki bütün bu «yillar yılı» burjuvazinin sisini delmek için,

işçi sınıfı sosyalistleri, sınıfının bilincine ermiş işçiler aralıksız mücadele ettiler. Bazen elektrik direğinde bir yazı, bazen yakaya takılmış al bir karanfil, bazen alanları dolduran işçi kitleleri, yürüyüşler, grevler...

Bugün, 1975 Türkiye'sinde delinmiştir artık bu sis. Burjuvazi, işçi sınıfımıza, 1 Mayıs'ı, «Bahar ve Çiçek Bayramı» diye yutturamamaktadır. 1 Mayıs'da «İşçi Sınıfının Uluslararası Birliği ve Dayanışması» kutlanmaktadır artık. İşçi sınıfı sosyalistlerinin, devrimci -ilerici sendikaların yayın organları en gür sesleriyle haykırmaktadırlar:

«Bütün Ülkelerin İşçileri birleşin!»

Ve övünülmelidir. Birleşiyor işçi sınıfı. Bütün Dünya'da her geçen gün daha bir kenetleniyor birbirine. Örgütleniyor, dayanışıyor, kucaklaşıyor. Emperyalizmin yıkılan her kalesi yeni kenetlenmelerin, yeni kucaklaşmaların bayram yeri oluyor artık. İşte Vietnam, işte Kamboçya, işte Portekiz, işte dün-

yanın üçte birinden fazlasını kaplayan sosyalist sistem, işte yedi iklim dört bucaktan yükselen zafer türküleri... Ve her yerde aynı slogan, 127 yıldır hiç eskimeyen, heyecanından, anlamından hiç bir şey kaybetmeyen, Marks ve Engels'in yüce çağrıları:

«Bütün ülkelerin işçileri, birleşin!»

1 Mayıs nedir? Bir bayram mı, bir yas günü mü? Bir direniş çağrısı mı, işçi sınıfının uluslararası birliğinin bir sembolü mü. İşçi sınıfının uluslararası dayanışmasının ülke sınırlarını aşan gücünün bir belgesi mi?

Cevap : Evet. 1 Mayıs bütün bunların tümüdür

1 Mayıs geleneği nereden doğdu?

1 Mayıs Amerikan işçi sınıfının, «dana uzun işgünü, daha düşük ücret» çılgınlıklarıyla işçileri su ve ekmekle yaşamağa zorlayan ve bunu en ince burjuva yalanlarından örülmüş bir yurtseverlik kılıfı içinde gizlemeye çalışan ABD kapitalizmine karşı giriştiği genel direnişin yıldönümüdür. Ancak bugün yeryüzünde milyonlarca işçinin, emekçinin» daha güzel bir dünya için» verdiği uluslararası mücadelenin sembolü olan 1 Mayıs'ı kavramak için biraz daha gerilere dönmemiz gerekiyor.

18. Yüzyılın son çeyreği Amerika'da, derin ekonomik çalkantıların, tekelleşmeye yönelen kapitalizmin devri buhranlarından birinin yaşandığı bir dönemdir. Halkımıza güney-kuzey savaşı gibi yalınkat bir Hollywood penceresinden yansıtılan Amerikan iç savaşı sona ermiştir. Uçsuz bucaksız tarlalarında zencileri «köle» olarak kullanmak isteyen Güneyli toprak ağalarına karşı, zencileri «hürleştirip» fabrikalarında işçi olarak çalıştırmak isteyen Kuzeyli endüstri baronları arasındaki savaş sona ermiştir. Ancak ülke ekonomisi altüst olmuş, savaşın doğurduğu geniş istihdam olanakları, savaş ekonomisinin, üretime kazandırdığı «aldatıcı» canlılık sona ermiştir. Siyasal istikrar henüz kurulamamıştır. Üstelik Endüstri baronları, Tycoon'lar (Morgan, Rockefeller, Ford, Morgan, Du Pond tröstlerinin kurucuları) emperyalist aşamaya sıçrayışın eşliğindedirler. Yani daha hunhar, daha kıyıcı. O günlerde Amerikan kapitalizminin ana sloganı şöyleydi:

«Savaş sonrasında kendilerine su ve ekmek bulabilecek bir gelir düzeyi sağlanan işçiler minnettar olmalıdırlar» (Morgan. Şikago Konferansları).

Henüz yeterince palazlanıp Dünya pazarlarını ele geçirememiş olan tekeller varlıklarını «ucuz, daha ucuz, en ucuz» işgücüne bağlamışlardı. Ucuz, daha ucuz, en ucuz işgücü ise Şikago, Newyork, Baltimoor, Pennsylvania, Massachusetts sokaklarında tümen tümeni. Silâhlarını bırakıp yuvalarına dönen güney ve kuzey «tümenleri» şimdi işsizliğin pençesinde kavrıyorlardı. Fiyatlar olağanüstü yükselmişti: «Bir çuval dolara, bir çuval patates!» (Steinbeck)

1874 yılının ilk günü dört eyalette ücretlerin indirilmesine karar verildi. Savaşın acılarını, izlerini sırtında taşıyan ve fakat yeterli «örgütlenme» düzeyine ulaşamamış Amerikan işçileri, derme çatma örgütleri ile bu karara karşı çıktılar. 13 Ocak 1874 günü Newyork'ta bir miting düzenlendi. Kentin, kendisi de bir endüstri baronu olan belediye başkanı ilkin izin verdi. Ancak sonra vazgeçti. Ama Tompkins meydanı onbinlerce işçi ile dolmuştu. Bütün işçi mahalleleri boşalmış, başlangıçta pek fazla direnç göstermeyen polis barikatlarını yararak meydana büyük bir işçi kalabalığı toplanmıştı. İşçiler ücretlerin indirilmesine kesinlikle karşı olduklarını haykırdılar. Aynı anda eyalet polisleri ve eski muharıplerden oluşan şoven «millî muhafızlar» adlı milis kuvveti saldırıya geçti. Polis atlarının nalları altında yüzlerce işçi ezildi. Bir sürü işçi tutuklandı. Miting dağıtıldı. Gece boyunca işçi mahallelerinde işçiler üstüne sürekle avı düzenlendi. Direniş hunharca kırılmıştı.

Kıvılcım çakmaya görsün

Ancak kıvılcım çakmıştı bir kere. Üstelik doymak bilmez ABD kapitalizminin isteği «mutlak artı-değerin de» sınırlarını zorluyordu: Su ve ekmek fiyatına işgücü!

Tompkins mitinginin hemen ardından Pennsylvania kömür işçileri direnişe geçtiler. Bölge polisinin sert tepkisi direnişi kısa zamanda gerçek bir ayaklanma haline dönüştürdü. Ancak sermaye daha örgütlüydü. Ajan provokatörler, grev kırıcılar, gangsterler ha-

rekete geçtiler. Sermayenin zorba gücü Pennsylvania Kömür işçilerinin direnişini de kırmayı başardı. Uzun yıllar önce işçilerin arasına sızdırılmış bir ajanın tanıklığı ile bütün işçi önderleri birer birer tutuklandı. Toplanan 24 işçi önderinden 10'u hemen asıldı. Diğerlerine çeşitli hapis cezaları verildi.

Ama yaşam yada ölüm sınırında çarpışan işçilerin direnişi söndürüleliyordu. Her gün bir sanayi kentinde bir direniş patlak veriyor. Ücretler üzerinde kıyasıya bir ölümdirim savaşı veriliyordu. Direnişler 1877 ilkbaharında doruğuna çıktı. Ülkenin en örgütlü işçi kesimi olan demiryolu işçileri direnişe geçtiler. Maden işçileri ve hemen ardından fabrika işçileri de onlara katıldılar. Demiryolu işçilerinin kalesi sayılan Baltimoor'de polisler, demiryoluna el koyan ve demiryolu trafiğini felce uğratan işçilerin üstüne ateş açtı. Çatışma uzun sürdü. Bilanço : 12 ölü. Ama ölüm de durduramadı işçileri. Polis saldırısını püskürten işçiler, demiryolu şirketine ait binaları tahrip ettiler. Bölgede büyük kömür madenlerinin sahibi olan Vali'nin emriyle oluşturulan Lumpen çeteleri ve toparlanan polis birlikleri azgın bir terörle direnişi ezmeyi başardılar.

Ama 1877 yılı sonuna kadar direnişler, kırıla kırıla, Amerikan işçi sınıfı şehitler vere vere sürdü. Aynı günlerde burjuva basınında aynen şunlar yazıyordu: «Ekmek ve suyla yaşayamayan bir insan zaten yaşama-ya layık değildir. Unutulmamalıdır ki düşük ücretle çalışmak isteyen yığınları, bir avuç anarşist-komünistin engellemeye hakkı yoktur. Ezileceklerdir. Ülkede devletin kanunları yürürlüğe girecektir!» (Washington News. Şimdiki Washington Post'un ilk şekli).

Ülkede «devletin kanunları yeniden yürürlüğe girdi. «1877 direnişleri bastırılmış, hem de en kanlı bir şekilde bastırılmış. Amerikan işçi sınıfı bu savaştan yenik çıkmıştı. Düşürülen ücretler yükseltilememiş, işgünü sekiz saate indirilememişti.

Görünüş böyledi gerçekten. Amerikan işçi sınıfı görünüşe göre sinmişti. Ama bu durgunluk aldatıcıydı. Fırtına öncesinin belirtileriydi sadece. Bu gebe durgunluk dönemi boyunca (1877-1886) büyük endüstri kentlerinde, kent varoşlarında, kiliselerde, ahırlardan bozma salonlarda işçiler toplan-

tilar, konferanslar düzenliyor, Amerikan İşçi Sınıfı hareketinin önderleri yığınları bir büyük ekonomik - demokratik mücadele için «örgütlüyorlar» dı.

Nitekim 1886 yılında küllenmiş benzeyen kıvılcım yeniden canlandı. Ama şimdi daha örgütlü, daha yaygın olarak. Slogan bütün ülkede tekti: «Sekiz saatlik işgünü için...»

1886 ilkbaharı «yoklama» direnişleri ile başladı. Nihayet Amerikan işçi hareketinin yönetici kadroları 1 Mayıs 1886 günü bütün ülke çapında «genel grev»in başlamasına karar verdiler.

1 Mayıs 1886 günü 80 bin işçi şartellere bastılar ve üretimi durdurdular.» Sekiz saatlik işgünü için Genel Grev» başlamıştı. İlk gün olaysız kapandı. Ancak burjuvazi 3 Mayıs günü dişlerini gösterdi. Şikago'da Mc Cormick - Harvester Fabrikasında (Bu fabrika şimdi uluslararası bir trösttür. Türkiye'ye de el atmış ve yerli finans kapitalle ortaklaşa kurduğu iki montaj fabrikasında Mc Cormick traktörlerini ve İnter kamyonlarını imal etmektedir) profesyonel grev kırıcılar, sarı sendikacılar, gangsterler ve ajanlar işe karıştılar. Grevci işçilerin arasına sızmış bir ajan-provokatör polislere bir bomba fırlattı. İşaret verilmişti. Polis saldırıya geçti. Ama asıl çatışma profesyonel grev kırıcı «birlikler» ile grevci işçiler arasında oldu. Sonunda 4 grevci işçi (biri başı tek-melerle parçalanarak) öldürüldü.

Şikago mezbahaları işlemeye başlamıştı. Çatışma bütün gün devam etti. Geceyarısı grevi örgütleyen ve yürüten işçi komitesi bir bildiri yayınladı ve işçi mahallelerinde dağıttı. Bildiride, «Patronların idaresine karşı çıktığı için katledilen işçi kardeşlerimizin öcünü alacağız» deniyordu.

4 Mayıs sabahı Highmarket Meydanında üç -dört bin kişilik bir işçi kitlesi toplanmıştı. Polis de grevci-mitingçi işçileri kordon altına almıştı. Miting polis kordonu altında başladı ve sürdü. Bitmesine yakın sahneye gene bir ajan-provokatör çıktı. Polis barikatının hemen önünde bir bomba patladı... Ve tabii çatışma başladı. Polis beklemeyen ateş açmıştı. Çatışma her zamankinden daha sert oldu. 7 Polis ölmüş, 67 polis ise yaralanmıştı. İşçiler de 4 ölü ve 50 kadar yaralı vermişlerdi.

Hemen ardından yoğun bir tutuklama kampanyası başladı. Törer olanca koyuluğu ile günlerce sürdü. Tutuklanan işçi önderlerinden Albert Parsons, August Spiel, Adolf Ficher ve Georg Engels bir buçuk yıl kadar süren bir yargılamadan sonra yargıcin yüzlerine karşı okuduğu hükmü dinlediler:

«Müsbet delil bizatihi olayın kendisidir. Binlerce kişinin çatıştığı bir mitingde sizlerin bombayı attığınıza tanıklık edecek sayıda atmadığınıza tanıklık edecek adam bulmak mümkündür. Ancak geçmişiniz ve sosyal mevkiiniz, jüriye suçlu olduğunuz konusunda yeterli karineyi vermiştir. İdama mahkum edildiniz». (Delile değil «karineye» dayanan bir yargı ile idama mahkum edilen dört işçi önderi 11 Kasım 1887 günü asıldılar.

Ancak gerek 1 Mayıs 1886 Genel grevinin bastırılmasına rağmen başarısı gerekse dört işçi önderinin bir buçuk yıl süren yargı lanmaları boyunca yürütülen propaganda, «1 Mayıs» herhangi bir gün olmaktan çıkarılmış ve «burjuvaziye karşı direnişin ve sekiz saatlik işgünü için mücadelenin sembolü» haline getirmişti.

1888 Aralık'ında Amerikan İşçi Federasyonu Genel Kurulu Toplandı. St. Louise kentinde yapılan Genel Kurul Toplantısında «Sekiz saatlik işgünü» hakkı elde edilinceye kadar her yıl ülke çapında gösteriler düzenlenmesi kararlaştırıldı. Genel Kurul bu gösterilerin ilkinin 1 Mayıs 1890 günü yapılmasına ve her yılın 1 Mayıs'ında da tekrarlanmasına karar verdi.

Aynı yılın hemen hemen aynı günlerinde Belçika İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Fransa İşçi Federasyonu Genel Kurullarında (hemen hemen birbirinden habersiz) işgünün sekiz saata indirilmesi için ülke çapında gösteriler düzenlenmesi ve genel grev ilân edilmesi kararlaştırılmıştı. Sekiz saatlik işgünü için mücadele bilinci ve kararlılığı belli başlı sanayi ülkeleri proletaryaları arasında kök salmıştı.

1889 Yılında bilimsel sosyalizmin iki büyük kurucusundan Friedrich Engels'in önderliği ile Fransız marksistleri 14-21 Temmuz günü Paris Kongresini topladılar.

Mark ve Engels'in önderliğinde kurulan 1. Enternasyonal (1860) on yıl kadar sürdükten sonra 1870'lerde dağılmıştı. O artık sosyalistler arasında saygıdeğer bir anı olmuştu.

Ancak işçi sınıfının kurtuluşunu, onun evrensel birliğinin ve dayanışmasının gerçekleştirilmesinde gören ve bir teori adamı olduğu kadar usta bir örgüt adamı da olan Engels Enternasyonal'i (İşçi Sınıfının Dünya Partisi) yeniden oluşturmaya kararlıydı.

Engels'in gür sesi 1889 Paris Kongresinde anarşist ve possibilistleri ideolojik bir yenilgiye uğrattı. Enternasyonal yeniden canlanıyordu. İşçi sınıfı yeniden «kendi öz Dünya Partisi»ni, Alman sosyalisti Liebknecht'in deyiimiyle «partilerin partisini» kuruyordu.

1889 Paris Kongresi işçi sınıfının asgari ve azami programının ilkelerini de tesbit etti. Anarşist ve possibilist (olabilircilik) sapmalar etkisizleştirildi ve 2. Enternasyonal'in doğduğu Paris kongresi işçi hareketinin nihai amacının sosyalizm olduğunu kabul ve ilân etti. Asgari programın ilkeleri arasında sekiz saatlik işgünü için mücadele, ücretlerin artırılması gibi temel ekonomik ilkeler dikkati çekiyordu.

Paris Kongresi dağılmadan önce her yılın belli bir gününün işçi sınıfının evrensel birliğinin ve dayanışmasının kutlandığı, demokratik-ekonomik hakları için direnişe geçtiği bir gün olarak tesbitine karar verdi. Kongre son olarak «bu günü» de tesbit etmişti: 1 Mayıs.

1 Mayıs 1890

Paris Kongresinde (2. Enternasyonalin Kuruluş Kurultayı) Fransız Delegatesi Lavigne'nin önerisiyle 1 Mayıs günü bütün Dünya işçilerinin «sekiz saatlik işgünü ve daha yüksek ücret için dünya çapında genel greve gitmesi» kararı alınırken karara bir paragraf daha eklenmişti. Buna göre 1 Mayıs gösterilerini, her ülkenin işçileri, o ülkenin özgül şartlarına uygun biçimde örgütleyecek ve yürüteceklerdi.

Nitekim «resmen» örgütlenen ve kutlanan ilk 1 Mayıs olan 1890 gösterilerinde olaylar ve eylemler her ülkede başka başka gelişti. Bu farklı gelişime o ülkenin burjuvazisinin ve devletin tavrı sebep olduğu kadar, o ülkenin işçi sınıfı partisinin «siyaseti» de etken olmuştu.

Amerikan işçi sınıfı 1 Mayıs 1890'ı gene kanla bastırılmak istenen çetin bir genel grev ile yürüttü. Fransız ve Avusturya partileri de

1 Mayıs'ı genel grevle kutlama kararı aldılar. O gün Fransa ve Avusturya'da fabrikalar sustu, maden işçileri ocaklara inemedi. Günün Fransız Maliye Bakanı hatıra defterine şöyle yazıyordu: «Bugün Fransa'da endüstri, üretim yapmadı. Endüstriyel hayat durdu. Tıpkı orta çağ günleri gibi bugün. Fabrika düdükları ötmüyor...»

İngiliz işçi sınıfı liderleri ise genel grev yapma imkânı olmadığından. Onun yerine 1 Mayıs'ı izleyen pazar günü (4 Mayıs 1890) ünlü Hyde Park'ta büyük bir gösteri düzenlediler. Muhteşem bir gösteri oldu İngiliz işçilerinin toplantısı. Yüzünü aşkın bir işçi kitlesi marşlar, türküler söyleyerek flama ve bayraklarını dalgalandırarak yürüdüler. Dev gösteriyi sesizce izleyen ak sakallı Engels o günü şöyle anlatıyordu:

«1890 Yılı'nın 4 Mayıs günü İngiliz işçi sınıfı, uluslararası ordu ile birleşti».

2. Enternasyonalin nice bakımdan en güçlü partisi olarak tanınan ve ülkedeki işçi kitlesinin çok büyük bir bölümünün örgütlenmiş olan koskoca Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) ise Bismarck'ın anti-sosyalist kanunlarından ürktüler ve bağışlanmaz bir uzlaşmacılık ve pasifizizmle 1 Mayıs gösterilerini sıradan kapalı salon toplantıları ile sınırladılar. Parti lideri August Bebel, «Genel grev genel saçmalaktır» diyordu. Bu sapkın slogan yıllar ve yıllar sonra yiğit Alman Spartakistleri Rosa Lüksembourg ve Karl Liebknecht faşistler tarafından öldürülürken de SDP revizyonistlerinin ağzından işitilecek ve ihanetin kılıfı haline getirilmek istenecektir.

1893 Züriç Kongresi

2. Enternasyonal kongreleri oldukça kalabalık oluyordu. 1. Enternasyonalde toplantıya en çok 60 savaşkan sosyalist katılırken, 2. Enternasyonal Kongrelerinde delegeler toplamı 300'ü aşırıyordu.

Büyük Engels hala sağdı. Enternasyonalin 1893'de toplanan ikinci ve gene 1893'e toplanan üçüncü kongrelerinde Engels başta Alman SPD revizyonistleri ve Rus ve İtalyan anarşistleri ile mücaadelesine devam etti ve bütün bu sapkın tezleri sabırla ve acımasız mahkum etti.

1893 Züriç Kongresine 392 delegé katılmıştı. 221 Fransız, 81 Alman (aralarında Liebknecht, Bebel ve Clara Zetkin de vardı), 22 İngiliz, 14 Belçikalı, 8 Avusturyalı, 6 Rus (biri Plehanov), 5 İtalyan, 5 Rumen, 5 Amerikan, 5 Polonyalı, 4 Hollandalı, 3 İsveçli, 3 Macar.

Kongre gündemindeki 1 Mayıs'la ilgili kararı görüştükten sonra şu metni oybirliği ile kabul etti:

«Belirlenmiş olan tarihte, bütün ülkelerde ve bütün şehirlerde aynı zamanda uluslararası birgösteri yapılacak ve gösteri aracılığıyla emekçiler, sekiz saatlik işgünü kabul etmesi ve Paris Kongresinin öteki kararlarını uygulaması için resmi makamları zorlayacaklardır.»

Amerikan Emek Federasyonu, 1 Mayıs 1890 tarihinde buna benzer bir gösteri yapılması hususunda karar vermiş olduğundan, aynı tarih, enternasyonal gösterinin yapılma tarihi olarak da kabul edilmişti.

Çeşitli uluslara mensup emekçiler, bu gösteriyi kendi ülkelerinin özel şartlarını ve durumlarını gözönünde tutarak düzenleyeceklerdir.»

Son paragraf Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin liderlerinden Bebel ve Liebknecht tarafından önerilmişti. Bu kayıt daha sonraki yıllarda 1 Mayıs'ın anlamını yitirecek bir biçimde yozlaştırılmasına yol açacak ve giderek sosyalist (!) aydınların bahar pikniği haline dönüşmesine olanak tanıyacaktır.

1 Mayıs'ın tarihçesi ve kaynağı kısaca budur.

Bugün 1 Mayıs

1889'dan bu yana geçen 86 yıl boyunca bütün Dünya'da işçiler 1 Mayıs'ı kutlaya gelmişlerdir. Ancak kuşkusuz herhangi bir bayram kutlaması değildir bu. Mayıs kan ve ölümle yoğrulmuş bir bayramı, dünya işçileri geleneğine uygun bir şekilde, burjuvaziye karşı mücadele bayrağını yükselterek kutlamaktadırlar.

Gerek burjuvaların, gerekse bazı sapkın siyasi partilerin bütün çabalarına rağmen 1 Mayıs geleneği 86 yıl boyunca olanca canlılığı ve heyecanı ile yaşamaktadır. Bugün sekiz saatlik işgünü hemen bütün ülkelerde

kabul edilmiştir. Hatta bazı ülkelerde burjuvazi daha da geriletmiş işhaftası 48 saat-
tan 36 saata kadar indirilmiştir. Ama artık
1 Mayıs, sekiz saatlik işgünü için mücadele-
nin sınırlarını çoktan aşmış, Dünya işçi sı-
nımının uluslararası birliğinin ve dayanışma-
sının bir bayrağı haline gelmiştir.

Yeryüzünün dört bir köşesinde milyon-
larca ve milyonlarca işçi, her 1 Mayıs'ta iş-
çi sınıfının uluslararası birliğinin zaferini
kutluyor, umudunu yaşıyor, sevincini bölü-
şüyor ve bir kere daha kenetleniyor, kayna-
şıyor ve kucaklaşıyor. 1 Mayıs'larda Dünya
işçi sınıfı evrensel barışa, özgürlüğe ve SOS-
YALIZME bir adım daha yaklaşıyor.

Türkiye'de 1 Mayıs'lar

Türkiye'de 1 Mayıs'ların geleneği sanıl-
dığından da eskilere uzanıyor. Yüzyılın baş-
larından itibaren, özellikle uluslararası iş-
çi sınıfı hareketinin etkilerini iyice hissedene
Makedonya, Kuzey Yunanistan, Bulgaristan,
Güneydoğu Yugoslavya gibi yörelerde yan-
kısız, küçük gösteriler, kutlamalar halinde
de olsa 1 Mayıs törenleri düzenlendiği bili-
niyor. Çoğunluğunu Osmanlı İmparatorluğu-
nun «reji idaresinde» (Tütün tekelinde) ça-
hşan işçilerin oluşturduğu örgütlü sendikal-
siyasal kuruluşlar Üskü ve Selanik gibi o
dönemin endüstri merkezlerinde 1 Mayıs'
ları heyecanlı kutladılar.

Ancak son derece kıt belgelere göre 1
Mayıs gösterilerinin hem imparatorluk baş-
kentine yansımadağm görüyoruz; hem de
bu bölgelerde 1 Mayıs törenlerinin daha çok
2. Enternasyonal'in devrimci solugunu ta-
mamen yitirip, işçi sınıfına ihanet çizgisine
kaydığı dönemlerdeki «anlayışa uygun» gös-
teriler halinde kutlandığını görüyoruz. Da-
ha 1890'da Bebel, Liebnacht tarafından kar-
rar metnine konulan «her ülkenin 1 Mayıs
gösterisini kendi özgül şartlarına uygun ola-
rak düzenlemesi» kuralı, giderek 1 Mayıs'la-
rın enternasyonal işçi sınıfı birliği ve daya-
nışmasını ifade eden «anlamı» ile gelişmeye
başlamış ve burjuvaziye karşı evrensel bir
direnişi sembolleştiren 1 Mayıs gösterileri,
giderek pikniklere, kır gezilerine, müzikli
salon toplantılarına dönüşmüştü.

1908-1909 yıllarında, hatta Balkan Savaşı
sırasında bile Osmanlı İmparatorluğu sını-
rları içinde kutlanan 1 Mayıs'lar işte bu sap-
kın çizgiye uygun çılız gösteriler olmaktan
öteye gidemedi.

Ancak Selanik şehri bu yıllarda belirgin
bir özellik göstermektedir. Ulusal Kurtuluş
hareketinin etkisini ve heyecanını hala taşı-
yan, hata bir anlamda bu savaşı sürdüren
Selanik proletaryası, 1911 yılında 1 Mayıs'ı
olağanüstü güçlü bir gösteri ile kutladı. Bazı
kaynaklar bu gösteriye imparatorluk sını-
rları içindeki sosyalist harekette etki ve izleri
olan ünlü Parvus'un da katıldığını iddia edi-
yorlar. Ancak bu konuda, belgeye dayanan
bir bilgiye rastlanmamaktadır. Ama Sela-
nik'te zaten sosyalist temele dayalı bir işçi
örgütlenmesinin varlığı biliniyor. O dönemde
Selanik ve yöresinde çoğu sosyalist eğilimli
Selanik Tütün İşçileri, pamuk ipliği büküm-
cileri, yükleme-boşaltma işçileri (liman),
Selanik-Manastır demiryolu işçileri, Selanik
marangozları, jüt bükümcüleri, şark demir-
yolları işçileri, garsonlar, ayakkabıcılar, si-
gara kağıdı fabrikası işçileri, terziler, Dra-
ma, Kavala, Yanthé, Gümülcine ve Gevgili
tütün işçileri, Vodina Karafaki ve diğer pa-
muk ipliği bükümcülerinin kurduğu örgüt-
ler bulunuyordu.

İmparatorluk başkentinde de daha 1912
yılında, işçiler arasında yaygınlaşma eği-
limi gösteren bir «sol örgütlenme» gözlen-
mesine rağmen kayda değer bir 1 Mayıs gös-
terisinden söz edilememektedir. Nitekim
1912 yılın'da İstanbul'daki 1 Mayıs gösterisi,
«Pangaltındaki Belvü Bahçesinde, Osmanlı
sosyalistlerinin idaresinde 1 Mayıs Bayramı
kutlandı» şeklinde basına yansımıştır. Kü-
çük bir grubun yemekli toplantısından öte-
ye geçemeyen bu gösteriye karşılık, aynı gün
Selanik'te binlerce işçi oldukça gürültülü ve
heyecanlı bir gösteri düzenlemişlerdi.

Daha sonraki yıllar ise yalnız impara-
torluğun değil, Dünya'nın kaderinin çizildiği
yıllardır. Birinci Dünya Savaşı patlamış,
Dünya kana ve ateşe boğulmuştur. Rusya'da
yeryüzünün ilk sosyalist devletinin doğum
sancuları duyulmaktadır. Bu dönemde Tür-
kiye'de, değil 1 Mayıs gösterisi, herhangi bir
işçi direnişi ve hareketi konusunda da kay-
dadeğer bir ize rastlanmamaktadır. Bir kıs-
mı cephelere gönderilen, bir kısmı ise sa-

vaş şartlarının «düzeni» içinde çalışmak zorunda kalan işçiler, 1917'den itibaren yeni bir hareketlenme göstermektedirler. 1917 Ekim devriminin dünyada en ücra köşelerde bile yankısı duyulurken, karşı devrimci beyaz Rus sürülerinin sığınağı olan, Türkiye'de sınırlarının ötesinde yeni bir düzenin kuruluşunu gören, etkileşen işçilerin içinde yeni oluşumlar kabarmaktadır. 1919 Yılından itibaren ise Kurtuluş Savaşının örgütlenişinin yanı sıra özellikle Anadolu'da sol hareketler, İstanbul'da yeni bir grev dalgası gözlenmektedir. 1919 Mayıs'ından Temmuz'una kadar geçen dönem içinde yer yer anti-empyralist özler taşıyan işçi eylemleri, grevler bir-biri ardına patlak vermiştir. Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın çağruları işçiler içinde cevap bulmaktadır.

Ama «Türkiye'de 1 Mayıs'larla ilgili işçi gösterilerinin en etkilisi ve önemlisi için taa 1921'in 1 Mayıs'ını beklemek gerekecektir. Lenin'in örgütlediği 3. Enternasyonal'in bütün halklara özgürlük için mücadele çağrılarını yaptığı, «Bütün Dünya İşçileri Birleşin» sloganının yankılandığı günlerdir 1921. Enternasyonal ruh bütün ülkelerin işçileri arasında canlılık kazanmakta, sosyalist kadrolar, örgütler çalışmalarına yoğunluk vermektedirler.

İstanbul'da 1921 yılının 1 Mayıs'ı işte bu enternasyonal havayı aksettiren bir canlılık içinde kutlandı. 2 Mayıs 1921 tarihli İkdâm gazetesi bu gösteriyi şöyle anlatıyor:

«Şehrimizde işçi bayramı dün işçiler tarafından tesit edilmiştir. Şirket-i Hayriye, Haliç ve Tramvay şirketleri amelesi çalışmadıklarından vesait-i nakliyenin büyük kısmı muattal kalmıştır. Ameleden bir kısmı bayramlarını tesit için mavi işçi gömlekleri giydikleri, kırmızı boyunbağı taktıkları gibi hepsi de kırmızı rozetlere hamil idiler. Amenin bindiği bazı otomobillere de kırmızı bayrak takılmıştı. Türkiye Sosyalist Fırkası'nın Babiali'deki merkezinde tören yapılmış, saat 10.00'dan 01.00'e kadar muzka Enternasyonal'i çalmıştır. İşçiler arasında dün işret menedilmiş olduğu için hiç kimse sarhoş olmamış, hiç bir vak'a zuhur etmemiştir».

1921 Yılı'nın 1 Mayıs gösterilerini o dönemde bazı grevlerde elde ettiği «sendikal başarıdan» dolayı işçiler arasında büyük

sempati toplamış olan ve Hüseyin Hilmi (İştirakçi Hilmi) liderliğindeki Türkiye Sosyalist Fırkası düzenlemiştir. Ancak bir saman alevi gibi parlayıp sönen İştirakçi Hilmi'den sonra, 1922 yılının 1 Mayıs gösterileri Amele Sosyalist Fırkası tarafından düzenlenmiştir İstanbul emperyalist ülkelerin işgali altındadır. Buna rağmen 1922 Yılı 1 Mayıs gösterileri daha yaygın kitle gösterileri halinde düzenlendi. Üstelik bu defa Ankara, İzmir, İzmit ve Adapazarı işçileri arasında da yankı buldu. İstanbul'daki gösterilere Türkiye İşçi Derneği, Beynelmîel İşçi İttihadı gibi Marksist işçi kuruluşları da katıldı. Enternasyonal'in söylendiği, yakalara kırmızı karanfillerin takıldığı bu gösteriler, burjuvazinin «hayırhah» davranmasa bile «lakayt» kaldığı son 1 Mayıs gösterileri oldu.

1923'den itibaren Türkiye'de 1 Mayıs'lar artık burjuvazinin işçi sınıfı üzerinde hunhar bir baskı uyguladığı, hatta giderek baskı uygulamak üzere 1 Mayıs'ı mazeret bellediği gösteriler haline geldi. Daha sonraki yıllarda ise 1 Mayıs'lar artık «Bahar Bayramı» oldu (!) ve hapise girmeyi göze almadıkça, hiç bir sosyalist, hiç bir işçi, «1 Mayıs İşçi Bayramı»ndan söz bile edemez hale getirildi.

1923 Yılı aynı zamanda Türkiye'de işçi sınıfı sosyalistleri üzerinde, Ankara hükümetinin «düşmanca» tavrını net olarak aldığı yıl oldu. Kurtuluş savaşını sona erdirmiş ve Cumhuriyeti resmen ilân etmeğe hazırlanan, bir yandan da İzmir İktisat Kongresini toplayıp «kapitalist yoldan kalkınma modeli» resmi kalkınma yöntemi olarak tercih ettiğini ilân etmeğe hazırlanan burjuvazi, işçi sınıfı üzerindeki ilk «toplu tevkifatlarını» bu yıldan tezgâhlamaya koyulmuştu.

1 Mayıs 1923'de İstanbul, Ankara, İzmir ve Adapazarı'nda kutlanan işçi bayramında dağıtılan bildirimlerle ilgili olarak ünlü «1923 tevkifatı» sahneye kondu. Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi reisi (Şefik Hüsnü), Umumi Katibi ve bazı üyelerinin de yer aldığı 20 kişilik bir grup tutuklandı. Türkiye Komünist Partisi (gizli) mensubu oldukları ileri sürülen ve hıyanet-i vataniye suçundan cezalandırılmaları istenen bu grup, usule ilişkin bir hukuki gerekçe ile cezadan kurtulabildiler.

Ancak 1 Mayıs'la ilgili terör geleneği b...

lamıştı. 1924 yılında estirilen azgın bir terör dalgası ile İstanbul'da 1 Mayıs gösterileri engellendi. 1923 yılında yayınlanan bildiri bahane edilerek kapatılan ve İstanbul'daki marksist azınlıkların oluşturduğu İstanbul Beynelmile İşçi İttihadından sonra, 1924 yılında da, dağıtılan bir broşür bahane edilerek, Amele Teali Cemiyeti kapatıldı. Amele Birliği lokalinde düzenlenen kabul resmine zorbaca engel olundu. Sadece kırmızı kiravat taktığı, yada yakasına kırmızı karanfil iliştiirdiği için yüzlerce kişi gözaltına alındı. O dönemin en ciddi sosyalist örgütlenmesini temsil eden Aydınlık grubunun çıkardığı Aydınlık Dergisinin bürosu polis baskınına uğradı ve arama bahanesiyle taltan edildi.

1925 ise 1 Mayıs bahane edilerek işçi sınıfımız üzerinde estirilen ağır tahakkümün ve zorbalığın doruğuna ulaştığı yıl oldu. Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası Başkanı Dr. Şefik Hüsnü ve diğer sosyalistler hakkında yayınlanan «1 Mayıs» broşürü yüzünden dava açıldı. Türkiye Sosyalist Mücadele tarihine, 1925 Tevkifatı olarak geçen bu olayda sosyalistler ağır hapis cezalarına mahkum edildiler.

Cezalara mesnet gösterilen 1 Mayıs broşüründe, Dr. Şefik Hüsnü, «1 Mayıs, işçiler için herhangi bir istirahat, zevk-ü sefa, eğlenti günü değildir» diye başlıyordu. «1 Mayıs işçi sınıfı için bir eğlence ve şenlik günü değil, belki bir faaliyet ve yas günüdür. Yas günüdür çünkü uluslararası işçi sınıfı bugün, işçi çıkarları, işçilerin kurtuluşu için hayatlarını feda eden, kapitalizmin kurbanlarının kutsal anılarını saygıyla anarlar» diye devam eden broşürde, 1 Mayıs şöyle niteleniyordu : «Kapitalistler için bir korku günüdür, işçiler için bir umut günüdür.»

Şefik Hüsnü, 1 Mayıs broşüründe daha

sonra 1 Mayıs'ın kısa bir tarihçesini yapıyor ve Türkiye'de kutlanan 1 Mayıs'ları anlatarak broşürü bitiriyordu.

1 Mayıs Türkiye'de en son bütün engel ve baskılara rağmen «İşçi Bayramı olarak» 1 Mayıs 1928'de kutlanabildi. Çok sayıda işçinin katıldığı 1928 yılı 1 Mayıs'ından sonra burjuvazi terör ve baskısını bir «gelenek haline» getirdi. O kadar ki daha sonraki yıllarda öndegelen işçi önderleri ve işçi sınıfı sosyalistleri, 1 Mayıs'a bir kaç gün kala gözaltına alınıyor, bir kaç gün sonra da serbest bırakılıyorlardı.

Ancak işçi sınıfı sosyalistleri ve bilinçli işçiler bütün bu baskılara rağmen 1 Mayıs'ı kutladılar. Binbir tehlikeyi göze alarak bildiriler yayınlamak, toplantılar düzenleyerek işçi sınıfının evrensel dayanışma ve birliğinin bayramını kutladılar.

1960 Sonrasının nisbi özgürlük ortamında ise burjuvazi uyanan bilinçlenen işçilere karşı sarı Türk İş'i öne çıkararak 24 Temmuz'u işçi bayramı olarak kutlatmaya çalıştı. Ama bütün baskılara rağmen 24 Temmuz, üç-beş sendika ağasının kutladığı bir ölü bayram olmaktan öteye geçemedi. DİSK Sendikaları ise 1 Mayıs'ı işçi sınıfımızın demok-rasi mücadelesinin bir parçası olarak yorumladılar ve 1 Mayıs'ın işçi bayramı olarak kutlanması gerektiğini savundular.

Bugün, 1975 yılının 1 Mayıs'ını kutlarken, burjuvazinin ördüğü kalın sis perdesi büyük ölçüde dağılmıştır, sıkıyönetimin engellemelerine rağmen işçi sınıfımız, 1 Mayıs'ı eski heyecan ve coşku ile kutlama konusunda kararlılığını ortaya koymaktadır. Görünen o ki tıpkı referandum hakkı gibi, tıpkı grev hakkı gibi, toplu sözleşme hakkı gibi, siyasi örgüt kurma hakkı gibi, «1 Mayıs'ı işçi bayramı olarak kutlama hakkını»da işçi sınıfımız söke söke alacaktır.

TÜSTAV

İkinci Dünya Savaşının Almanya'nın yenilgisiyle ve bütün Avrupa'da faşizmin yıkılışıyla sona ermesinin 30. yıldönümü, bütün ülkelerde, özellikle sosyalist ülkelerde ve Avrupa ülkelerinde bu ay kutlanıyor.

Faşizmin Avrupa'da yıkılışının 30. yılını kutlarken, anti-faşist büyük savaşı anlatan Andrei Grechko'nun konuyla ilgili bir yazısını aşağıya alıyoruz.

Alman faşizminin yenilgisinin otuzuncu yıldönümü büyük zafer ve elde edilen dersler

Anderi Grechko

SSCB Savunma Bakanı

Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı, 1945 baharında faşist Almanya'nın korkunç bozgunu ile sona erdi. Savaşın başlıca bölümlerinden biri Hitler'in savaş makinesini ezen, ülkeyi işgalcilerden temizleyen, ve kıta halklarının faşizmin köleliğinden kurtulmasında en önemli katkıda bulunan Sovyet halkının Büyük Yurtsever Savaşıydı.

Sovyet halkının zaferi bir çok bakımdan daha sonraki dünya tarihinin kaderini önceden çizdi. Zamanla silinmeyen olaylardan biriydi bu. Şimdi, 30 yıl sonra, dünyanın bütün namuslu insanları faşizme karşı verilen muazzam savaşta, kendi canlarını sakınmayanları saygıyla anmaktadırlar. Bu savaşın sonuçları ve savaştan alınan dersler bugün, herzamankinden daha önemlidir.

Bu savaş, ülkemizdeki bütün savaşlardan daha zor ve kanlıydı. Nazi liderleri Sovyet sistemini yerle bir etmeye, Sovyetler

Birliği Halkını yoketmeye, topraklarını ve milli servetini zaptetmeye niyetliydi. Bu, dünya egemenliğine giden yolu Alman Faşizmine açacaktı.

Hitlerizm Sovyetler Birliği'ne karşı saldırgan planlarında yalnız değildi. Emperyalist güçlerin egemen çevreleri, dünyanın ilk sosyalist devletine karşı mücadelede Alman faşizmini bir sınıf müttefiki olarak görüyorlardı. 1930'ların kapitalist dünyasında uluslararası ilişkiler ne kadar karmaşık ve çelişkili olursa olsun, diğer emperyalist güçlerin Alman faşist ordusunun yaratılmasında ve SSCB ye karşı saldırının planlanmasında, dolaylı yada dolaysız olarak katkıda buldukları tartışılmaz bir gerçektir. 1924 ve 1930 yılları arasında Almanya dışarıdan 30,00 milyon marktan fazla borç almıştır. 1940'ların başlangıcında emperyalist devletlerin mali ve teknik yardımı ve Hitlerizmi

yatıştırma politikaları olmadan nazilerin muazzam askeri potansiyeli ortaya çıkarılamazdı. Bu, emperyalizmin dünya halklarına karşı işlediği en açık suçtur.

Buna ek olarak, savaşın arifesinde, uluslararası iktisadî ve siyasî durum, emperyalist sistemin, kendi yapısı gereği, hem saldırı hem de dünyanın cayır cayır yanma tehlikesini beslediğini göstermiştir.

Parti ve Sovyet hükümeti, savaşa engel olmak için ellerinden gelen herşeyi yapmışlardır. Sovyetler Birliği yaklaşan saldırıya karşı ortak direniş fikrini ortaya atmış ve uluslararası çabaları düzenlemek ve faşist askeri planları boşa çıkarmak için bir dizi öneri getirmiştir.

Ama, Birleşik Devletler, İngiltere, Fransa ve diğer kapitalist ülkelerin iktidar çevreleri, barış ve güvenlik için SSCB ile işbirliğine gitmeyi istememişlerdir. Faşizm yerine sosyalizmi, Hitler Almanyası yerine Sovyetler Birliğini baş düşmanları olarak görmeye devam etmişlerdir. Hatta, beklediklerinin aksine, savaş iki kapitalist koalisyonunun çatışması ile başlayınca, hem Almanya'yı hem de Sovyetler Birliğini zayıflatmak ve böylece kendi durumlarını sağlamlaştırmak ümidiyle, Hitler'i Sovyetler Birliğine karşı kıskırtmaya çalışmışlardır.

Faşist saldırının ilk kurbanları olan kapitalist devletlerin, etkili bir direniş gösteremeyecekleri anlaşılmıştı. Savaş başlangıcından daha bir yıl bile geçmeden burjuva hükümetlerinin yenilgiye doğru gitme eğilimlerinden yararlanan Hitlerciler bir çok Batı Avrupa ordusunu tek tek ezmeyi başardılar ve Avrupanın büyük bir kısmını işgal ettiler. Bu nisbeten çabuk ve kolay zaferler Sovyetler Birliğine karşı nazi savaşının patlamasına yardım etti ve hızlandırdı. Avrupa ülkelerini fetheden Hitlerciler onların iktisadî potansiyellerini de emirleri altına aldılar.

Partimiz, Sovyet iktidarının kuruluşundan beri, düşman emperyalist çemberinin içinde olan sosyalist devletin sürekli olarak silâhlı saldırı tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu biliyordu. Parti halka Lenin'in şu sözlerini hatırlatıyordu: «Politikamızın ilk emri, bütün işçiler ve köylüler tarafından öğrenilmesi gereken ilk ders, tetikte olmak, bizden sonuna kadar nefret ettiklerini açık-

ça ifade eden insanlar, sınıflar, hükümetler tarafından sarıldığımızı hatırlamaktır» (Toplu Eserler, Cilt 33, s. 148) İşte Partinin ve hükümetin muhtemel bir saldırıyı püskürtmek için, teknik, iktisadî, siyasî moral ve askeri yetenekleri yükseltmekte gösterdiği hiç gevşemeyen çabaların arkasında yatan buydu.

Sovyetler Birliğinin savunma kapasitesi ancak sosyalizmin inşasının genel başarılarıyla etkili şekilde artırılabilirdi. Örneğin, savunma endüstrisinin hızlı gelişimi ve yeni silâhların yapılmasının ancak sosyalist endüstrileşmenin başarılarına bağlı olduğu açıktır. Tarımın kollektivizasyonu da ülkenin savunma potansiyelinin güçlenmesine yardım etmişti. Sömürücü sınıfların tamamen ortadan kaldırılması, kültür devrimi, çok uluslu memleketimizde halkların artan dostluğu, ve Sovyet toplumunun siyasî ve moral açıdan birliğinin sağlamlaştırılması, bütün bunlar temel şartlardı, ve sosyalist ordu için asker ve subayların eğitiminde başarıyı garantiyordu. Yurtseverler ve enternasyonalistler, devrimin ve sosyalizmin kazancı için kendi hayatlarını vermeye hazırdılar. SSCB'de sosyalizmin zaferi, silâhlı kuvvetlerin radikal şekilde teknik açıdan yeniden düzenlenmesi ve modern silâhlarla donatılmaları imkanını bize verdi.

Ülkenin savunma programının altından kalkabilmek için Sovyet halkı maddi yoklukları kabul etmek ve çok çalışmak zorundaydı. Parti durumu şöyle görüyordu: «Ülke, yaşama standardını aşağı tutmak, ve kahramanca çabalarla mümkün olan en kısa zamanda güçlü bir ekonomi yaratarak savunma kapasitemizi güçlendirmek ile, gericiliğin birleşik güçleri tarafından ezilmek arasında bir tercih yapma durumuyla karşı karşıya kalmıştır.» Sovyet halkı Parti politikasını destekledi, ve bu zor ama doğru yolu kabul etti.

Doğal olarak, Sovyet Silâhlı Kuvvetlerinin yeniden düzenlenmesi ve modernleştirilmesi zaman isterdi. Bu, artık kaçınılmaz olduğu her zamankinden daha fazla görülen savaşın patlamasının, mümkün olduğu kadar geciktirilmesi anlamına geliyordu. Biz bu sorunla, Hitler Avrupa'daki askeri hareketlerine başladığı ve Batı devletleri anti-sovyet politikalarında ısrar ettikleri sırada karşı-

laştık. O şartlar altında Sovyetler Birliği'nin Almanya ile bir saldırmazlık paktı imzalamaktan başka bir seçim şansı yoktu. Bu, bize kuvvetlerimizi güçlendirmek için hemen hemen iki yıl daha kazandırdı.

Dolayısıyla, 1945 zaferinin, sosyalizmin ülkemizdeki savaş öncesi başarılarıyla, Parti'nin savunmamızı güçlendirmek için aldığı tedbirlerle, ilkelere dayanan Leninist dış politika ve Sovyet diplomasisinin maharetiyle güvenilir biçimde hazırlandığını rahatça söyleyebiliriz.

II

Sovyetler Birliğine karşı savaşta, Hitler'in strateji uzmanları muazzam tank, piyade ve uçak yığınlarıyla yapılacak ilk saldırıya ve ülkenin hayati merkezlerine yapılacak hızlı hamlelere çok güveniyorlardı. 5.500.000 kişilik bir ordu 22 Haziran 1941'de bize saldırdı. Bu orduyu 4.300'den fazla tank ve füze, 5000'e yakın uçak, 48.000 top ve havan destekliyordu. Ayrıca hain saldırı çok da ani olmuştu. Tamamen düşünülüp taşınmış, ve kapitalist toplumun şimdiki kadar ortaya çıkardığı en müthiş savaş makinesiyle hazırlanmış bir saldırıydı bu.

Baltık denizinden Karadeniz'e kadar uzanan bir cephe boyunca yapılan saldırı sadece faşist Nazi Almanyasının ve müttefiklerinin tüm gücünü değil, aynı zamanda İkinci Dünya Savaşının geçmiş tecrübesini ve savaşın dikkatle seçilmiş, okutulmuş ve eğitilmiş askerlerinin ve subaylarının da tecrübelerini içeriyordu.

Savaşın başlangıcı Sovyetler Birliğinin son derece aleyhineydi. Ordu ve donanmanın tekrar silâhlanması için çok kısıtlı bir zaman elde edebilmişti. Büyük çabalara rağmen ülkenin saldırıyı geriletme hazırlıkları henüz saldırganı derhal ve ezerek püskürtcek kadar ilerlememişti. Ayrıca, Sovyet Silâhlı Kuvvetleri, iyi silâhlanmış vahşi düşmana karşı modern askerî hareketleri yürütecek tecrübeye sahip değildi.

Sovyetler Birliği halkı 1941'in o kahramanlık ve acı dolu yaz ve sonbaharın hiç unutmayacaklardır. O aylarda halk, barışı kurmak için kullandıkları aletleri bırakmak zorunda kalmışlar ve düşmanla, sadece emeklerinin meyvasını, özgürlüğü değil ama kendi öz varlıklarını savunmak için göğüs

gögüsel gelmişlerdi. Yerlerinden uğratılmalarına ve ilk yenilgilere rağmen, Sovyet halkı ve ordusu, Nazi strateji uzmanlarının kendilerine savaşı kazandıracaklarını umdukları o ilk güçlü darbeye dayandılar. Üstün düşman kuvvetleri karşısında geri çekilen Sovyet ordusu her karış toprak için inatla savaştı. Alman faşist savaş makinesi attığı her adım için ağır bedel ödedi, ve bu da gücünün kemirilmesine, sonunda tarihte bir eşi görülmemiş bir yenilgiye uğramasına sebep oldu. O zalim günlerde Sovyet insanını, Sovyet askerini diğerlerinden ayıran şey yüksek moral, yüksek savaş gücü, cesaret, inat ve hiçbir bencilliği olmayan fedakarlıktı.

Komünist Parti halkın saldırıya karşı mücadelesini örgütlemiş ve bu süreçte Lenin'in şu sözlerini kendine rehber kabul etmişti: «Durum savaşa gittiği anda, savaş çabalarının yanında herşey ikinci planda kalmalıdır; savaş ihtiyaçlarının yanında ülkenin tüm iç hayatı ikinci planda olmalıdır; bu çizgide en küçük duraklama başlanamaz.» (Cilt 31, s. 133)

Parti hiç vakit harcamadan halka sosyalist vatanın ölümcül tehlike içinde olduğunu, savaşın zor ve acı geçeceği ve hesaplanamayacak fedakârlıklar istediğini söyledi. Parti, faşist işgalcilerin caniyane amaçlarını halka anlattı. Sovyetler Birliği açısından savaşın haklı olduğunu gösterdi ve onları sosyalist çıkarların kutsal savunması için bir araya getirdi. Ülkeyi silâhlı bir kamp haline soktu. Halka, acımasızca savaşması, kanının son damlasına kadar her kasaba ve köy için savaşması, düşman işgali altındaki bölgelerde partizan birlikleri ve sabotaj gurupları kurması, düşmana ve işbirlikçilerine hayatı zehir etmesi, her yerde onları kovalaması ve ezmesi, bütün çabalarını boşa çıkarması için çağrıda bulundu. Parti'nin sloganı, «Herkes Cepheye, Herkes Zafere!» her Sovyet yurttaşı için önde gelen kural oldu.

Komünist Parti bir savaşçılar partisi oldu. Çekirdeği üye sayısının yarısından fazlası savaşan kuvvetlere katıldı. Her dört Sovyet askerinden biri Partinin üyesi yada aday üyesiydi. Üyeler en zor ve en sorumluluk isteyen savaş görevlerini üzerlerine alıyor, hiçbirşeyle karşılaştırılmayacak bir

cesaret gösteriyor, ve arkalarından gelenlere öncü oluyorlardı.

Parti dev bir görevi başardı. Hızlı çalınan, devamlı büyüyen bir savaş ekonomisinin örgütlenmesi için en çabuk ve en güvenilir yolları buldu ve zamanında, etkili üretimin ve silâh, cephane, yiyecek ve giyecek yollarının sağlama alınması için cephe gerisindeki güçlü yurtsever savaşı yönlendirdi. Aradan otuz yıl geçtiği halde, olağanüstü savunma görevlerini başaran, yüzlerce büyük endüstri işletmesini binlerce kilometre öteye taşıyıp yeni bölgelerde yeniden kuran, ve yeni fabrikalar, yeni madenler, petrol kuyuları ve diğer projeleri yapan işçi sınıfının, bütün Sovyet halkının yiğitliğine şaşmak tan insan kendini alamıyor.

Kollektif çiftlikler gerçekten parlak bir görevi, hiç duyulmadık maddi sıkıntılarla karşılaştıkları ve inanılmaz fiziki ve moral baskı altında oldukları halde, orduyu ve halkı yiyeceklerle, endüstriyi ham maddelerle beslemek görevini yaptılar.

Savaşı planlarken Hitler'in strateji uzmanları savaş zamanı sıkıntılarının Sovyet halkı ve Parti arasındaki bağları koparacağını beklemişlerdi. Bu onların en büyük yanılgılarından biri oldu. Sonuna kadar sadık kalan halk ve silâhli kuvvetler, savaş sahasında ve geride aynı parlak zafer günlerinde olduğu gibi en kötü günlerde de Partinin ardından yürüdüler.

Nazi liderleri Sovyet ekonomisinin savaş baskıları karşısında çökeceğini ummuşlardı. Bu da bir hataydı. Savaşın ilk ayları, üretim araçlarının kamu sahipliği ve merkezi planlamaya dayanan ekonomik sistem, savaş ihtiyaçlarını karşılayabilen hızlı bir dönüşümü yapabilecek güçte olduğunu göstermişti.

İrkçi ve milliyetçi ideolojinin doğurduğu faşizm, savaşın çok uluslu Sovyet halkının arasındaki arkadaşlık ve birliği çözeceğini beklemişti. Ama Nazi saldırısına cevap değişik uluslara mensup Sovyet askerlerinin sıkıca birleşmesiyle verildi. Ruslar, Ukraynalılar, Litvanyalılar, Kırgızlar, Byeloruslar, Kazaklar, Gürcüler, Letler, Özbekler, Moldavyalılar, Tacikler, Ermeniler, Azerbaycanlılar, Türkmenler, Estonyalılar ve diğer Sovyet halkları sosyalist vatanlarını savunmak için tek bir vücut halinde ayağa kalktılar.

Askerî terimler içinde bu, yıldırım harbinin boşa çıkması demektir. Hitler'in Sovyet ordusunun temel gücünü birkaç hafta içinde yıkmak ve savaşı kıştan önce bitirmek planlarının başarıya ulaşamayacağı ispatlanmıştı. Yıldırım harbi fikrine güvenen Alman komutanlığı uzun sürecek bir savaş ihtimalini, savaşı Sovyet halkı için gerçekten bir yurtsever savaşı yapan halk direnişini hesaba katmamışlardı.

1941 yazı ve sonbaharındaki kanlı savaşlarda bile birliklerimiz zaferler, ve güçlü düşmanlarıyla ölümcül çarpışmalarda savaş tecrübeleri kazandılar. Lutsk, Brody ve Rovno'daki muharebeler, Brest, Kiev ve Odesa'nın savunulması, Smolensk'teki güçlü saldırılar, Leningrad ve Sivastopol'un inatla savunulması, düşmanın seçme birliklerini harap etmesi ve böldü, ve Nazilerin Batı Avrupa'dakine benzeyen bir yıldırım «doğu» kampanyası planlarını bozdu. Nazi propagandası ve faşist generallerin söz verdiği çabuk ve kolay zafer asla gerçekleşmedi.

III

Sovyetler Birliğinin Büyük Yurtsever Savaşta zaferi dünya çapında tarihi bir önem taşıyordu ve bütün savaş sonrası gelişmelerde ve insanoğlunun kaderlerinde etkisi oldu. Bu, Sosyalist devletin zaferiydi ve anti-Hitler koalisyonu ile barış, demokrasi ve sosyal gelişim güçleri emperyalizmin en saldırgan, gerici güçleri ile karşılaştıklarında, kazandılar. Sovyetler Birliği'nin uluslararası prestiji ölçülmeyecek kadar arttı.

Avrupa faşizminin kamçısından kurtulmuştu. Bunda en önemli faktör Sovyetlerdi. Ulusal sınırlarının dışına taşmaları, inatçı direnişleri savaşın son gününe kadar devam eden faşist saldırganların derhal ve tamamen ezilmesinin askeri-stratejik gereği yüzünden meydana gelmiştir. Ayrıca Sovyet halkının enternasyonalist görevleri halkları faşizmin boyunduruğundan kurtarmak için Sovyet askerlerinin Avrupa'ya girmelelerini gerektirmiştir. Avrupa'nın Faşizmden kurtarılmasının bunsuz mümkün olamayacağını söylemek son derece doğrudur.

Nazi Almanyasının düşüşü, Japon militarizminin yenilgisini önceden haber vermiş ve çabuklaştırmıştır. İkinci Dünya Savaşını, ulusal kurtuluş, demokrasi ve ilerleme güç-

leri lehinde sonuçlandırmıştır. İttifak görevlerini yerine getirmek amacıyla, Sovyetler Birliği, ağustos 1945'te Japonya'ya karşı savaşa katılmıştır. Bu, ülkemizin devlet çıkarlarını ve Japon saldırısının kurbanlarını korumayı amaçlayan haklı bir davranıştır. 1 milyonluk Kwantung ordusunu perişan etmek için Moğolistan Halk Cumhuriyeti ordusu ile birlikte Sovyet ordusuna 23 gün yetti. Sovyetler Birliğinin Uzak Doğu'daki aşırı gericiliğin merkezini temizlemeye doğrudan doğruya katılması, Asya ülkelerindeki anti-emperyalist kurtuluş mücadelesinin büyümesinde ve kaderinde büyük rol oynadı.

Faşizmin ve Japon militarizminin yenilgisi dünyada radikal bir değişikliğe yol açtı. Bir çok avrupa ve asya ülkesinde devrimci değişiklikler için uluslararası ortamda uygun koşullar vardı. Polonya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Alman Demokratik cumhuriyeti, Yugoslavya, Arnavutluk, Kore demokratik Halk cumhuriyeti Çin Halk Cumhuriyeti ve Vietnam Demokratik Cumhuriyetinin emekçi halk kapitalistlerin ve ağaların egemenliğine son verip, geniş çapta sosyal, iktisadi ve siyasi dönüşümlere giriştiler. Sosyalizm bir dünya sistemi oldu, güçlü bir sosyalist devletler topluluğu kuruldu.

Alman faşizmine karşı savaşta Sovyetler Birliğinin zaferi dünyada sosyalizmi ezebilecek insanoğlunun sosyal ilerleyişin yolunda yürümesini durdurabilecek, ve tarihin saatini geriye işletebilecek hiçbir gücün olmadığını gösterdi. Lenin'in şu sözlerini doğru çıkardı: «İşçilerin ve köylülerin büyük çoğunluğunun kendi Sovyet iktidarları için, emekçi halkın egemenliği için, kendilerine ve çocuklarına uygarlıktan, insan emeğinin yarattığı herşeyden yararlanmalarını sağlayacak bir gayenin zaferi için savaşıklarını anlayan hissedən ve gören bir ulus, hiçbir zaman mağlup edilemez.» (Cilt 29, s. 319) Sosyalist devlet sisteminin kesin üstünlüklerini açığa çıkaran zaferimiz, sosyalizmin ve Marksizm-Leninizmin fikirlerinin çekici gücünü büyük çapta arttırdı.

Savaş ve onu taçlayan zafer, yeni sosyalist ordunun, sömürü toplumunun ordusu kaşısındaki temel üstünlüğünü gösterdi.

Savaş sonuçları burjuva askeri bilimi ve savaş araçlarına karşı üstünlüğümüzü inan-

dırıcı bir ispatıydı. Faşist Almanya askeri açıdan kapitalist dünyanın en güçlü ülkesiydi. Askerlik sanatının kökleri, Alman militarizminin yürüttüğü yüzlerce yıllık saldırgan savaş tecrübelerine dayanıyordu. Ne var ki Sovyet askerlik sanatıyla karşılaşınca etkisiz kaldı.

Partizanlar işgal edilen bölgelerdeki itilacılara karşı kahramanca mücadele ederek savaş çabalarına katıldılar. Düşmanın geri cephesinde halkın direnişi Yurtsever savaşın muzaffer stratejisinin gözden uzak tutulamayacak bir unsuru idi.

Tarihi çarpıtan burjuvalar Sovyetler Birliğinin zaferinin önemini ve dünyadaki özgürlük seven halklar için örnek oluşunu küçümsemek isterler. Ama, Büyük Yurtsever Savaşın muharebe meydanları sosyalizm ile emperyalizmin karşılaştığı ve birbirine zıt iki sosyal sistemin yaşama kabiliyetinin sınava sokulduğu bir arenaydı. Ve eğer insan objektif olmak isterse, burjuva ideolojistlerinin kabul etmeye yanaşamayacakları bir şeyi sosyalizmin kapitalist sosyal sistemi karşısındaki üstünlüğünü kabul etmesi gerekir.

Çok iyi bilinen gerçeklere rağmen, burjuva tarihçileri Sovyetler Birliğinin faşist Almanyanın yenilgisindeki kesinleştirici rolünü reddederler. Savaş üzerine yazılmış burjuva edebiyatı gerçeği tahrif eder.

Bugün bile, burjuva yazarları, faşist saldırıların Sovyetler Birliğine karşı başarısızlığının sebeplerini sayarken eski icat yeni efsaneleri tekrarlayıp dururlar veya «doğal sebepleri» (iklim, uzun mesafeler) ya da «sübjektif unsurları» (nazi liderlerinin askeri komutanlığın plan ve hareketlerine karşması, «o anlaşılmaz Rus karakteri») ileri sürerler. Sık sık tekrarlanan bir iddia da Almanya'ya karşı kesin zaferlerin Moskova, Stalingrad, Kursk, ve Berlin'de değil, «Atlantik savaşında» Kuzey Afrika'da, Akdeniz ve Kuzey Fransa'da kazanıldığıdır. Bazıları dünya çapında anti-faşist mücadelenin gelişmesinde anahtar unsurun Birleşik Devletlerin savaşa girmesi olduğunu söyler.

Ama gerçekler gizlenemez. Sovyet-Alman cephesi II. Dünya Savaşının her yönden başlıca cephesiydi: Savaşılan bölge ve güçler, harekâtın yoğunluğu ve süresi, ve mücadelenin sonuçları bu gerçeği doğruluyordu. Bü-

tün savaş süresinde düşman kuvvetlerinin ve araçlarının korkunç derecede büyük bir kısmı Sovyet-Alman cephesinde bulunuyordu. Zaferimize yol açan 1418 uzun ve acı savaş gününde, Almanya ve müttefiklerinin 607 birliği tamamen temizlendi. Oysa Kuzey Afrika ve Batı Avrupa'da sadece 176 birlik Amerikan ve İngiliz Kuvvetleri tarafından, ve savaşın sonlarına doğru, Almanya'nın mağlubiyeti zaten anlaşılmışken yenilgiye uğratılmıştı.

Sadece bu rakamlar bile Sovyet halkının savaşın bütün acısını çektiklerine yeterli delildir. Yine de, faşizmin mağlubiyetinde ülkemizin ve onun silahlı kuvvetlerinin oynadığı kesin rolü özellikle belirtirken, Sovyet halkı Zaferi, daima dünyanın her yanındaki özgürlükçü halkların, demokratların ve yurtseverlerin ortak zaferi olarak görür. Faşizme karşı Zaferin 30 uncu yıldönümünü kutlarken Polonya ordusu ve Çekoslovak birliklerinin Sovyet ordusu ile yanyana savaşan askerlerin kahramanlıklarını unutmazlar. Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya, Fransa, Kanada ve anti-Hitler koalisyonundaki diğer ülkelerin halkına faşist Almanyanın yenilgisi ve zaferdeki katkılarına yer verirler. Fransız Normandie-Niemen birliklerinin cesur pilotları Sovyet üslerinden kalkarak başarıyla savaşmışlardır. Sovyet halkı anti faşist mücadelede yer alan herkesin katkısını takdir eder: Slovak Ulusal Ayaklanmasının kahramanları, Varşova ve Prag ayaklanmaları, Bulgaristan ve Romanyadaki ayaklanmalar, Yugoslavyanın ulusal kurtuluş ordusundaki cesur askerler, Arnavutluk ve Yunanistan'ın gerillaları, anti-faşist yeraltı örgütlerindeki Macar yurtseverleri, ve hür bir Almanya için mücadelede vahşi teröre göğüs geren Alman halkının en cesur yavruları. Sovyet halkı bütün işgal edilmiş topraklarda Hitlerizme karşı çıkan direniş savaşçılarının cesaretini anar.

Anti-Hitler koalisyon, tarihe, saldırgan karşı ortak mücadelede değişik sosyal sistemlere sahip ülkelerin başarılı işbirliğinin bir örneği olarak geçmiştir. Savaş süresinde halk güçlerinin geniş uluslararası ittifakı kurulmuş ve bu güçler kendi ülkelerinin ulusal bağımsızlığı, demokrasi ve sosyal ilerleyiş için birlikte mücadele etmişlerdir.

Ve işçi sınıfı ile partileri, bu antifaşist güçlerin hep önündeydiler.

Sovyetler Birliğinin Hitler Almanya'sının yenilgisine kesinlik kazandıran katkısı ve Direniş örgütlerinde Komünistlerin oynadığı öncü rol, uluslararası işçi sınıfının çağımızın odak noktasındaki kurtarıcı sınıfın büyük tarihi misyonunun doğal tezahürleridir.

Büyük Yurtsever Savaşta öğrenilen başlıca dersler nelerdir?

Büyük Yurtsever Savaşa ve genel olarak İkinci Dünya Savaşı, Sosyal ve tarihi gelişim de kitlelerin nihai rolünü hiç kuşku bırakmayacak şekilde ortaya çıkarmıştır. Kapitalist koalisyonlar arasında bir çatışma olarak başlayan savaş, daha sonra faşizme karşı haklı bir kurtuluş mücadelesi haline gelmiştir. Saldırgan karşı savaşta mücadelenin haklı amaçlarını tamamen kavrayan milyonlarca insanın savaşa katılması, faşist Almanya ve uydularının yenilgisine yol açan başlıca sebeplerden biridir.

Savaşın sonuçları, Sovyet devletine ve sosyalist dünya sistemine karşı hâlâ savaş plânları besleyen günümüzün emperyalizminin gerici güçlerine ciddi bir uyarıdır. Alman faşizminin kaderi en gelişmiş sosyal sisteme hücum etmesi ile damgalanmıştı, çün kü eski, terkedilmeye yüz tutmuş burjuva toplumunun yerine sosyalizmin doğacağı ve gelişeceği kaçınılmaz ve yaman bir süreçtir. Bunu hiçbirşey durduramaz. Bu, tarihin bir kanunudur.

Dünya gericiliğinin karşısına güçlü sosyalist devletler topluluğunun, dünyanın her yanındaki geniş devrimci işçi ve ulusal kurtuluş hareketlerinin, ilerici güçlerin çıktığı koşullarda gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır.

Büyük Yurtsever Savaş ve İkinci dünya savaşı uluslararası emperyalizmin saldırgan yayılma politikasıyla saldırıların tek suçlusu ve savaşların tek tahrikçisi olduğunu açığa çıkarmıştır. İşte bu yüzden halkların yeni bir dünya savaşını boşa çıkarmaktaki başlıca görevleri, emperyalizme karşı mücadele etmek, saldırgan güçlerini gemlemek ve askeri hırslarını boşa çıkarmaktır.

Ama emperyalist devletler askeri hazırlıkların azaltacak yerde bir anlamda hızlandırmaktadırlar. NATO güçleri yıllık askeri harcamalarını artırmakta, silah yarışını hız-

landırmakta ve kitle halinde imha silahlarını depolamaktadırlar. Uluslararası koşulları tehlikeli bir noktaya getirebilecek yeni askeri provokasyonlar tehlikesi her zaman vardır. Çinhindi'nde adil bir barış hâlâ elde edilememiştir. Orta Doğu'da siyasi bir anlaşma yoktur ve Doğu Akdeniz'deki gergin hava devam etmektedir.

Emperyalist ülkelerin devamlı savaş hazırlıkları, sosyalist topluluğun savunmasını devamlı güçlendirmesini ve herhangi bir gerici emperyalist tecavüzü püskürtmek için hazır olmasını gerektirmektedir.

Değişik sosyal sistemlere sahip ülkelerin barış içinde bir arada yaşaması hâlâ Parti ve Sovyet devletinin temel dış politikasıdır. Bu, Sovyetler Birliğinin kapitalist dünyayla ilişkilerindeki uzun vadeli stratejisinin bir yansımasıdır. Tecrübeler bu politikanın doğruluğunu ve «yumuşama»nın (detant) dünya siyasi ortamının iyiye doğru gitmesi üzerindeki olumlu etkilerini sürekli olarak doğrulamaktadır. Görev yumuşama koşullarından geri dönülmemeyi ve siyasi yumuşamayı, askeri yumuşamayla desteklemeyi sağlamaktır. Ama Sovyet devletinin barışçı dış politikası herhangi bir saldırganı püskürtmeye hazır olmakla birlikte yürümektedir.

* * *

Sovyet halkı, Alman faşist istilâcılara karşı dünya çapındaki tarihi zaferinin 30 uncu yıldönümlerini kutlamaktadırlar.

1930'ların sonlarında ve 1940'ların başlarında, Sovyetler birliğinin ortak bir savunma sistemi kurma çabaları başarısız olmuştur. O zaman kapitalist bir çevrede «tek» sosyalist ülkeydi. Bugün durum değişmiştir; Geçen 30 yıl Avrupanın ve dünyanın çehresini, siyasi yapıyı ve hem Avrupa hem de dünya güvenliğini garanti altına almak için ihtimalleri köklü biçimde değiştirmiştir. Dünyadaki güçler sıralaması sosyalizmin lehinde ve emperyalizmin aleyhinde değişmiştir. Sosyalist devletler topluluğu ve orduları ilerlemekte ve güçlenmektedirler. Emperyalizm artık askeri olarak üstün değildir. Sovyetler Birliğinin savunma potansiyeli artık ülkemizde sınıfsız toplumun kurulmasını garanti altına almak için yeterlidir. Sınıf, yönetim ve halk güçlerinin geniş ittifakı barış ve güvenlik için mücadele içinde kurulmuş ve emperyalizmin saldırganlığını engellemiştir. Dünya sosyalizminin ve ilerici güçlerin bu başarıları tesadüf değildir; objektif tarihi gelişimin sonuçlarıdır...

Ve kuşkusuz ki, sosyalizmin anıtını askeri güçle yıkmaya kalkışacak herhangi bir kimse feci bir akıbetle karşılaşacaktır.

TÜSTAV

Milliyetçi Cephe ve ardındakiler

Sedat Özkol

Güven oyu işlemlerinden çok önce, yerli finans kapitalin en «ehil» sözcülerinden Milliyet Gazetesi'nde şöyle kısa bir yorum yer alıyordu: «DEMİREL'İN ÇOĞUNLUK SAĞLAMASI ŞÜPHELİ: Almanya'nın etkili gazetelerinden Frankfurter Allgemeine Zeitung'un Atina muhabiri, Yunanistan'ın başkentinden yazdığı 'Türkiye'de siyasi durumu eleştiren' bir yorumda, Demirel'in, hükümet kurulurken Bakanlıkların paylaşılmasında AFFEDİLMEYECEK hatalar yaptığını ileri sürmüştür. Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunları da eleştiren Frankfurter Allgemeine, Demirel'in 'Mecliste çoğunluk iddiası'nı da 'şüpheli' olarak tanımlamıştır.

Öte yandan, çok partili koalisyon konusunda, Alman gazeteleri ve TV'si de fazla ilgi göstermemekte, ancak İtalya örneğini hatırlatan şu yorumu yer vermektedir: 'Bir araba düşünün diyorlar. Karoseri Mercedes, motoru Opel, tekerlekler Volsvagen, diğer teknik aksamı Ford. Bu böyle olunca da so-

nuç pek parlak değil. Genellikle araba fazla ileri gitmiyor.»

Oysa Demirel ve Demirel'le birlikte olanlar açısından amaç arabayı fazla ileri götürmek değil, hiç değilse belirli bir süre için direksiyona geçmekten ibaretti. Yerli finans kapital 12 Mart «Operasyonu» ile Demirel'in sürücülük ehliyetini elinden almıştı. Şimdi direksiyona yeniden geçen Demirel, «ehil» olduğunu ispatlamak sorunu ile karşı karşıyaydı. Yoksa arabayı kimin ve kimlerin «daha ileri» götüreceği, Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştı. «Şairane» çıkışlarına ve «Çevresi»nin bazan «olumsuzluklar» içeren etkilerine rağmen, dümenin, direksiyonun ve arabanın gerçek sahibi Ecevit'ti.

Alman finans kapitalinin «hassasiyet»ini yerli finans kapitalin bir takım sözcülerin de göstermiyor değillerdi. Nitekim, Ekonomi Politika Gazetesi'nin 7 Nisan tarihli sayısında yayımlanan başmakale «Enkaz Üzerine Saray İnşa Edilemez» başlığını taşıyor

ve bu makalede kısaca şu görüşlere yer veriliyordu:

«Yamalı bir bohça halinde olan ve çeşitli adlar takılan, daha kuruluş halindeyken basının bir bölümünün kesin eleştirilmesini üzerinde toplanan bir hükümet (bunu vatandaşın yerli finans kapital diye okumak gerekli) ne denli güven verebilir. Olsa bile verilecek güven oylarında ŞAİBELER arayacaklar bulunacağına göre bu hükümetin sürekliliği üzerinde kuşku sürüp gidecektir.

Bugün bizce durum ortaya bir kesin gerçeği koymuş bulunmaktadır. Bugün için bir seçim, vatandaşın hakemliğine başvurmak her zamankinden çok daha fazla zorunlu hale gelmiştir...

Görülüyor ki erken bayram yapanlar a-rifede kalacaktır. Kalmaları bile ağız tadı ile bayram geçirecek durumda değildir. Bu koşullar altında 'Enkaz Üzerine Saray İnşa Edilemez' sözüne uymak, sonu olmayan girişimlerden kendi rızasıyla ÇEKİL-MEK en iyi yoldur.»

Görünüşte çok «halinsâne», çok «iyi niyetli», çok «gerçekçi» uyarı ve eleştirilerdi bunlar. Ama herşeye rağmen şu temel gerçeklikler unutuluyor ya da unutturuluyordu: 1 — Demirel'in «Sonu olmayan girişimler» den «kendi rızası ile» çekilip gitmeyeceğini, ancak, sözyerindeyse, bir «dış müdahale» ile gerçek boyutlarına indirgenebileceğini meşhur 12 Mart Operasyonu açık-seçik ortaya koymuştu. 2 — Demirel, herşeye rağmen bir hesap adamıydı «mühendis»ti. Enkaz üzerine saray değil gecekondular inşa edilemeyeceğini çok iyi biliyordu: Fakat, «enkaz» gerekli şekilde temizlenir ve temeller ortaya çıkarsa, bu temeller üzerinde yeni bir yapının inşasına başlanabilirdi. Öte yandan eski yapının, enkaz haline gelmesinden değilse bile, hasara uğramasından, bir yerde, kendisinin sorumlu olduğunu «mühendis» Demirel görmezlikten gelemezdi. Madem ki Türkiye'de, değişen dünya koşulları karşısında, yeni bir yapının inşasına geçilecekti, bu yapının müteahhitliği Ecevit'e verilecekse, hiç değilse taşeronluk Demirel'e «emanet» edilemez miydi? Demek ki burada da sorun bir «ehliyet sınavı» sorunuymdu. Yoksa Demirel, herhalde «artık» çapını, gücünü ve «tarihsel misyonunu», hiç değilse,

ana hatlarıyla ve kabaca kavramış olsa gerekti.

Öte yandan politika kulislerinde, denge hesapları yapılır ve mebus pazarlıklarına girilirken, yerli finans kapital de, bir «kül» olarak boş durmuyordu. «Türk Ekonomisini Elinde Tutan İş Adamları» Nisan ayı başında Divan Oteli'nde bir toplantı yapıyor ve «ülke sorunları»nı, GİZLİ bir gündem içerisinde görüşüyorlardı. Basına kapalı olarak oluşturulan bu toplantıya, Türkiye İşverenler Konfederasyonu Başkanı Halit Narin yönetiyor ve toplantıda «işverenler»in bir çatı altında toplanıp tek vücut halinde hareket edilmesi karar altına alınıyordu. «Türk ekonomisini elinde tutan ve ülkenin en büyük işletmelerine sahip olanlardan» 32'si, bu toplantıya geliyor, 17'si ise çeşitli nedenlerle bu toplantıya katılamıyordu, «Ünlü» iş adamı Vehbi Koç, dört buçuk saat süren toplantının üç buçuk saatlik ilk kısmında hazır ve nazır bulunmuştu. Toplantının davetlileri, ise Sanayi ve Ticaret Odaları yetkilileri, Türk İş Adamları ve Sanayicileri kuruluşunun ileri gelenleri ile bir çok Holding kuruluşunun yönetim kurulu başkanlarından oluşuyordu.

Toplantıdan sonra, bir sohbet sırasında, Halit Narin şu cevheri yumurtlamaktan kendini alamıyordu: «Artık Türkiye'nin kısır siyasal çekişmelerle kaybedilecek vakti yoktur. Ülkenin İç ve dış düşmanlarından korunması için Türk Hür Teşebbüsü bir arada olma çabalarına başlamıştır. Demokrasinin çok konuşulup kaybolduğu yerde Türk Hür Teşebbüsü toplantı yapma gereğini duymuştur. 1975 yılı geçmiş yıllarda meydana gelen dertleri kapatacak güçte olacaktır. E-LİMİZDE OLANLARIN KAYBOLMASINI İSTEMİYORSAK iyi olanaklar yaratmalıyız.»

Güven oyu işlemlerinden bir hafta önce ise, Türkiye Sanayi Odaları Başkanları Komitesi Başkanı Sakıp Sabancı ile «sanayici» Ertuğrul Soysal, Ali Gevgilili'nin yönettiği «Düşünenlerin Forumu»nda bir araya gelerek ülke sorunlarını tartışıyorlardı. Sabancı bu sorunları ve çözümlerini şöyle açıklıyordu: «Dünya'da 1970'lerin yaşadığımız şu günlerinde ekonomik bunalım gittikçe artan bir tempo içinde sürmektedir. Dünyadaki bu korkunç bunalımın yanı sıra, gelişmiş ülkelerde büyüme hızlarının durduğunu ya da ge-

rilediğini görüyoruz. 1930'lardan beri görülmemiş bir düzeye çıkmaktadır, işsizlik. Hammadde fiyatları ise tam bir keşmekeş içindedir. Bu büyük sıkıntılar aynı zamanda, Batılı devletlerin ödeme dengelerini bozuyorlar. Petrol üreten ülkeler de ise büyük bir finans gücünün doğduğu gerçektir.

Dünya böylesine anormal, olağandışı bir görünüm kazanırken bu güçlüklerin Türkiye'ye kadar gelmesi çok tabiiydi. Ancak güçlüklerin kendisine düşmesi gerekenden çok daha fazlasıyla karşılaşmıştır Türkiye... Bunun nedeni ise, uzun süren politik gelişmeler sonucu İSTİKRARLI, GÜÇLÜ, DEVAMLILIK ve PARLEMENTOYA DAYALI HÜKÜMETLER kurulamayışdır... AP, MSP, CGP ve MSP hükümetinin devraldığı miras zor, çetin, güç bir mirastır. Bu bunalmaların içinden çıkmamızın ise istikrarlı, devamlı, güvenli hükümetlere bağlı bulunduğu sır değildir.»

Görüldüğü gibi, yerli finans kapitalin en güçlü mihraklarından birinin temsilcisi durumundaki Sabancı, «asgari» değil, «azami» isteklerde bulunuyordu. Parlemantoya dayalı, güvenli, istikrarlı ve güçlü tek hükümet bir CHP-AP koalisyonu olabilirdi. Ancak bu koalisyon için ise «koşullar» henüz yeterince «olgunlaşmış» sayılamayacağına göre, Sabancı'nın elindeki ile yetinmesi ve bir yandan MSP diğer yandan AP içindeki «savunucuları» ile, ülke sorunlarına değilse bile, hiç değilse kendi sorunlarına çözümler araması gerekiyordu.

Sabancı «değerlendirme»sine şöyle devam edecekti: «Yeni hükümeti kısa sürede bekleyen sorunlar şöyle özetlenebilir:

1 — Türk dış ticareti yeniden alarm vermeye başlamaktadır... Geçmişi çok iyi şekilde değerlendirerek, döviz rezervlerinin bitmesini önleyici tedbirler almak zorundayız.

2 — Kıbrıs sorunu uluslararası alanda hâlâ bir çözüme bağlanamamıştır. EKONOMİK YÖNDEN de oldukça büyük problemler yaratarak gelişmeye devam ediyor.

3 — İşçi dövizlerinin yurda daha sağlıklı bir biçimde getirilmesi gerekmektedir.

4 — Turizm sorununun geliştirilmesi zorludur.

5 — Enerji alanı da kısa sürede olumlu gelişmeleri bekleyen bir başka alarm alanıdır.

6 — İŞÇİ VE İŞVEREN İLİŞKİLERİNİN ÜRETİMİ AZALTICI YÖNLERE GİTMESİNİ ENGELLEYEREK, HER İKİ TARAFIN BERABERLİK İÇİNDE YAŞAMASINI SAĞLAMAK başlıca sorunlardan bir başkasıdır.»

Hatırlanacağı gibi, Sabancı 11 Ocak tarihli Tarabya Konferansı'nda da aynı «BARIŞÇIL» ilişkiler savunmuştu: «İŞÇİ VE İŞVEREN MÜNASEBETLERİMİZİN İŞÇİLERİMİZİN LEHİNE OLARAK GELİŞMESİ ZARURETİNE İNANMAKLA BERABER, İŞVEREN MÜESSESELERİNİN YAŞAMASINI TEHLİKEYE DÜŞÜRECEK ŞEKİLDE GELİŞMEMESİNE DİKKAT ETMEK LÂZIM GELDİĞİNE BİRHASSA İŞARET ETMEK İSTERİM. AKSİ TAKTİRDE YUMULTLAYAN TAVUK KESİLMİŞ OLACAKTIR. Tabii bütün bu kararların alınması için memlekette bir an önce SİYASİ İSTİKRARIN TEESÜSÜNÜN BİR ZARURET OLDUĞUNA değinmek isterim. Bu istikrar her şeyin başında gelmektedir. TÜRKİYE'NİN DEVAMLILIK VE AKILCI BİR HÜKÜMETE BUGÜN HER ZAMANDAN FAZLA İHTİYACI VARDIR. «Doğrusu Sabancı çok «tutarlı» bir politika izliyordu.

Daha ilerde Sabancı, kendisi için «özel» bir önem taşıyan konuyu ön plana çıkarmak isteyecekti: «Türk Döviz rezervlerindeki erime çok aktüel bir sorundur. Döviz giderleri, yatırım mallarına, ham maddelere çok ve çok az ölçüde de tüketim mallarına gitmektedir. Bu alanlardaki sarflarına daha dikkatle kontrolü yararlıdır. Esas olan döviz giderlerini arttırıcı çalışmalardır. Türkiye'nin hem ham madde hem de sanayi ürün ihracı siyasetinde çok aktif bir vergi idaresi politikası artık zorunlu olmuştur. İhracatçı kredilerinin faiz kolaylıklarının sağlıklı düzeyde sağlanması son derecede önemlidir.

PAMUK ve fındıkta, YÜKSEK TABAN FİYATI SİYASETİNİN SONUCU OLARAK ÖNEMLİ TIKANIKLIKLAR VAR: Müreffeh bir Türkiye'ye erişmek istiyorsak, sanayi ürün ihracına mutlaka daha çok önem vermeliyiz.

Sanayi ürünü ihracında karşılaşılan güçlüklerin en tipik örneği, pamuktaki durumdur. Pamuk ve pamuklu ürünler ihracatı, Türkiye'nin halen yapabildiği tüm ihracatın % 40'ını teşkil eder. Kooperatif, yüksek taban fiyatlarıyla satın aldıkları pamuğu dış

piyasalara ancak dünya fiyatlarıyla satar-ken, Türkiye'nin ulusal pamuk sanayicileri- ni, yani dıştan çok yüksek fiyatlarla teklif et- mektedirler.

Düşününüz ki, dıştaki sanayici koopera- tiflerden Türk pamuğunu kilosunu 12 lira- dan alırken, aynı pamuğu, aynı kooperatif- ler, 19 liradan almaya zorlanmaktadır. Bu 'biz pamuklu sanayi ürünü ihraç etmek iste- miyoruz' demektir. Avrupah'ya Türkiye pa- muğu 12 liradan verilirken, aynı pamuğu 19 liradan alıp bunu işleyen Türk sanayicisi dış pazarlarda nasıl rekabet edebilir? Bu yol- dan sanayi ürün ihracatı mümkün değildir.

Türkiye'nin sanayi ürün ihracatçısı ola- bilmesi için sanayi girdilerini, mutlaka dış rakiplerle (hiç değilse) eşit şartlarla elde etmesi gerekir. Hammaddesi ülkemizde üre- tilen en büyük sanayi ürününü, kendi elimiz- le dışa daha ucuz, içe ise daha pahalı sat- mamız akıl almaz bir olaydır. Bugün kuru- lan dokuma tesislerinin çoğu pahalı ham madde yüzünden atıl durumdadır ve bu, istih- dam sorununu da olumsuz etkilemektedir. Pamuğu Türk sanayicisine dünya fiyatları- la vermedikçe, son bunalımı çözmek müm- kün değildir.» Görüldüğü gibi, Sabancı için sorun gelip «İŞÇİ»ye ve «HAMMADDE»ye dayanıyordu. İşgücünün fiyatı ve kristalleş- miş, «maddeleşmiş» işgücünden başka bir şey olmayan Pamuğun fiyatı düşürülmeliydi.

Yine Tarabya Konferansı'nda Sabancı aynı «hayati» konuya şöyle değinmiştir: «Her şeyden evvel, Türkiye'nin ekonomik dengesinin dünya ile arasındaki ilişkilerle kurduğunu göz önünde tutarak dünya fiyat akışına ve aklı selime ters düşen YÜKSEK TABAN FİYATI ve sübvansiyonlara son vermek gerekir. «Bu sözlerin söylenmesin- den 4 ay sonra, Sabancı aynı talepleri, Mil- liyetçi Cephe Hükümetinin karşısında da «Gündem» maddesi yapıyordu.

Düşünenlerin Forumunda Sabancı'nın e- nerji konusunda söyledikleri ise, hammad- dede ve işçi «sorunları» konularında görüş- lerinden daha az «ilginç» değildi: «Türkiye'- nin enerji sorunu, çözüm bekleyen en acil sorunlarımızdan birisidir. Karanlığa doğru gitmektedir Türkiye... Artık hangi kaynak- larla KİMİN ENERJİ ÜRETİMİ GEREK- TİĞİ TARTIŞMALARINI BIRAKIP, hareke- te geçmeliyiz. Enerjide en akıllı yol elbette,

kendi kaynaklarımıza dayanarak yapılacak enerji üretimidir. Fakat vaktimizi, uzun tar- tışmalarla israf etmişizdir. Aslında en paha- lı enerji, olmayan enerjidir. Bu gerçeği ka- bul ederek, HANGİ KAYNAKTAN VE KİM TARAFINDAN YAPILIRSA YAPILSIN, e- nerji üretiminde seferberlik ilân etmeliyiz.»

Sabancı ailesinin «mülkiyeti»ndeki AK- BANK'ın Garanti Bankası, Türk Ticaret Bankası ve Yapı Kredi Bankası ile birlikte «meşhur» ÇUKUROVA ELEKTRİK A.Ş.'nin sahipleri arasında bulunduğu gözönünde tu- tulacak ve hele Akbank'la Yapı Kredi a- rasındaki yakın ilişkiler de bilince çıkarıla- cak olursa, Sabancı'nın neden «HANGİ KAY- NAKTAN VE KİM TARAFINDAN YAPILIR- SA YAPILSIN» enerji üretiminde seferberlik ilânından yana olduğu daha iyi anlaşılabilir- di.

Kredi alanında, Sabancı sermaye grubu- nun talepleri ise forumda şöyle özetleniyor- du: Para kredi alanında ise özellikle, Mer- kez Bankası'nın 1974'te 50 milyar lirahk kredilerinin dağılımında özel sektör payının ancak 7 milyardan ibaret kaldığını görü- yoruz... Türk piyasasında bugün zor bir du- rum vardır ve kısa sürede piyasaya canlı- lık getirmek yararlıdır. Bu amaçla banka- ların 'kanuni karşılıklar' kasasından yüzde beşlik bir bölümünün sadece yatırımlara gö- türülmek kaydıyla serbest bırakılması olum- lu sonuç verecektir...

İran, Libya gibi büyük finans gücü be- liren ve petrol kaynakları nedeniyle çeşitli sanayilerin ham maddesini teşkil eden doğ- gal gazdan yararlanma imkânları bulunan kardeş devletlerle ilişkilerimizin en sağlıklı bir şekilde geliştirilmesinin, hükümetin izle- yeceği politikalarından biri olmasında yarar vardır.

Ayrıca hızlı kalkınmamızda çok önemli rolü olacak YABANCI SERMAYE KURU- MU'nun peşin bir hükümlerle, 'ülke zararına- dır' diye yeterince işletilmemesi de doğru değildir. Uygun şartlarla ülkemizin yararına olacak projelerde yabancı sermaye ku- rumundan yeterince istifade etmek, yeni, sıh- hatli bacaların gelmesini hızlandırır, gittik- çe büyüyen istihdam sonunu çözmemize, sı- nalı ürün ihracatçısı olmamıza bizi koştura- bilir.»

Tarabya Konferansında bu konuya şöyle

değinimişti: «Özel sektörün çalışmak ve yaşamak için muhtaç olduğu kredinin sağlanması bakımından kolaylıkla tahvil ihraç etmesi ve DİŞ ÖZEL KREDİLERDEN geniş çapta faydalanması şartlarının da gerçekleştirilmesinin bir zaruret halini aldığım burada belirtmek isterim. «Doğrusu, kimse Sabancı'nın hükümetleri gereken şekilde «uyarmadığını» söyleyemezdi. Sabancı «vatan-daşlık» görevini çok önceden yerine getirmişti.

Sabancı Dokuma Sanayiinin içinde bulunduğu «acıkl» durumdan yakınırken, Devlet Plânlama Teşkilatı'nın sağladığı bilgileri değerlendiren TUSİAD, 1968-1974 yılları arasında teşvik belgesi alan 1320 proje arasında «Dokuma Sanayiinin teşvik gören yerlerin başında geldiğini kamuoyuna duyurdu. 1320 proje için toplam 74 milyar 100 milyon TL. lık sabit sermaye yatırım öngörül müş ve teşvik belgesi verilen projelerin 134'ü çeşitli nedenlerle gerçekleştirilememişti. Bu gerçekleştirilemeyen projelerin sabit sermaye yatırımları düşüldüğünde, ortaya 60 milyar liralık bir proje bütünlüğü çıkmaktadır. Dokuma sanayi ile ilgili projelerin sayısı ise 69 olup, bu projelerin öngördüğü toplam sabit sermaye yatırımı 9 milyar TL. sına ulaşmaktadır. Demek ki, herşeye rağmen, dokuma sanayii ev «sanayicilerimiz» hiç te üvey evlât muamelesi görmemişlerdi.

Sabancı sermaye grubunun «etkinliği» karışında, en «saygın» finans kapital temsilcisi Vehbi Koç da, ne duruyor ne susuyordu. Milliyetçi Cephe Hükümeti ile ilgili oylamanın yapılacağı gün, bütün gazetelerde Koç'un «yurt ekonomisi ile ilgili eleştirisi» yayımlandı. Bu «eleştiride, şu «temel» konulara değiniyordu. Koç: «Dünya ülkeleri ve memleketimiz önemli olaylara sahne olmuş bulunuyor. Ülkemizi, işlerimizi ve çevremizi etkileyen belli başlı ekonomik gelişmeleri şöyle özetleyebiliriz: Kendileriyle ticari ilişkilerimiz bulunan Avrupa ülkelerinin ekonomik bünyeleri ciddi bir sarsıntı geçirmektedir. Enflasyon, ödemeler dengesindeki açıklar ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan işsizlik, Ortak Pazar ülkelerinin 17 yıllık işbirliğinin verimli sonuçlarını yavaş yavaş ortadan kaldırmaktadır. OTOMOTİV ENDÜSTRİSİ İÇİNDE BULUNDUĞU KRİZİ ATLATAMAMIŞTIR. Artan işsizliğin yeni

bunalımlara sebep olacağından korkulmaktadır. Ortak tarım piyasası çözülmektedir. Hatta gümrük birliğinin tehlikede olduğu iddiaları yaygınlaşmaktadır...

Dünya ekonomisindeki eğilimler Türkiye'yi de hızla etkisi altına almış bulunmaktadır. Bu ETKİLERİN SONUCU OLARAK VE 1973 YILINDAN BU YANA İŞTİRAKLI HÜKÜMETLERE SAHİP OLAMAMANIN getirdiği sorunlar nedeniyle, ülkemizde, yatırımlar yavaşlamış, fiyatlar aşırı derecede artmış, tasarruf olanakları zayıflamış, ihracat artışı yavaşlamış, döviz stokları erimeye başlamış, ödemeler bilançosu açıkları büyümüştür...

İçinde yaşadığımız zor şartlara rağmen birçok hayati konuda millet ve devlet olarak lüzumlu tedbirleri zamanında alamadığımız görülmektedir.

Petrol ihtiyacımızı karşılamak için 2975 yılında 800 milyon dolar ödeyeceğiz. Bu miktar bugünkü döviz varlığımızın yarısından fazladır. Buna rağmen hiçbir tasarrufa riayet etmemekteyiz.

Elektrik enerjisindeki kısıtlamalar sanai üretimimizi azaltmaktadır. Fabrikalar çalışamaz haldeyken, evlerimizde elektrik israfı devam etmektedir.

Döviz gelirimiz hızla azaldığı halde, yollarımızda her gün LÜKS OTOMOBİLLERİN SAYISI ARTMAKTADIR. (Oysa Koç Holding kendi bünyesinde ülke koşullarına uygun, ucuz ve dayanıklı otomobiller üretmektedir; demek istiyor). Diğer taraftan kaçak olarak yurda giren sigara, elektronik aletler ve SİLÂH TİCARETİ'nin memleketin ne kadar dövizine mal olduğu bilinmemektedir.»

Bu «girizgâh»tan sonra Koç, kendisi ve ülke için «hayati» önem taşıdığına inandığı konulara gelecektir: «Memlekette traktör sanayiinin tevsî projeler ilgili makamların müsaadesini beklerken, komple traktör ithalâtı için milyonlarca dolar döviz kullanılmaktadır...

Harp sanayii en ileri teknolojiyi gerektiren bir endüstri koludur. Bizim gibi gelişmekte olan ülkeler için, böyle bir sanayii tümüyle kurmak ve geliştirmek mümkün değildir. ANCAK, HER YIL İLERİYE DÖNÜK HAMLELER YAPAN TÜRK SANAYİİNİN, DİKKATLİ BİR PLÂNLAMA İLE, BU ALANDA DA ÖNEMLİ GİRİŞİMLERİ GER-

ÇEKLEŞTİRMESİ SAĞLANABİLİR. İMKANLARINDAN YARARLANILMAK İSTENDİĞİ TAKTİRDE, TÜRK ÖZEL SEKTÖRÜ KENDİSİNE DÜŞEN GÖREVİ YAPMAYA HAZIRDIR. (Uluslararası finans kapitalle işbirliğine gidilmeden bu işi kıvıramayız, elbette çorbada bizim tuzumuz olacak, ama gerçeği de gözden kaçırmıyalım; demek istiyor).»

Ve işte «MOTOR SANAYİİ»: Plânlı döneme geçişten sonra, ülkemizde motor endüstrisinin kurulması ciddi ve devamlı araştırma konusu yapılmıştır. Bu araştırmalara özel sektör şirketleri, kamu kuruluşları ve YABANCI ŞİRKETLER ilgi göstermişlerdir. Ülkemizde motor sanayii konusu yanlış yorumlanmış, ve bu yüzden motor imaline geçiş için takip edilecek doğru yol bulunmamıştır. Bu sebeplerdir ki devletin yetkili kuruluşları ve hükümetler karar vermekten çekinir hale gelmişlerdir. Böylece MOTOR SANAYİİ, YALNIZ KAMU KURULUŞLARININ HALLEDECEĞİ SANILAN BÜYÜK BİR MESELE HALİNE SOKULMUŞTUR.

Ülkemizde özel kesim otomotiv endüstrisini kurma görevini yüklenmiş ve bu sahaya yaptığı büyük yatırımlarla, bu sektörü KURULUŞ DÖNEMİNDEN GELİŞME DÖNEMİNE ulaştırmıştır. Nitekim son 10 yıl içinde zaman zaman karşılaşılan zorluklara rağmen, otomotiv endüstrisi alanına 4 milyar lirayı aşan bir yatırım yapılmış, ana ve yan sanayi kuruluşlarında 34 bin işçiye, bu endüstriyle ilgili diğer kuruluşlarda ise 100 bin kişiye iş sahası açmış bulunmaktadır.

Tecriübeler göstermiştir ki; DEVLET ENERJİ TEDARİKİ ve ULAŞIM gibi ALT YAPI HİZMETLERİNİ ZAMANINDA YERİNE GETİRDİĞİ HALLERDE, ÖZEL KESİMİN YATIRIM PROJELERİ SÜRATLE GERÇEKLEŞME VE EKONOMİK BAKIMDAN ÜLKE YARARINA VERİMLİ SONUÇLAR ALINMAKTADIR.

Bütün bu gerçeklere rağmen, MOTOR SANAYİİNİN DEVLET ELİYLE KURULMASINA KARAR VERİLECEK OLURSA, BU TEŞEBBÜS MİLLETE ÇOK PAHALIYA MAL EDİLECEK, HEM DE ÜRETİME GEÇİŞ İÇİN DAHA UZUN YILLAR BEKLEMEK ZORUNLU OLACAKTIR.»

Koç, yerli finans kapitalin, «Amentüsü»

nü ise, «ultımatom»unun sonuna saklamıştı: «CUMHURİYET HÜKÜMETLERİNDEN BEKLEDİĞİMİZ, BİZE ÇALIŞMA OLANAKLARI SAĞLAMAKTAN İBARETTİR.»

Milliyetçi Cephe Hükümeti, güven oyu olmadan önce, yerli finans kapitalin çıkarlarını en iyi savunacak politik kuruluşu CHP şeklinde tanımlayan, daha «liberal», daha «çağdaş», daha «ilerici» finans kapital kesimlerinin sözcüsü Ertuğrul Soysal da görüşlerini, Gevgillinin forumunda şöyle özetlemek olanağını elde ediyordu: «1930'lardan beri Batı'da en büyük kriz olarak nitelenen bunalmı artık yavaş yavaş atlatılmaktadır. 1975'in ikinci yarısı ve özellikle 1976'dan itibaren dünyada yeni bir ekonomik denge oluşacağına benzemektedir.

Gelişmiş kapitalist ülkeler enflasyonu önlemekten çok, artık işsizliği önlemekte birbirlerine öncelik vermektedirler. Bu amaçla vergi indirimleri, yatırım teşvikleri, faiz hadlerini düşürme politikaları uygulamaktadırlar...

Geri toplumlarda ise, sosyal bilinçlenme arttıkça, sömürülen ülkeler petrol gibi doğal kaynaklarına ve stratejik ürünlerine gittikçe sahip çıkmaktadırlar. Aralarında birlikler kuruyorlar, birleşik fiyat politikaları oluşturuyorlar. Bu bilinçlenme karşısında gelişmiş ülkelerin tepkileri olumsuzdur. Yoksul ülkelere teknoloji satışında kısıncı davranırken, silâh satışı teşvik etmektedirler. Petrolcülerden mamul ürün ve hizmetler karşılığı Batılıları büyük avanslar alırken, yabancı işçileri geldikleri ülkelere geri yollamaktadırlar. Bir yandan serbest ticareti savunurken, öte yandan da, ithalât vergileri ve kontenjanlarla, kara listelerle ithalâtı kısıtlamaktadırlar... Çevre sorunu doğuran sanayiler ve de emek yoğun endüstriler geri kalmış toplumlara ihraç edilmektedir artık...

Son olarak ta, çok uluslu kurpanyaların etkileri azalacağına artmaktadır.»

Görüldüğü gibi, gerektiğinde, bu kadar «açık sözlü» olabiliyordu, yerli finans kapital.

«Peki Türkiye'de durum nedir acaba?». Bu soruya verilecek cevap da açıktı Soysal için: «Siyasal bunalımlara bağlı olarak Türk ekonomisi yıllardır sahipsiz kalmıştır. Enflasyon en ağır biçimde etkilemektedir ülke»

yi. Batılı OECD ülkeleri arasında fiyat artışları bakımından en başlarda bulunmaktadırlar Türkiye.

Enflasyon hızına rağmen yatırımlar beklenen çapta artmamış, plân hedeflerinin gerisinde kalmıştır...

İstihdam ve işsizlik tehlikeli düzeydedir.

İç barış, sosyal barış bozuktur. 1971-1973 yıllarında reel ücretler artarken, enflasyonun etkisiyle 1974'te reel ücretlerde de düşüş başlamıştır. Hayat pahalılığından dar gelirli çok etkilenmektedir.

..... Vergi kaçakçılığı utanç vericidir ve bu konuda devlet acizdir. Enerji bunalımı en ciddi sorunlardan birisidir.....

Dış ticaret dengesi gerçekten olumsuz yönde gelişmektedir..... Yurttaştaki karamsarlık, güvensizlik; HIRS ve ENDİŞELERLE, ÇIKARCILIKLA yaygınlaştırılmaktadır.

GELİR BÖLÜŞÜMÜNDEKİ ADALETSİZLİK AZALACAĞINA ARTMAKTADIR VE SOSYAL YARALAR, BİRİKİMLER ÇOĞALMAKTADIR.»

Okuyan da, nerdeyse, kendisini «Halkın Umudu» Ecevit'in bir yeni açıklamasıyla karşı karşıya sanacak. Böylesine «uyanık», böylesine «yol gösterici», böylesine «düzen değişikliği»nden yanadır birtakım finans kapital temsilcileri ve ülke için öngördükleri de ne Ecevit'in ne de «Sosyal Demokrasi»nin öngördüklerinden farklı değildir. Şöyle ki: «Bu genel perspektif içinde Türkiye'nin sorunlarını uzun vadeli olarak şu noktalarda özetleyebiliriz:

1 — Türk ulusunu, ÇAĞDAŞ eğitime kavuşturmalıyız.

2 — ÇAĞDAŞ devleti kurmalıyız.

3 — Kişisel adaletle bölgesel dengeli kalkınmayı gerçekleştirmeliyiz.

4 — Sanayileşmede yeni model ve plân disiplini ihtiyacı içerisindeyiz.

5 — Tarımda reform yapmalı, tarımsal üretime de yönelmeliyiz.

6 — Belirli hizmet ve deniz ulaştırma sektörlerine ağırlık vermeliyiz.

Herhalde, burada «Sosyal Demokrat» ekonomi politikamızın bir kesimi ile karşı karşıyayız.

Bazı «açılış» noktalarını ise, Soysal şu şekilde somutlamaktadır: «Döviz gelirlerini arttırmak bakımından, sözgeşi, İran'la sanayi işbirliği yapmak bir başka çıkış yolu

olarak görünüyor. İran, dövizlerini yatırıma çevirmek istemekte; yüzde 49'u aşmayan yabancı sermaye iştiraklerine, liberal bir anlayışla kapılarını açmaktadır. İran'ın sanayi türleri ve boyutları Türkiye'nin çok gerisindedir. Türk müteşebbisleri başarı kazandıkları ve ihracatı başardıkları ürünler için, İran'da işbirliği olasılıklarını derhal bulacaklardır.

Türk sanayiinin özelliği, döviz konusunda dışa bağımlılığı 1970'lerde içinden çıkılmaz raddelere gelmiştir. Türk sanayii araya da hammaddeleriyle büyük çapta dışa bağlı bulunduğu için, ihracat yaptığı zaman bile kaçınılmaz olarak girdiklerinde döviz harcamaya mecburdur. Bu hatalarla şekillenmiştir sanayileşme modelimiz... Hiç olmazsa bu günden sonra dışa bağı azaltacak emek yoğun teknolojiler seçilmesi, özellikle dış rekabete açık olmayan sanayilerde yararlı sonuç verecektir.

Son güncel sorunu teşkil eden vergi kaçakçılığı ise Türkiye'de müthiş bir spekülasyon ve vurgunculuk haline dönüşmüş bulunuyor. Stokçular, emlakçiler, demir ithalâtçıları, sentetik elyaf faturalarında oynamalar yapan bazı kişiler, serbest meslek erbabı vergi kaçırmada yarış halindedir... İki milyon liralık apartman alan insana bu iki milyon liranın vergi beyanını soracak devlet arıyorum. Bu olmazsa vergi verenlerin isyanı ayyuka çıkacaktır. Vergi veren herkes vergi vermeyenden müstekidir. Türkiye devleti çağa yetişmemiştir, ama vergi adaletini, vergi ödemeyi başaramazsa, bütün çabalar boşunadır. Türkiye'de sosyal yaralar devam edecek, belki de büyüyüp gidecektir.»

Ayrıca belirtmese de, Soysal'ın kalbinde yatan aslanın, Karaoğlan imajlı, CHP aslanı olduğu ortadaydı ve ancak kısa süreli hedefler için oluşmuş benzeyen bu yeni hükümetten Sosyal ve onun gibi «rasyonel» ve uzun dönemler için düşünülen yerli finans kapital kesimlerinin fazla bir şey bekledikleri yoktu.

Milliyetçi Cephe hükümetinden «Sosyal Barış»ı gerçekleştirmesini beklemek, ölü gözünden yaş beklemekten farksızdı. Ama «uyarılar» yapılması gerekliydi ve bu konuda herhalde Soysal'dan daha yetkilisini bulmak «olanaksız»dı: Nitekim forum'da görüşlerini

şu şekilde toparlamasını becerecekti Soysal: «Sanayileşme konusunda bundan sonrası için yeni bazı önerilerim var:

1 — Türkiye'nin sanayileşmesinde yapılan hataları tekrarlamaya artık takatı kalmamıştır. Türkiye'de, BU REJİM'DE DEVAM EDECEĞİMİZE GÖRE, Mutlaka yeni bir sanayileşme modeli geliştirilmelidir. Modelin içinde Türkiye'deki madde ve kafa olanaklarını hazin bir şekilde harcayan AZINLIĞIN tüketim maddeleri üretimine bir son verme günü artık gelmiştir. Azınlığın tüketim maddeleri büyük şehirlerde yatırılabilir fonları gerçekten heba etmektedir.

2 — Tüm sektörlerin yatırım ve işletmeleri plân disiplinine alınmalıdır. Türk müteşebbisini plân disiplini dışında, sadece teşvik mekanizmasıyla kendi haline bırakmanın, özendirmenin, gücendirmenin artık günü aşmıştır.

3 — Teknoloji seçimlerinde Batı'nın ve çok uluslu şirketlerin önerilerine, modalarına kapılmamanın günüdür. Devlet te, özel kesim de çok hata yaptı, fakat bugün Türkiye'nin gerçeklerini, hızlı nüfus artışını gözönüne alıp, bu ülke içinde kendini döndürecek hiç olmazsa dış rekabete açık olmayan sanayide mutlak emek yoğun teknoloji türlerinin geliştirilmesi zorunludur. Aksi takdirde istihdam yükünden kurtulmak için çok pahalıya aldığımız teknolojiler, hem istihdam eksikliği yaratıyor hem fonumuzu emiyor,

4 — ... Dış basına göre, geri kalmış ülkelerde vergi kaçakçılığı yüzde 90'ı buluyor. Eğer bu fonlar istenmeden yatırıma dönüşüyorsa biraz sevinebiliriz. Ama kaçırılan vergilerin büyük bir bölümü yararsız, belki de zararlı tüketimle heba olmakta ya da yanlış yerlere harcanmaktadır.»

Sosyal'ın önerdiği reform, uygulama ve planlamayı ise, dört başlı ve «ÇAĞIN GERİSİNDE KALMIŞ Milliyetçi Cephe koalisyonu değil, ancak Ecevit ve CHP'nin başını çektiği yeni ve «çağdaş» bir oluşum gerçekleştirebilirdi.

İşte böylesine zengin değerlendirmeler ve kamuoyuluşturma çabaları içerisinde güven oyuna gidilirken, hükümet programı okundu ve «eleştirildi».

PROGRAM VE ELEŞTİRİSİ

Başbakan Süleyman Demirel'in Millet Meclisi ve Senato'da okuduğu program, açık ve seçik bir şekilde seçim yatırımı programıydı. Programda yeni bir döneme girildiği öne sürülüyor ve şöyle bir durum değerlendirilmesi yapıyordu: «Şimdi yeni bir dönemin eşliğindeyiz. Demokratik rejimin ve millet hakimiyeti ilkesinin gereklerine uygun olarak kurulmuş bulunan hükümetimiz sadece desteğine mazhar olacağı siyasî grupların ve gruplar dışındaki değerli parlamento üyelerinin değil, bütün milletin hükümeti. Türkiye Cumhuriyeti'nin hükümeti olduğunu idraki içinde çalışacaktır. Türk milliyetçiliği hükümetimizin ilham kaynağıdır.

HÜKÜMETİMİZ, KOMÜNİZME, HER ÇEŞİT ANARŞİYE VE KANUN DIŞI EYLEMLERE, VE MİLLİ BÜTÜNLÜĞÜ ZEDELEYİCİ VE CUMHURİYETİ TAHRİK EDİCİ HER TÜRLÜ FAALİYETE KARŞI DEVLETİN, ANAYASA DÜZENİ İÇİNDE KENDİSİNİ SAVUNMASINI VE BU ÇEŞİT TEHLİKE VE FAALİYETLERLE ETKİLİ ŞEKİLDE MÜCADELE EDİLMESİNİ KESİN BİR ZARURET SAYMAKTADIR.

..... Hükümetimiz, siyasî partilerin seçim ittifakı yapabilmelerini sağlamak maksadıyla hazırlanmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulmuş olan kanun teklifinin en kısa zamanda kanunlaştırılmasında, Türk demokrasisinin güçlenmesi ve istikrarı açısından büyük yarar görmektedir...

TRT'nin tarafsızlığı ve Anayasa'nın 121. maddesindeki ilkelere sadık kalması sağlanacaktır. TRT'nin devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü sarsıcı, cumhuriyeti tahrif edici, milli güvenliğe ve genel ahlâka zarar verici yayınlar yapması önlenecektir...

İç huzur ve barışın sağlanmasına büyük dikkat gösterilecektir. Güvenlik kuvvetlerine layık oldukları yer ve önem verilecek, bunların vazife onuru korunacak, manevî ve maddî bakımdan gerekli güce sahip olmaları sağlanacaktır. TOPLANTI ve GÖSTERİ YÜRÜYÜŞLERİ MEVZUATINDA BOŞLUK DOLDURULACAKTIR...

Tasarruf eğilimini arttırıcı ve tasarrufları üretici sektörlerle yönelmesini sağlayıcı, kâr ortaklığı esasını da içine alan, güvenilir

bir sermaye piyasasının geliştirilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.....

Sanayiın temel üretim malları üreten ve Türkiye'de ağır sanayiın ve bu meyanda **MİLLİ HARP SANAYİİNİN KURULMASINA İMKAN VERECEK BİR YAPIDA GELİŞME Sİ SAĞLANACAKTIR.....**

Sanayileşme hareketlerine halkın yaygın bir şekilde katılmasını ve mahallî inisiyatifin güçlü bir şekilde harekete geçirilmesini sağlamak amacıyla özel kuruluş esaslarına sahip kalkınma şirketleri kurulacaktır. (HALK SEKTÖRÜ MÜ?).....

Türkiye ve ABD son otuz yıl içinde yakın dostluk ilişkileri sürdürmüşler ve gerek karşılıklı güvenleri gerek dünya barışı için yararlı olan sıkı bir işbirliği ve karşılıklı yardım içinde bulunmuşlardır. Bu işbirliğinin yararlı ve etkili olması aradaki menfaat dengesine itina ve ilişkilerde eşitlik ve karşılıklı saygı esasına riayet edilmiş olmasına geniş ölçüde bağlı olagelmıştır. Bunun aynı düzeyde devamı da bu esaslara karşılıklı ve aynı şekilde saygılı olmakla mümkündür. Kongre'nin aldığı son silâh ambargosu kararı, bu ilişkilerin ve işbirliğinin dayandığı genel felsefeyi farklı anhyan bir zihniyetin ifadesidir.

Bu karar ABD'nin kendi yararları arasında bir öncelik ve değerlendirmesi bakımından da isabetli sayılamayacağı gibi, gerçekleştirmeye yöneldiği amaç bakımından da tamamen ters bir netice vermeye mahkûmdur.....

... Türk - Yunan ilişkilerini olumsuz yöne iten diğer bir konu, Ege Denizi sorunlarıdır. Ege Denizi'nde mevcut karasuları rejiminin komşumuz tarafından tek taraflı ve sorumsuz bir kararla değiştirilmesine kalkışıldığı taktirde bu, davranışının kesinlikle karşısında yer almak zorunluğu doğar, devletler hukuku ilkelerine aykırı böyle bir hareketi Türkiye'nin herhangi bir şekilde tanıması mümkün değildir. Ayrıca Ege Denizi Hava Sahası'nın kontrolü konusuna ve 12 Adalar'da gittikçe yoğunlaştığı bilinen silâhlama faaliyetleri karşısında da Türkiye kendi yararlarına en uygun teşebbüslerde bulunmağa devam edecektir.....

Bu dönem bir huzur, kalkınma ve hamle dönemi olacaktır..... Bu dönem anarşinin ve iç kavgâ kışkırtıcılığının himaye gördü-

ğü değil, kardeşliğin, kanunlara saygının, kanun hakimiyetinin teşvik gördüğü ve sağlandığı bir dönem olacaktır. Yoksulluk sömürüsü yapmayacağız, fakat yoksulların dar gelirlielerin acı ve ızdıraplarını ciddi tedbirlerle gidermeye çalışacağız. Yurdumuzun geleceğini temsil eden gençlerimizin bütün meselelerine sevgi ile eğileceğiz. Fikir ve inanç hürriyetini koruyacak, anarşiye, kanun dışı eylemlere kesinlikle dur diyeceğiz.»

Program'da ayrıca gübre üreten fabrikaların, başta finansman olmak üzere, bütün dar boğazlarının giderileceği, gübre fiyatlarında indirim yapılacağı, tarıma dayalı sanayiinin geliştirileceği, enerji tesislerinin, yeni gübre fabrikalarının, yeni şeker fabrikalarının, Demir-Çelik tesislerinin, metallurji sanayiinin, elektronik ve telekomünikasyon sanayiinin, MOTOR SANAYİİNİN, otomotiv alanında aktarma organları sanayiinin, takım tezgâhları sanayiinin, ağır elektronik ekipman sanayiinin, tarım ve iş makinaları sanayiinin ve gemi inşa sanayiinin kurulmasına «mutlaka» hız verileceği ileri sürülüyordu.

Öte yandan yine programa göre, istedikleri taktirde kadın işçiler 20 yılda emekli olabilecekler ve kıdem tazminatı da 15 gündün 30 güne çıkarılacaktı.

Görüldüğü gibi, program şu noktalarda somutlaşıyordu:

1 — Bilinçlenmemiş kitleleri etkileyebilmek ve mümkünse CHP'yi bir köşeye sıkıştırabilmek amacıyla, «Komünizmle Savaş» «İlkesi»nin ışığında ökünün altında buzağı aranacaktı.

Milliyetçi Cephe Koalisyonunun arkasındaki finans gruplarının, hiç değilse kısa süreli talepleri karşılanacaktı.

3 — Bir yandan küçük burjuva kitlelerini, diğer yandan «etkili ve yetkili» çevrelerin yakınlığını sağlayabilmek için, Kıbrıs, Ege Sahaneliği gibi «sorunlar» kızıştırılacak, şovenizm kışkırtılacaktı. Bu arada, göstermelik bir tepki ile ABD'ye sözde posta atılması da mümkündür. Bu konularda Demirel, büyük güçlükler çekmeyeceğe benzerdi, çünkü M.C. Koalisyonun önünde çok «başarılı» bir Ecevit örneği, bir Kıbrıs «fetih» olgusu vardı.

4 — Seçim kanununda «gerekli» değişiklikler yapıp, TRT'de «hiza» ya sokulduk-

tan sonra seçimlere gidilebilecekti.

Dört başlı hükümetin hedeflerini böyle özetlemek mümkündür.

Bu programını eleştirisini yapmak görevi ise, CHP'den Necdet Uğur'a verilecekti. Uğur, bir yerde, Ertuğrul Soysal'dan, hatıta, «Halkımızın Umudu» Ecevit'ten de daha açık bir sözlülükle (gerçekte bu derecede açık sözlülük toparlayıcı ve olgun bir kişilik göstermesi gereken Ecevit'e düşmezdi) bu programı şu şekilde eleştiriyordu: «Cephe hükümetinin programı yüzeysel ve kısa vadeli şirin görünme çabaları ile dolu. Programda baştan sona seçim hükümeti sloganlarından başka bir şey bulamıyorsunuz. Bu bir mavi boncuk programıdır. İş yapmak isteyen, Türkiye'yi enflasyon ve işsizlikten kurtarma amacını güden ciddi bir hükümetin programı ne böyle şirinlik muskası gibi olur, ne de başbakan adayı ve yardımcıların davranışları daha güvenoyu almadan böylesine hafif ve sorumsuz olurdu.

Programı ilk okuduğunuzda bugüne kadar CHP'nin izlediği politikayı andıran görüntüler, izler var gibi geliyor...

Sosyal güvenlik politikası güder gibi görünen bu program gerçekte Türk toplumunun gelir ve servet dağılımındaki dengesizlikleri daha da arttıracaktır.

Karşımızdaki Cephe Hükümeti sağ ekonomik güç temsilcilerinin kurduğu suni, tutarsız, geçici, belli bir amaç, yani bir seçim amacıyla birleşmiş partilerin kurduğu bir hükümettir.

Gerçekte bu hükümet çelişen ekonomik çıkarların dışıkkı döğüşlü, geçici bir birleşmesidir. Böylesine bir topluluğun uzun sürekliliği bir hükümet olmayacağına belki cephenin bazı liderleri bilmeyebilir.

..... Ama sayın Demirel bu işin uzun süre yürümeyeceğini çok iyi bilir. Eskiden başkanlığı sırasında bu ekonomik çıkarları bağdaştırmaya, dengelemeye çalışmış, ama başaramamıştı. En sonunda bağdaştırmaktan vazgeçip büyük sermaye kuruluşların gelişme ve desteklenmesini seçti. Bunun sonucu da partisinin parçalanması oldu. (Daha açıkçası, Demirel ve AP yerli finans kapital çıkarlarına, çok büyük bir öncelik ve ağırlık tanıyınca, tefeci-bezirgânlığın bir kesimi partiden kopmuş, ve bu kesim daha sonra

MNP, MSP ve DP gibi örgütlerin mayaya kuruluşunda yer almıştı.)»

Uğur, bu «gerçekçi» analizden sonra, koalisionun ömrü üzerinde duracaktı: «Sayın Demirel kısa bir süre de olsa, öteki sermaye gruplarının temsilcilerini etrafında toplayarak kendi tabanını bir başka deyimle kendi ekonomik sağını genişletmek istiyor. Ama bunun olanak dışı olduğunu yakında eski Odalar Birliği Genel Sekreteri (Erbakan) kendisine bir kez daha anlatacaktır.

Kaldı ki devletin elindeki olanaklar bugün değil, Çukurova-İstanbul-İzmir büyük sermaye üçlüsü ile Anadolu sermayesi arasında, bu üçlünün kendi arasında bile bölüşmeye yeterli değildir.

Yalnız seçim dönemine kadar aldatıcı bir genişlik peşinde koşanlar, iktidarda hesaplandıklarından daha fazla kalırsa perişan olacaklarını bilirler. Ama yalnız bu nedenle değil sermaye gruplarının çelişen çıkarlarını bağdaştırmak yolu olmadığı için Sayın Demirel bir süre sonra, hem de kısa bir süre sonra 'icraat Hükümeti' türkülerini bırakıp bir erken seçim oldu-bittisi peşinde koşacaktır.

Cephe Hükümeti karşısında CHP olarak iki büyük kuşumuz Cephe ortaklarının kısa günün kârını paylaşmak için izleyecekleri görülen asri enflasyonist politikanın ekonomik istikrarı büsbütün bozup, fiyat artışlarını önüne geçilmez hale getirmesidir.....

İkinci kuşumuz cephe ortaklarının MOTOR SANAYİNİ BÜYÜK HOLDİNGLERDEN BİRİNE VERMESİDİR. Üçüncü beş yıllık planda motor sanayiinin kamu kesimince kurulacağı öngörülmüşken, son aylarda bu sanayiinin özel kesimin TEKELCİ SERMAYESİNE aktarma çabaları çok mesafe almış görünmektedir. Büyük holdingler motor sanayiinde aslan payını almanın kıyasıya mücadelesi içindedirler. Bu mücadele kamu oyundan saklanamaz hale gelmiştir. MOTOR SANAYİİ, kendi öneminin yanında, SAVAS SANAYİNİNİN DE ESASI OLACAĞI İÇİN BÜYÜK ÖNEM TAŞIR...»

Uğur; bu arada güven oylamasını engelleyebilmek için kendi partisinden tıpkı diğer «düzen» partileri gibi bezirgânlık oyunlarına giriştiğini, her nedense unutup ve unuturmağa çalışıyordu. CHP'nin «transfer» işlemlerini yüzüne gözüne bulaştırdığı, bunun-

za beraber, niteliği, kimliği, geçmiş kim olursa olsun, Cephe mensuplarından adam koparmağa çalıştığı ortadaydı. Bütün bezirgân oyunları halkın gözü önünde oynanmıştı ve halk «tencere dibin kara» diyenin, kendi dibinin de, hiç değilse aynı derecede kara olduğunu açıkça görmüştü.

İşte bu gelişmeler altında güven oylamasına gidildi. Bir yanda, geçmişte tek başına temsil ettiği finans kapital-tefecî-bezirgân ortaklığını bu defa, yanına aldığı MSP, CGP ve MHP ile temsil etmeğe çalışan AP, öte yanda yerli finans kapitalin daha geniş kesimlerinin teveccühünü kazanabilmek için daha bir süre «olgunlaşması» zorunlu bulunan CHP ve parçalanmış bir DP. Demek ki oyun, egemen sınıf ve zümreler arasında oynanıyordu. Fakat, elbette ki, egemen sınıf ve zümreler arasındaki bu iktidar kavgasının arkasında, işçi sınıfımızın, emekçi kitlelerin, tüm halkımızın ekonomik, demokratik ve politik mücadelesinin belirleyici koşulları ve etmenleri vardı. Mücadele, görünüşte, egemenler arasındaydı, fakat, temelde, derinde, bu mücadele ezilen ve sömürülen kitlelerle egemen zümre ve sınıflar arasında cereyan ediyordu. Finans kapital zümrelerinin somut iktidar mücadelesi, emekçi halkımıza karşı yürüttükleri mücadelenin bir vechesinden başka bir şey değildi. Ve bütün mücadelelerin, daha bir arka plânın da emperyalist bloklar arasındaki gelişmeler, dünya kapitalizminin içinde bulunduğu bunalım ve hepsinden önemlisi uluslararası işçi sınıfı hareketiyle genel olarak emperyalizm arasındaki hesaplaşma yer alıyordu.

Güven oyu işlemlerinden hemen sonra, Milliyetçi Cephe koalisyonunu destekleyen güçler, faturalarını birer birer sunmağa başladılar. Örneğin Yaşar Holding İdare Meclisi Başkanı Selçuk Yaşar, 17 Nisan'da gazetelerde yayınlanan bir konuşmasında «Demirel Hükümeti'nin ele alacağı konuların başında faiz oranlarını düşürmek gelmektedir» diyordu.

DYO ve DYOSAD Türkiye bayiler toplantısında yapılan bu konuşmada Yaşar, şu konulara değinmekten geri kalmıyordu: «Çeşitli buhranlarla geçen 1974 yılında binbir güçlükte verilen teşvik belgelerinin ancak dörtte biri gerçekleştirilmiş, yatırımlar önemli ölçüde azalmıştır. Türkiye sıkıntılı günler

geçirmiştir ve geçirmektedir. Bütün bunlardan kurtulmak için, SİYASİ İSTİKRARIN SAĞLANMASI ve yatırımlara hız verilmesi şarttır. Bürokratik engeller kaldırılmalı, DÜŞMANLIKLAR SONA ERDİRİLMELİDİR.»

Konuşmasının daha sonraki bölümünde, Yaşar «Batı'da olduğu gibi halka açık şirketlerin gelişmesini ve buna hür teşebbüsünün önderlik etmesini istediklerini belirtmiş ve, «daha önemlisi sosyal adalet, SOSYAL GÜVENLİK İSTİYORUZ» diyerek yeni hükümetten neleri talep ettiklerini ortaya koymuştur.

Ege Bölgesi'nin en güçlü temsilcisi Yaşar'dan hemen sonra söz sırası Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı Şinasi Ertan'a geliyordu. Ertan'ın hükümet programına ilişkin görüşleri ise şöyle özetleniyordu: «Tüm sorunlarımızın kısa sürede çözümleneceğini beklemek iyimserlik olur. Yeni hükümetin normal yasama süresince görev başında kalması bile programındaki sorunların tümünün ele alınmasına izin vermeyecektir. İŞÇİ-İŞVEREN İLİŞKİLERİ İSE TOPLUMSAL BİR SORUN OLUP, YASALARDA CESUR DÜZELTMELER YAPILMADIKÇA ÜLKEYİ ZOR GÜNLER BEKLEMEKTEDİR.»

Güven oylamasından bir gün sonra, Sakıp Sabancı'nın başkanlık ettiği Sanayi Odaları Başkanlık Divanı ise, hükümetten dış borçlanma yollarını biran önce açmasını, çalışma «BARIŞI» nı sağlamasını talep ediyordu.

Ve bu arada, Erbakan'ın ve MSP'in çok güçlü olduğu Konya'da 15 bin dizel motoru yapacak bir tesisin kurulmasının kesinlik kazandığı kamu oyuna açıklanıyordu.

Hükümetin ilk 'icraatı' ise, gübre fiyatlarını düşürmek olmuştur.

Güven oyundan sadece 5 gün sonra Türkiye İşverenler Sendikası Konfederasyonu Başkanı Halit Narin'le görüşen Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Erbakan şu müjdeyi veriyordu: «Bir takım sınıf kavgalarından hiç bir memleket hayır görmemiştir. İlk bakışta bazı zihniyetler, biz işçiye şöyle bir mücadeleyle daha çok hak kopartalım gibi kısa vadeli düşüncelere kapılmışlardır. Halbuki önemli olan çalışma hayatındaki dengedir. Onun için bir şey yapalım derken asıl işin bütünü bozmaktan kimse-

ye fayda gelmez. Onun için kardeş olmak esastır. İşçi işveren kavgası bizim memleketimizin tarihinde görülmemiş hadisedir.»

(Tarihte yaşayan Erbakan'ın somut tarihi bilmemesi, daha doğrusu bilmek istemeyişi sosyal diyalektiğin bir yansıması değil miydi?)

Erbakan'a göre işçilerle işverenler arasındaki mücadele batıya özgü bir hastalıklı ve Türkiye bu hastalığa karşı dezenfekte edilmiş, karantinaya alınmıştı.

Güven oylamasından tam bir hafta sonra ise, pamuk stoklarının dünya fiyatları üzerinden tekstil sanayicilerine devredileceği ve pamuk ipliği ile pamuklu mamullerde ihracat yapıldığı taktirde % 25 vergi iadesini öngören kararname hükümlerinin geçerli sayılacağı kamu oyuna açıklanıyordu. Sabancı'nın değindiği «ülke sorunu» böylece çözüm yoluna giriyordu.

Aynı günlerde, büyük bir «raslantı» ile, Sümerbank Genel Müdür yardımcısı, İşletme İktisadi Enstitüsü'nde yaptığı bir konuşmada şöyle diyordu: «Türkiye'de dokuma ürünlerinin maliyetinde ham maddenin payı yüzde 50, işçiliğin payı ise yüzde 20-30 arasında değişmektedir. İhracat olanakları yaratmak için, pamuk taban fiyatları ve asgari ücretlerin saptanmasında bu iki faktör gözönünde tutulmalı ve dünya fiyatlarıyla uyum sağlanmalıdır. İhracatta üstünlük sağlanabilmesi amacıyla yüksek verimli makineler kullanılması da zorunludur. Eldeki iplik fazlasının mamul hale getirilip katma değerle birlikte ihraç edilebilmesi ancak **ÇOK YÜKSEK TEŞVİK TEDBİRLERİNİN ALINMASIYLA GERÇEKLEŞEBİLİR.**»

İşletme İktisadi Enstitüsü'nün «Üniversite-İş Hayatı İşbirliği Programı»nda söz olan diğer konuşmacı, Dr. Ayverdi ise, dokuma sanayiindeki krizin atlatılması için şu önerilerde bulunuyordu. «İhracatı arttırmak için vergi iade oranları yeniden ayarlanmalıdır.

— Özellikle dokuma ihracatı yapacak fabrikalara, pamuk kooperatiflerce, uluslararası fiyat üzerinden verilmelidir.

— Pamuklu iplik fabrikalarının da yeni ihracat teşvikleri uygulanmalıdır.

— Konfeksiyon sanayi geliştirilmelidir.

— Güçlü ihracat örgütleri kurulmalıdır.» Görüldüğü gibi, Sabancı «ülke Sorunları»

nın savunulmasında, sadece hükümet içerisinde değil, büyük bürokratlarla bilim adamlarımız arasında da «yandaş» bulabiliyordu. kolayca. Diğer bir deyişle antika kalemle ve ilmiyle kalıntılarından da «mesele»yi **çaklıkla** görenler çıkabiliyordu.

Ve yine bu sıralarda Ankara'da bulunan Koç'un motor sanayi hakkında «temaslar»da bulunduğu öğreniliyordu. Montaj ürünü taşıma araçlarına da zam istemişi ve bu zammın asgari 30.000 Tl civarında olmasında ısrar etmişti. Koç.

Öte yandan yeni hükümetin teşkiyle kurulacak motor sanayiinde, yerli finans kapital içerisinde aslan payının Koç Holding'le Hacı Ömer Sabancı Holding'e düştüğü açıklık kazanıyordu. Elbetteki bu «paylaşım»da, diğer aslan payı, uluslararası finans kapitaline düşecekti.

Bütün bu gelişmeler içerisinde, Gevgili, bir yeni forum daha toplayarak, güven oyu sonrasını «değerlendiriyor» du. 20 Nisan tarihli bu değerlendirme forumunda görüşlerini açıklayan, Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği Başkanı Feyyaz Berker, bu görüşler arasında şu hususlara da yer veriyordu: «Dış kaynaklardan gerekli finansman olanakları aranmalıdır. Dış kaynaklardan finansman olanaklarının özellikle Türkiye'nin son zamanlarda izlediği olumlu Orta Doğu siyaseti ile birlikte düşünülmesi zorunludur. Bu arada, Orta Doğu ülkeleri ile ilişkilerde Türkiye'de ve dışardaki yatırımlara dönük, gerçekçi ve pratik tedbirlerle teşvikleri de getirmek gerekiyor...»

Hükümet programında genel hatlarıyla ifade edilmiş olan ilkeler, muhalefet ve iktidar partileri arasında bugün asgari müsterekleri oluşturabilecek şartları bünyesinde taşımaktadır. Dolayısıyla Parlatmentonun bu asgari müstereklerde birleşerek (Yani somutta CHP - AP işbirliği) Türkiye'nin bu çok önemli tarihsel döneminde ülkeyi dar boğazlardan kurtaracak politikaları sağlama sı, en ön plânda gelmektedir...»

İthalatta büyük ödemelere yol açmış olan alanlarda Türkiye'nin hem büyük tasarruflara gitmesi hem de bu ürünlerin Türkiye'de sağlanmasına dönük yatırımlara hız vermesi gerekir. Bunlar:

— Petrol araması,

— MOTOR SANAYİNİN KURULMASI,

— Gemi satın alarak ödenen navlunların azaltılması,

— Gübre ithalatının azaltılması için yurt ta gübre sanayiine öncelik verilmesidir.»

Güven oylamasından sonraki bir hafta içerisinde somutlaşan talep ve öneriler bunlardı ve bu talepleri yeni taleplerin, yeni önerilerin izleyeceği muhakkaktı.

Buraya kadar belirtilen hususlar hükümeti destekleyen finans kapital mihraklarının başında Çukurova ve İzmir finans gruplarının geldiğini ortaya koyuyor. Nitekim, yaklaşık olarak bir yıl kadar önce yine İLKE dergisinde yayınlanan bir araştırmada bu gerçekliğe, özet halinde de olsa değinilmemiş değildi: «Görüldüğü gibi Sabancı Ailesi'nin kontrol ettiği 'sermaye' diğer finans grupları ile belirli çıkar ilişkileri ve bütünlüğü içerisindedir. Bu çıkar ilişkileri elbette ki, finans kapital mihrakları arasında gelişmelerin mevcut olmadığı anlamına gelmez.

Şimdiye kadar incelenen iki dev holding, yani Koç ve Hacı Ömer Sabancı Holding tarihsel gelişimleri bakımından karşılaştırıldıklarında şu gerçeği görüyoruz. Koç Holding ya da Koç Ailesi'nin kontrolündeki 'sermaye' hemen Milli Kurtuluş Savaşı'ndan sonra palazlanmağa başlayan ve özünde tek partili dönemde, CHP'nin yani devletin desteğinden yararlanarak finans kapital niteliğine ulaşan yerli bezirgân sermayedir. 2. Dünya Savaşı sona erdiği sırada, Koç 'sermayesi' gelişiminin büyük bir kısmını sağlamış ve önemli kilit noktalarını (ekonomi ve politikann) büyük ölçüde etkileyebilecek güce ulaşmıştı. Bununla Koç 'sermayesi'nin 2. Dünya Savaşı sonrası 'olanak' ve 'fırsat'larından yararlanmadığını söylemek istemiyoruz. Belirtilen özünde, 1923-1945 arasında Koç 'sermayesi'nin devlet fideğinde büyüyerek finans kapital niteliğine varmış bulunmasıydı. Oysa Sabancı, 'sermayesi'nin gelişimi 2. Dünya Savaşı sonrası ortamında ortaya çıkmış ve bu gelişim özellikle Demokrat Parti iktidarı ile ivme kazanmıştır. Nitekim Koç'un başlangıçta tarımla ve tarımla ilgili ürünlerle hiç ilgilenmemesine karşılık, Sabancı, 'Sermayesi'nin daha başlangıcında Demokrat Parti'nin çok tuttuğu büyük toprak kapitalistlerinin sermayesi vardır. Sabancı 'sermayesi' sadece Bayar'ın de-

ğil, Demokrat Parti yönetiminin destek ve teşvikini görmüştür. Bu bakımdan eski bürokrat CHP'nin kokusunu taşıyan Koç'a kıyasla Sabancı daha 'halktandır, daha 'sevimli', daha 'sıcak'tır. Elbette ki bütün bunlar görünüştedir ve özünde her iki sermaye de finans kapital olarak nitelenen sermayeden başka bir şey değildir. Ama bu iki finans kapital mihrakının günümüzdeki tutumlarını ve özelliklerini daha iyi kavrayabilmek için bu mihrakların, hangi tarihsel koşullarda çıktıklarına, hangi örgütlü güçlerin desteğini sağladıklarına, bugün de hangi çevreler yakın olduklarına bakmak gerekir. Örneğin, Koç 'sermayesi' ile tek parti dönemi devletçiliğinin ürünü olan Türkiye İş Bankası arasındaki 'beraberlik' ve 'yakınlık'a karşılık, Sabancı 'sermayesi, gücünün önemli bir kısmını yine kendi kontrolündeki ve kendisinin bir bölümünü oluşturan, kendi yarattığı Akbank'tan almaktadır...

Biri tek parti dönemi CHP'nin diğeri ise, DP'nin koltuğu altında palazlanmış bu iki dev finans kapital mihrakına karşılık, Yaşar Holding özellikle AP'nin desteği ile gelişmiş, nispeten daha yeni bir finans kapital mihrakı olarak göze çarpıyor.» (1)

İşte yerli finans kapital mihraklarının «tarihleri, bugünkü tercihlerini, belirlemiyorsa bile, şartlıyordu böylece. Bir yandan AP, diğer yandan MSP içindeki uzantılarıyla Sabancı «sermayesi» ve onunla birlikte Çukurova finans kapitali, ve yine AP içindeki uzantılarıyla Yaşar Holding ve Ege Bölgesi finans grupları Milliyetçi Cephe hükümetini destekleyen başlıca güçlerin başında yer alıyorlardı. İstanbul finans grupları da, hiç değilse bir ölçüde CGP ile temsil ediliyordu. MHP'nin neyi ve kimi temsil ettiğini ise herkes ve herkesten daha çok 'iyi saatte olsunlar' biliyordu.

Bununla beraber bu yaklaşım, yukarıda sözkonusu edilen finans mihraklarının CHP içinde yansıma bulmadıkları, bulamayacakları anlamına gelmiyordu. Genel olarak Türkiye finans kapitalinin bir değil bir kaç partisi vardı, ama finans kapital mihraklarının özel çıkarları, daha ağırlıklı olarak belirli partilerde temsil ediliyorlardı. Nitekim, Koç ve Eczacıbaşı gibi, finans grupları, bu hükümete, diyelim ki, Sabancı ve Yaşar kadar yakınlık göstermemişlerdi. Bununla bera-

ber, belirli finans gruplarının çıkarlarını daha ağırlıklı olarak temsil ediyor olsa bile, yeni iktidar, yine bundan evvelki bütün iktidarlar gibi, finans kapitalin çıkarlarını genel düzeyde savunan ve savunacak olan bir iktidardır.

Demirel, hiç değilse kısa sürede başarılı olmuş, CHP'nin iktidar olmasını geciktirmiş, DP'yi parçalamıştı. Şimdi enflasyonu hızlandırmak pahasına, geçici bir «rahatlama»nın peşindeydi. Bütün bu «başarılar»dan sonra, seçimlere gittiğinde, yerli finans kapital, kendisine teveccüh etmez miydi!

Tek başına 'Şair', tek başına 'mühendis' yeterli olmuyordu Türkiye için. Yeni bir sentez gerekiyordu. «Sosyal Barış» gerçekleştirecek, dünya kapitalist buhranın ülke içindeki etkilerini yumuşatacak, çelişkilerini 'azaltacak' bir sentez. Bu sentezin bir u-

cunda Karaoğlan diğer ucunda Çoban Sülü'nün yer almasını «gönül» ne kadar istiyordu. Fakat, finans kapitalin o hassas ve rakik «gönlü» geçmişte de çok şeyler istemiş ve ne yazık ki her istediğine kavuşması mümkün olmamıştı. Sosyal gerçekliğin tek bir yüzü yoktu, finans kapital zümresinin karşısında işçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın demokrasi, bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesi, «hesabın hesaplanamayan yanını oluşturuyor, egemen zümre ve sınıfları yeni bunalmırlarla karşı karşıya bırakıyordu. Ne yazık ki söz ve eylem artık, onların deyimle «ayağa» düşmüştü; ve ne yapılırsa yapılsın «devletüler» katına bir türlü kaldırılamıyordu .

(1) Türkiye'de Sermayenin Yapısı. Finans Kapital. Holdingler. İlke Dergisi. Sayı 8. sayfa 104-105)

TÜSTAV

kitle

Haftalık Sosyalist Gazete

İŞÇİ SINIFININ
SESI

Kitlelerin sesi

(200 kuruş)

TÜSTAV

Kitle Yayınları

EĞİTİM DİZİSİ

- Sınıf Nedir?
- Sınıf Mücadelesi
- Kapitalist Toplumda Sınıflar
- Türkiye'de Sınıflar

SEÇME YAZILAR DİZİSİ

- Grev (V. İ. Lenin)
- Nereden Başlamalı ve Hareketimizin Acil Görevleri (V. İ. Lenin) «çıkıyor»

200 Krş.

İsteme Adresi : Piyerloti Cad. 37/C

Çemberlitaş — İSTANBUL

10 adeta kadar olan istekler Posta Pulu karşılığı, 10 adetten fazlası ödemeli gönderilir.

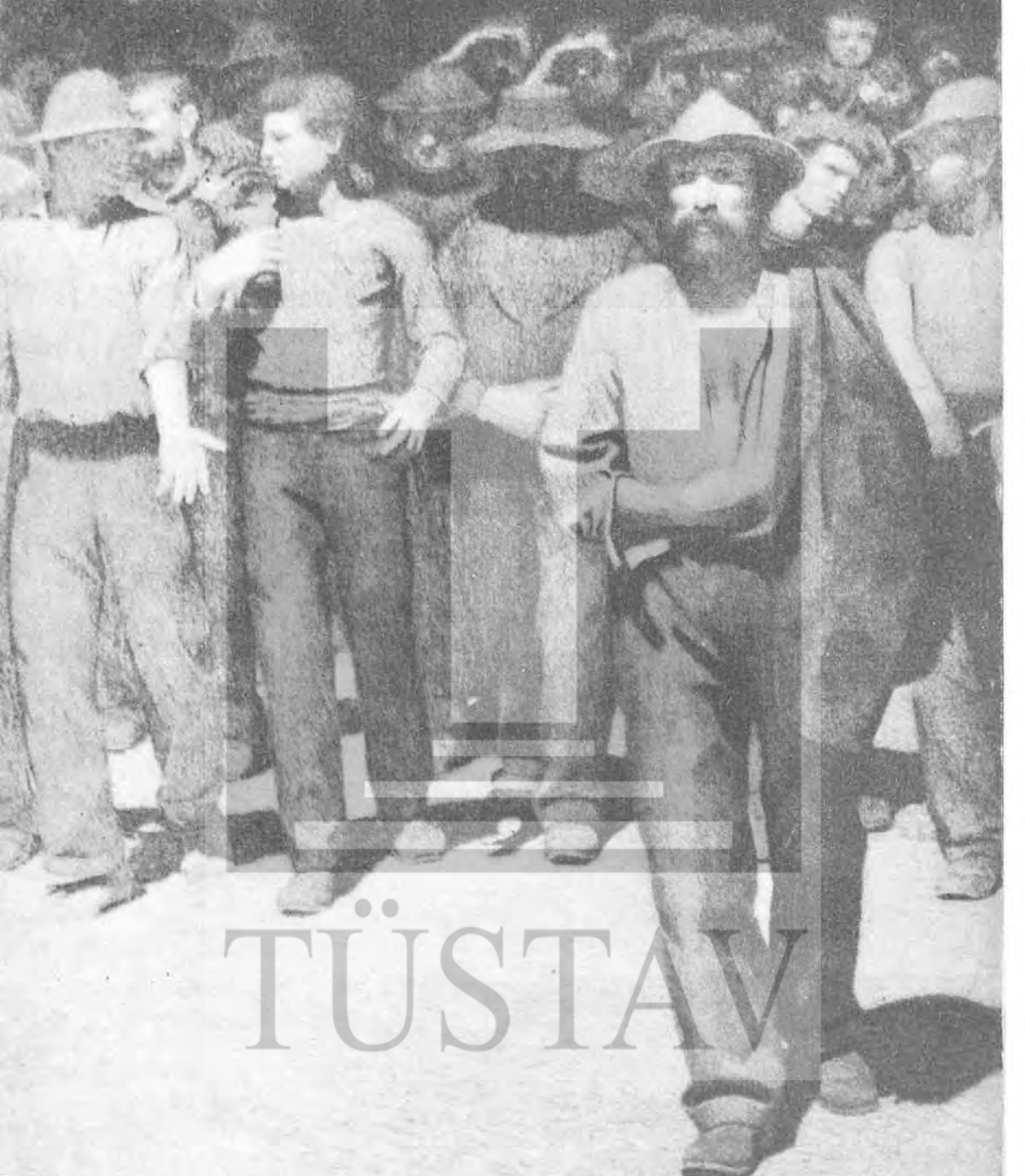
TÜSTAV

İŞÇİ DAVASI

**zonguldak işçilerinin
haftalık gazetesi**

P.K.68 zonguldak abone 50 t.l.

ilke 10 LİRA
AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

TÜSTAV